ÉLETEM REGÉNYE 9.

Egyedül gyermekeimmel és Túszdráma

Finta Kata

Címlapon: a Vármegyeháza, balra a korabeli Rák-szálló (később Ipoly-szálló) látható. Korabeli kép.

ÉLETEM REGÉNYE

9. fejezet

Egyedül gyermekeimmel és Túszdráma Balassagyarmaton

*

„Tudom, hogy ez a kiváltságosok mesterségesen elővarázsolt világa. Ahol az ember néhány hónapra, évre megszabadulhat a gondok, bajok butító súlyától. Ahol úgy érezheti az ember: szabad és szellemi lény. Igen, tudom, valószerűtlen, irreális világ ez. De szükségünk van ilyen valószerűtlen, hihetetlen édenkertekre ebben a többékevésbé idegen világban." (Hankiss Elemér Idegen világban? c. kötetéből.)

Bevezető

Hankiss Elemér (fent-) idézett gondolatai megragadták a képzeletem. Mennyire igaza van az írónak! Valóban nem olyan világ az, amiben élünk, amit Édenkertnek lehet nevezni, mégis, az ember szabad szellemi lény, ezért sok minden saját döntésétől függ, az is, hogy kinek milyen sors jut osztályrészéül. Azonban életünkben adódnak olyan fordulatok, amikor nem biztos, hogy magunk dönthetünk saját jövőnk fölött. Ilyenek, csak példaként: katasztrófák és háborúk.

Nos, az én életem útjába is olyan körülmények hozták a döntő fordulatot, amikor sokszor saját magam nem dönthettem sorsom fölött. Én sem úgy képzeltem el az életemet ifjú koromban, ahogy bekövetkezett. És mégis, hiába gondolom azt, ha nem jön a háború, akkor álmaim nem maradtak volna csupán álmok. Ki tudhatná? Akkor is történhetett volna másként, mint ahogyan elképzeltem, de talán kedvezőbben annál, mint ahogyan végül bekövetkezett.

Tehát ez azt jelentené, hogy sorsunk előre meg volna írva? Nem! Ez sem törvényszerű…

Tény, hogy nem úgy történt, amilyenről álmodoztam, s mégsem vagyok szomorú. Miért? Mert nem süppedtem bele a mindennapi gondokba, mindig igyekeztem a bajokból kilábal-

ni. Igaz, elég későn, de megtaláltam azt, amiben igazán kedvemet lelhetem, s ez az írás.

Nyugdíjas éveimben kezdtem el – előbb emlékeimet összegyűjteni, és leírni, majd mást is, mindent, ami körülöttem történik. S mindaz megnyugtat, örömmel tölt el, amikor egy-egy alkotásom elkészül.

Életem regényét nagyrészt korabeli naplóim felhasználásával, 2002-ben állítottam össze, ezt a kötetet 2009. évben készítem elő Interneten való megjelenítésére.

Szerző - korabeli kép

Attila

ÁTLAGOSNÁL jóval több gonddal járt legifjabb fiam, Attila nevelése, mintha egészséges lett volna, mivel rendszeres időközökben klinikai felülvizsgálatokra kellett vinnünk. Azonban aranyos kisgyermek volt. Ő is a Deák Ferenc utcai óvodába került, ahová korábban a két testvérét vittük: hároméves korában már szobatiszta lett, ugyanúgy időben fölvették oda, mint a többi egészséges gyereket. Az óvodában alig volt vele több baj, mint a más óvodásokkal, csupán kicsit nagyobb odafigyelést igényelt, amit ezen a helyen megkapott. Szerették őt korábban a bölcsődében, majd az óvodában is. Szerencsére, aranyos óvó néni, Incike csoportjába került, aki rendkívül sokat foglalkozott vele, szerette őt, és mindig maga mellé ültette, ezért nem volt vele semmi különösebb gond.

Baleset

1966. február

Ekkor történt valami, ami bármelyik gyermekkel megeshetett volna. De erről nem tájékoztattak engem, csak jóval később jutott tudomásomra. Nem is értettem, miért? Gondolkoztam rajta: mivel a tanácsnál dolgozom, s az óvoda is tanácsi intézmény, talán attól féltek, hogy bajt keverek a dologból? Mennyi gondtól szabadultam volna meg, ha kellő időben tájékoztatnak róla!

Mindig reálisan fogtam föl az eseményeket, s ha mindjárt közlik velem, akkor is tudomásul kellett volna vennem: ami megtörtént, bárhol, otthon is megeshetett volna vele, vagy bárki mással.

De mi is történt valójában? Sétálni vittek egy csoportot. Talán itt lehetett némi mulasztás az óvoda részéről, hogy óvónő nem ment a csoporttal, csak két dadus. Amerre mentek, út közben fűrészgéppel fát aprítottak, s a gyerekek a motor

berregését hallva, érdeklődéssel rohanni kezdtek a gép felé. Attila megbotlott a járdaszegélyben, s megütötte a térdét. Nem látszott rajta semmi különös, csak nemsokára fájni kezdett a lába, de annyira, hogy járni is alig bírt.

Ekkor döbbentem rá, hogy ez valami bajt jelent. Persze, nem ismertem az okát. Előbb arra gondoltam, talán a betegségével kapcsolatos, s ezért nagyon megijedtem. Szemem előtt megjelentek azok a súlyos esetek, amelyeket a klinikai fölülvizsgálatokon láttam. Akkor sokat szenvedtünk kislányommal, Katicával, mert minden reggel együtt indultunk el otthonról, Attilát leadtuk az óvodába, aztán Katica ment az iskolába, én az irodába. Bizony Attilának annyira fájt a lába, legtöbbször cipelnünk kellett őt, pedig akkor már megvolt a kellő súlya. Rettegtem a gondolattól, mi lesz, ha emiatt nem vállalják tovább az óvodában.

Csakhogy erre nem került sor, nyilvánvalóan hibásnak érezték magukat a kisfiú állapota miatt, mégis, féltek bevallani. És ezzel tettek nekem rosszat, mert az okát nem tudtam és évekig kálváriát kellett járnom vele. Különféle szakorvosokhoz, a helyi kórházba, Röntgenre, ortopédiára vittem, majd budapesti kivizsgálásokra. Természetesen soron kívül elmentem Budapestre, az I. számú gyermekklinikára is, ahová rendszeresen hordtuk őt, s ahol jól ismerték. Tudni akartam, mit szólnak az állapotához?

Évek múlva mondta el nekem az egyik óvodai dadus, hogy mi történt vele, de arra kért, ne áruljam el őt ezért. Nem szívesen tettem eleget kérésének, mert hónapokig legtöbbször kézben kellett hurcolnunk a gyereket. Némi gyanú fölmerült bennem, miért vállalják további gondozását, hiszen természetes lett volna, ha azt mondják, tartsam otthon ilyen állapotban. Mondhatták volna, hogy ne vigyem óvodába, hiszen mostanában ott is több gondot jelent a vele való foglalkozás, mert nem tudott úgy játszani, járkálni, mint a többi gyerek. Ez is nyilvánvalóvá tette, hogy hibásnak érezték magukat!

Szentendrén

LEHETŐSÉGET kaptam arra, hogy Katicával, és Attilával nyáron, a Megyei Tanács szentendrei üdülőjében két hétig nyaralhatunk. Ismerős állatorvos a feleségével ugyanoda készült, s mivel befértünk, elvittek az autójukkal, és vissza is hoztak bennünket. A kellemes, családias üdülőben jól éreztük magunkat; a kertes, hatalmas villa egyik szobájában kaptunk helyet. Igaz, egyik éjszaka az udvaron kiterített ruháinkat, köztük fürdőruhákat ellopták. Még szerencse, hogy vittünk váltást magunkkal.

Ekkor nagyon sokat jelentett számomra a kikapcsolódás és pihenés, hiszen nemrégen záródott le a kínos, sokáig elhúzódó válóperünk. A Dunára jártunk fürödni, jó volt a kész ebédhez leülni, gondtalanul sétálgatni, és szórakozni. Vácról két régi ismerősünk: meglátogatott, a kreolképű fiút „Cigány"-nak neveztük el, egyébként Bélának keresztelték. Barátjával és feleségével érkezett, elvittek bennünket egy egész napos kirándulásra. A hegyekbe mentünk, ha jól emlékszem, a Szent László forráshoz, és a kilátóra fölkapaszkodva, gyönyörködtünk a tájban. A hegy tetején ebédeltünk, egy vendéglőben.

A nagy árvíz

VÁROSUNKNAK óriási gondot jelentett, hogy a hirtelen tavaszi hóolvadás- és nagyobb esőzések következtében az Ipoly-part felőli területet árvíz fenyegette. A tavaszi árvizek idején ugyanis az Ipoly szinte menetrendszerűen kilépett medréből, elárasztotta a part-menti utcákat, és az Óvárost. A folyóparton sorakozó épületek pincéit, udvarát megtöltötte a piszkos áradat, s hiábavalónak bizonyult az ún. „nyúlgátakkal" való védekezés.

1966-ban azonban olyan, még az eddigieknél is nagyobb pusztító áradás zúdult a városra, hogy már nemcsak a part

menti utcákat öntötte el, hanem feljött egészen a Révész Gábor utcáig, ahol az akkori bank épületének falát nyaldosta a szennyes víz. Mi akkor a Rákóczi út 41-ben laktunk, és az ablakból néztük a hatalmas folyó káros hatását, mivel az ár már majdnem elérte a főutcát. Megteltek pincék, a part-menti, mélyebben fekvő utcák házaiba is beszivárgott az áradat, óriási károkat okozva az ott élőknek.

A tanácsapparátus dolgozóit, a Polgári Védelem, a Határőrség, a Tűzoltóság, és más helyeken dolgozó minden épkézláb embert befogtak a védekezési munkálatoknál, akire számítani lehetett. Jöttek-mentek a telefonok, a Tanácsházán nyüzsgött a sok ember, folytak a mentési munkálatok a várost érintő folyóparton, és az elöntött részeken. Óránként jártunk le a régi, határt lezáró híd mellé, mérni a víz mélységét, s aggódva figyeltük, mikor kezd apadni a folyó.

Amint csökkent a víz mennyisége, elnökünk a legmagasabb fórumokon tett lépéseket annak érdekében, hogy szabályozzák az Ipoly folyót. Nagy erőfeszítések árán sikerült megnyernie az illetékes hatóságokat, és megkezdődtek a munkálatok a várost elkerülő részén a folyó medrének eltérítésére. Ezzel a város bizonyos területet nyert, amit aztán a nemzetközi tárgyalásokat követően máshol kárpótoltak, lévén az Ipoly határfolyó. Ezzel egy időben kezdődött meg a közös csehszlovák-magyar határállomás, valamint egy új, korszerű Ipoly-híd építése.

Fantasztikus embert ismerem meg az új főnökünkben, minden tekintetben; a munkatársaihoz, beosztottaihoz emberséges, igazságos, mintha barát, testvér lenne. Élvezetet jelentett mellette dolgozni, mindent meg lehetett vele beszélni. De azt is észrevette, ha valakinek gondjai akadtak, és ha nem szólt róla, akkor ő kérdezett rá.

Korábban, az ötvenes években, az „éberség”-korszakában olyan divat járta, vagyis rendeletben szabályozták, hogy bizonyos ünnepek előtt az egész házból össze kellett szedni

mindenfajta gépet: írógépeket, sokszorosítókat, és vasráccsal védett helyiségbe, gondosan lezárva kellett őrizni. Azzal az indokkal rendelték el, nehogy az *„ellenség”* hozzáférjen, s valamilyen propaganda-kiadványokkal árthasson a rendszernek! Nos, a sorozatosan ismétlődő esemény előkészületeiért engem tettek felelőssé – mint a titkárság olyan megbízottját, akinek a TÜK (titkos ügykezelést jelent) iratok kezelése is feladatkörébe tartozott.

Még Lombos elnöksége alatt is, minden év október 23-a körül nyomozók jelentek meg a Tanácsházán, akik az intézkedések betartását ellenőrizték, még kulcsot is kaptak az épülethez, s több napon keresztül a házban tartózkodtak. A kulcsokat – a főnök megbízásából mindig én adtam át a nyomozóknak, s nekem adták vissza, amikor távoztak. Egy alkalommal, hozzám fordult a főnököm, és azt mondta: – Tudja, Katika, ez marhaság! Kinek jutna eszébe ünnepeken bejönni az irodába, röplapokat készíteni? Örülnek az emberek, ha otthon pihenhetnek! (figyelembevéve azt, hogy akkor szombat munkanapnak számított.)

Rendbe tette az apparátust

Első újításai közé tartozott, amikor megszüntette azt a korábban gyakorolt szokást, hogy a pártbizottságról kiselejtezett, képzetlen kádereket – akik akkor már ott sem feleltek meg – átpasszolják a tanácsapparátusba. Azt mondta az elvtársaknak: *„Tegyétek oda őket, ahova akarjátok, de ne hozzánk. A tanácsapparátusban értelmes szakemberekre van szükségem.”*

Ebben az időben az osztályvezetők körében lényeges változásokat vezetett be. Képzett, tettrekész fiatalokat igyekezett maga köré gyűjteni, mindig vigyázva arra, hogy a korábbi kádereket máshol elhelyezze.

Gyakran szólt át az előszobában ülő fiatal munkatársnőknek, hogy Zsuzsika vagy Piroska![1] *„Tessék összehívni – az okosok*

[1] Csak a véletlen műve, ha valaki magára ismer!

tanácsát!" Ilyenkor döntő fontosságú tervekről esett szó, az agyában megfogant ötleteket öntötték formába. Kiadta az utasításokat, s vezető munkatársait a következő szavakkal engedte szét a szélrózsa minden irányába: *„Addig haza se jöjjetek, amíg el nem intézitek a feladatot, ha kidobnak az ajtón, másszatok vissza az ablakon, de jó hírrel jöjjetek vissza hozzám!"*

Ehhez hasonló tárgyaláson kérdést tett föl az *„okosoknak":* mindenki mondja el, mi a véleménye, hogyan lehet megoldani az éppen terítéken levő feladatot. Akkori jogász kollégánk azzal kezdte a mondókáját: *„Lombos elvtárs, sajnos, a rendeletek nem teszik lehetővé, mert az ilyen és ilyen paragrafus a következőket írja elő"*, és kapásból, pontosan idézte a rendelet szövegét… Mire a főnök: *„Nézd, Ottó![2] Én azért hívtalak ide benneteket, hogy azt a paragrafust és lehetőséget keressétek meg, amelynek alapján meg tudjuk valósítani az előttünk álló feladatot. Azért vállaltam el ezt a megbízatást, hogy a város lakosságának érdekeit szolgáljam, hogy itt minden lakó jól érezze magát. Tőletek is ezt várom. Ehhez tartsátok magatokat mindnyájan!"*

Neki köszönhetem én is, hogy amikor az elődömet pártvonalon magasabb beosztásba helyezték, előbb csoportvezetővé neveztek ki, majd osztályvezetői besorolást kaptam, így megemelt fizetéssel. Ugyanis amikor meghirdették az állást, olyan valaki jelentkezett (egy ilyen kisvárosba), aki szóba se jöhetett nála. Kijelentette: nekem nem kell selejt-ember, még akkor sem, ha jogász diplomát szerzett – a jelentkező írásos pályázatából ugyanis szerény gondolkodásmódra következtetett – és az illetőt nem hívta meghallgatásra. Kifejtette, hogy mióta együtt dolgozunk, elégedett velem, jól ismerem és végzem a tanácsi munkát, az adminisztrációs feladatokat szinte teljes mértékben levettem a válláról. Azt mondta: *„Nem keresgélünk máshol, Katika alkalmas erre a feladatra"*. Akkor

[2] Csak a véletlen műve, ha valaki magára ismer!

részesültem elsőként *„Kiváló dolgozó”* elismerésben – a hozzá járó pénzjutalommal.

Szerettem mellette dolgozni. Megismertem a munkastílusát, utána már csak néhány mondatban közölte elképzeléseit, én tudtam, hogyan kell megfogalmazni az elnök nevében készülő iratokat, leveleket, elő- és fölterjesztéseket, mindent, ami feladatomhoz tartozott.

Jól ismerte az apparátusban dolgozókat. Amikor valamelyik fontos álláshely megüresedett, már előre gondolt arra, hogy lehetőleg az itt dolgozók közül kell kiemelni a megfelelő képzettségű embert az állás betöltésére. Egy alkalommal kinevezték egyik kedves kollégámat az Ingatlankezelő Vállalat vezetőjévé. Megüresedett a műszaki osztályvezetői státusz. Főnökünk az osztályon dolgozó építészmérnök képesítésű kolléganőt szemelte ki erre a feladatra. Sajnos, elakadt az ügy, mivel váratlanul átment szaktanárnak az ipari szakiskolába. Ugyanis Klárika[3] megsértődött valamiért, de csak később tudtam meg, hogy jogosan, s azt is, miért helyeztette át magát máshová oly hirtelen ez a kedves, szolid, jól képzett asszony.

Másik hasonló eset is történt. Új osztály nyílt három csoport összevonásával, amit mi egymás között röviden TEFÓ[4]-nak neveztünk el, mert kilométeres neve volt. Oda új vezető kellett. Főnökünk most is az apparátusból akart valakit oda kinevezni. A jogászunkat szemelte ki; talpraesett, okos nő lévén, már jól ismerte a feladatokat. Mivel a titkárságon dolgozott, ezért a főnök először velem osztotta meg elképzelését. Én készítettem el a minősítését, ami akkor szükséges előírás volt előléptetéseknél. Ebben kiemeltem a titkárságon végzett munkáját, és az osztályokkal tartott jó kapcsolatát, majd elindult a folyamat. Most is, mint az előbbi szakaszban, a már leírt eset játszódott le. Valakinek – akinek javaslattételi joga volt beleszólni a kinevezésekhez –, nem tetszett, hogy már megint egy nőt emelnek ki, s próbálta megakadályozni a folyamatot!

[3] Ha valaki magára ismer, csak a véletlen műve!
[4] Termelés-Ellátás Felügyeleti Osztálynak

Ekkor tudtam meg, eléggé felindult hangon a főnökömtől, miért hagyta itt nemrég' az apparátust oly hirtelen a másik kolléganőnk. Fogta a fejét, s azt mondta: *„Tudja, milyen szomorú dolog az, amikor nekem kell megvédenem – ráadásul nőkkel szemben*[5] *– egy-egy kiváló nő-dolgozó előléptetését? Nekem kellett harcolnom a műszaki osztály vezetői állás betöltésénél, s most a jogászunk kiemelésénél is. Úgy látszik, mindkettőnél női féltékenység az oka, mert ha férfi kerül szóba, soha sincs ilyen ellenkezés."* Most azonban a főnököm megelőzte, nehogy hasonlóan végződjön, előre beszélt a két politikai szervezet vezetőjével (abban az időben mindkét tisztséget nő töltötte be), s így sikerült kolléganőm osztályvezetői kinevezése. *Számomra nagyon visszásan hangzott később, amikor az illető jelenlétemben, az érintett kolléganőmmel úgy beszélt, mintha „neki köszönhetné" az előléptetését!* A titkárságra pedig egy fiatal, frissdiplomás jogásznő került, szerencsére szintén jól képzett, agilis munkatárs.

Alvóváros

Mielőtt jelenlegi elnökünk megbízást kapott a tisztség betöltésére, Balassagyarmatot nyugodtan lehetett alvóvárosnak nevezni. Neki viszont olyan ötletek pattantak ki az agyából, amilyenekre a város lakói korábban nem is gondoltak. Áttelepítették a megyeszékhelyet Salgótarjánba, amit akkor az ott lakók, főleg párthű emberek előszeretettel *„Kismoszkvának*" emlegettek.[6] A mi városunk korábbi vezetői pedig szó nélkül tűrték, és nemigen törték magukat azért, hogy Balassagyarmaton is történjék valami. Kényelemből tették-e vagy csak nem mertek ellentmondani a megyei hatalmasságoknak? Ki a megmondhatója? Szinte megbénult az élet a korábbi tisztviselő-, kereskedő-, diák- és iskolavárosban. Nem tettek ellene, nem mertek szót emelni az ellen, hogy az egész megyére

[5] Akkor mindkét mozgalmi szerv vezetői tisztségét nő töltötte be!
[6] A rendszerváltás után ezt a jelzőt már hallani sem szeretik.

kapott központi pénzeket mind Salgótarján fejlődésére költötték. Ott a szegényes, kis bányatelepülésből – a megye más helységeinek rovására – építették fel az új, mostani városukat.

Mióta Lombos Márton került a város élére, hamarosan megindult Balassagyarmat fejlődése. Felpezsdült az élet. Elnökünk kiváló tárgyalókészséggel, az emberek, az illetékes hatalmasságok megnyerésével szerzett a városnak megbecsülést, és pénzt, hogy végre a letargiából feléledve, új életre keljen.

Háború óta, helyenként még az utcasoroknál látható háborús nyomok sem tűntek el. Rettentő volt a lakásínség, mert az építkezés szinte teljesen leállt. Munkalehetőség híján, az itt lakóknak messze eső településekre kellett ingázniuk a városból. Az ő érdeme, hogy megindult előbb az állami lakások építése a város több területén, majd később üzemek, gyárak, idetelepítését szervezte meg.

Gyermeklélektani Laboratórium

1967. július 5.

ATTILA SORSÁT mindig szívemen viseltem és aggodalommal töltött el, hogy eddig nem találtam számára megfelelő helyet. Ahol mód nyílt rá, mindig, mindenütt érdeklődtem, mit tehetnék az érdekében. Számtalan helyet fölkerestem vagy levelet írtam érdekében. A napokban kaptam egy címet, s ma gép mellé ültem, és ismét próbálkoztam. Kivonatosan ismertetem a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Gyermeklélektani Laboratóriumához címzett levelemet, a megszólítást és egyes mondatokat kihagyva belőle, a terjedelem miatt.

„Attila fiam ügyében tanácskéréssel fordulok Önökhöz. Fiam február 11-én töltötte be a 6. életévét. Másfél éves kora óta állandó orvosi-klinikai megfigyelés alatt áll. Koraszülött volt, az első felülvizsgálat alkalmával Down-kórt állapítottak meg nála.

Eddigi megfigyelések szerint fenti betegség nála enyhén jelentkezik, mert szépen fejlődött, de a betegségekre igen fogékony, mandulaműtéte előtt szinte mindenféle fertőző betegséget elszenvedett.

Normál óvodába járt, jól beilleszkedett a közösségbe, különösebb gond nem merült fel nála. Mindent ért, amit mondanak neki, azonban folyékonyan nem beszél, és hibásan ejt ki sok szót. Sajnos, nemcsak beszédkészségénél van gond, hanem az elmúlt év februárjától az eddig csak jellegzetes járása megromlott. Izmos, masszív kisfiú volt, és mintha csípőtől lefelé meggyengült volna, az egyik lába picit vékonyodott, és kisebb-hosszabb időre lesántult, néha teljesen járóképtelen lett.

Az elmúlt évben minden elképzelhető helyre elvittem, hátha segítenek rajta, azonban pontosan nem tudták megállapítani, mi okozza sántítását. Kórházi kezelése óta többféle gyógyszert szed. Ennek ellenére időnként mégis sántít. Cipőbetétet hord, de az ideg-szakorvos véleménye szerint nem ez, hanem inkább erőtlenség okozhatja sántítását.

Lábfájása okozza a legnagyobb gondunkat, mert így beszédtanítása is nehézségekbe ütközik, ugyanis örülök, ha naponta reggel az óvodáig elmegy, és este haza tud jönni. Múlt évben majdnem egy éven át kézben kellett őt hordoznunk. Azt javasolták, hogy amennyit bír, járkáltassuk, mert pihentetéssel esetleg elsatnyul a lába.

Orvosi és klinikai vizsgálatokról szóló feljegyzések, adatok birtokomban vannak. Kérem, szíveskedjék kisfiamat kivizsgáltatni, és további sorsát, kezelését illetően tanácsokkal ellátni… mivel eddig nem találtam meg azt a helyet, ahol a gyermek mindkét baját kezelnék, és megfelelő tanáccsal látnának el.

Aggódom a sorsáért, mert eddigi vizsgálatok azt mutatták, hogy nem reménytelen esetről van szó… azzal biztattak, hogy idővel utoléri magát, és én mindent szeretnék elkövetni annak érdekében, hogy ő is megtalálja helyét a társadalomban, de ehhez úgy érzem, hogy az Önök segítsége feltétlenül szükséges.

Kérem, mielőbb vizsgálják meg fiamat, mert szeretném, ha mielőbb kezelésben részesülhetne, hogy lemaradását behozhassuk.

Szíves válaszukat várom és előre is köszönöm.

Dátum, aláírás."

A város lakáshelyzete

LOMBOS TANÁCSELNÖKÜNK már az apparátusba beléptekor tapasztalta, hogy a gondok közül a városban talán legsúlyosabb a *lakáshelyzet*. Rég' nem épültek lakások, sokan vártak arra, hogy hajlék kerüljön a fejük fölé. A rendszeres elnöki fogadóórák témája zömmel ekörül forgott, s az igazgatási osztályon kívül elnökünket ostromolták nem csak személyesen, de levélben is, lakáskérelmekkel. Nevében én készítettem el a válaszokat, melyekkel mindig elégedett volt. Átéreztem a panaszos hangú kérelmek mögött a gondokat, ezért együttérzéssel igyekeztem megfogalmazni a válaszokat. Mikor aláírásra bevittem a főnöknek, a levelek hangvételével elégedettségét juttatta kifejezésre. Azt feleltem a megjegyzésre, ha már lakást nem kaphatnak, legalább emberi hangnemben, megértésben részesülhessenek, ne csak a kétsoros elutasító levelet olvassák. Főnökömet a lakáshiány indította arra, hogy első helyen szerepeltesse új otthonok létesítését.

Elsőként a KISZ-lakótelepen épültek új lakások, majd az Április 4. lakótelepen, és a Kórházzal szemben a Nógrádi lakótelepen is egyre magasodtak az új házak. Később a város nyugati részén, addig sivár területen nagy terjedelmű lakótelep létesült, sok balassagyarmati családnak jelentve új otthont.

Aztán a régi, lerobbant utcák felújítása kezdődött, párhuzamosan a főutcával, s ezzel teljesen megváltozott a belváros képe. Felújították és bővítették az utat, új kandelábereket helyeztek el, a Városházával szemben park létesült. Nehéz lenne felsorolni azt a fejlődést, ami rövid időn belül végbement a hosszú ideig elhanyagolt, mostohaként kezelt városban.

Ebben az időben indult útjára az *új gazdasági mechanizmus*. Előterjesztéseket kellett gyártanunk a pártbizottság részére, a megyei szervekhez és mindenhová. Lázasan készültek a tervek, elképzelések. Mindebben az volt a jó, hogy lassan kezdtek kibontakozni ennek eredményei is, a 70-es évekig, ha csak szerényen, mégis elindult már valami pozitív a gazdasági helyzet változása terén…

A Lenin lakótelepen (ma hivatalosan *Madách liget*) egymás után emelkedtek ki a földből az ötszintes lakóépületek. Főnököm ajánlotta nekem, hogy itt az alkalom, szabaduljak meg a rosszemlékű otthonomtól. A lakáscserére jó ötletnek kínálkozott, mert egyik kolléganőm, a hivatalsegédünk, a város központjához közelebb eső lakásba szeretett volna költözni, mert idős édesanyjával él, három gyerekét neveli, jobb lenne, ha közel lakhatnának a munkahelyéhez.

Kapóra jött, hogy elfogadná a mi lakásunkat, én pedig egy komfortfokozattal magasabb, új lakások egyikébe mehetnék. Igaz, kissé távolabb esik munkahelyemtől, mégis örültem, és kaptam az alkalmon, vállaltam a cserét. Talán könnyebben megszabadulhatunk rémes emlékeinktől.

Lenin lakótelepen

1967. szeptember 5.

Megkaptam a kiutalást a Lenin lakótelep 2. épületének második emeleti lakására, szomszédunk a műszaki osztály vezetője. Kellemes, zöldövezeti lakás, egy kilométerre a központtól, a város nyugati bejáratánál. Szépen berendezkedtem. Előbb még a régi bútorokkal és holmival, a nagy zongorával költöztem át, aztán szép lassan új holmival igyekeztem berendezni otthonunkat. Eladtam a régimódi nagy rekamiét és kombináltszekrényt, ennek árát megtoldva, modern szobabútort vásároltam. Volt benne szekrénysor, amiben bőven jutott hely ruháknak, könyveknek, apró-cseprő dísztárgyaknak. Összecsukható, kényelmes, széles, kétszemélyes fekhely tarto-

zott hozzá, két fotellel és kis asztalkával. A nagyszobába új nagyszőnyeget választottam, ami illett a bútor huzatához. Lassanként beszereztem mosógépet, porszívót, televíziót. Mindehhez hitel igénybevételével, részletfizetéssel jutottam. Amíg házasságban éltem, semmire sem telt. Amikor valamit venni akartam, férjem mindig megakadályozta, – nem tudom, miért.

Abban az időben már szinte minden ismerősöm, kollégám családja otthon nézhetett televíziót, én időnkint a tanácsházára jártam a gyerekekkel, megnézni egy-egy jó filmet, vagy műsort. A zongoránk egy ideig még ott terpeszkedett az erkélyes nagyszobában, aztán később eladtam, mert Gyuri fiam már Pesten járt középiskolába, Katicának meg nem volt kedve tovább zenét tanulni. Megunta. A célomat így is elértem vele, mert néhány évig jártak Zeneiskolába, legalább megalapozták zenei alapműveltségüket. Az új helyen arra törekedtem, hogy legyen mindenkinek jó tanuló- és pihenőhelye.

Nemsokára Katica középiskolába került, s a kisebb szobát is berendeztük kedves, fiatalos szobabútorral. Tetszés szerint összerakható, teljes falat plafonig takaró keskeny szekrénysor tartozott hozzá, alul két helyen megszakítva kényelmes, sötétpiros huzattal bevont fekhellyel. Egy kisasztal, és két modern ülőhely – a fekhellyel egyező huzattal – is elfért még a kicsi helyiségben. A szoba mérete miatt nagyszőnyeg nem fért bele, ezért csupán egy összekötő került oda, később pedig magunk készítettünk egy nagy, kerek piros subaszőnyeget. Abban az időben gyakran jártunk át a közeli határon, és Szlovákiából hoztunk hozzá fonalat. Szobájának falai eléggé el voltak takarva a polcrendszerrel, az egyetlen üres, nagy falfelületre szintén a határon túlról hoztunk nagyméretű posztert, amit lányom választott ki, saját ízlésének megfelelően.

Tetszésére bíztam, hogy a fal színét ő válassza ki. Nagyot nézett a szobafestő, amikor meghallgatta a kívánságát. Akkor ugyanis divatba jött az ún. „fröcskölt-fal”. De ezt a mester úgy tanulta, hogy a falfelületet szabályosan, egyenletesen kell be-

fröcskölni az alapnál kissé erősebb színnel. Nos, Katica nem kért ebből. Csontszínű alapra égőpiros festéket választott, és saját kezűleg mutatta meg a festőnek, hogyan fröcskölje. Fontos volt, hogy ne szabályosan, hanem itt-ott ritkábban, apróbb pettyekkel, vagy nagyobb foltokkal, máshol kicsit elmosódva fröcskölje be a falrészeket.

Mesterünk szinte megbotránkozott a mintán, amit a lányom bemutatott neki, furcsa ábrázattal vette tudomásul. Elvállalta, azonban azt kérte, meg ne mondjuk senkinek, hogy ebben a tevékenységben ő közreműködött volna! A végeredmény nekem elnyerte a tetszésemet, úgyhogy a nagyszobát – bár az övénél kicsit szolidabban, magam is hasonló módon kértem fröcskölni, persze, nem piros színnel, hanem halványzölddel.

A kellemes délkeleti fekvésű erkélyünket nagy cserepekben virágok díszlettek, s a Debrecenből hozott zöld folyondár hosszan és dúsan lengedezett a szellőben. Barátságos, kedves helyünk lett, ezért egy kempingágyat helyeztünk ki, és a nyári nagy melegben néha ott aludtunk a szabadban. Azonban reggelenként igyekeznünk kellett korábban behurcolkodni onnan, mert a közeli kockaház harmadik emeletéről oda lehetett látni.

A távolság a város felé nem jelentett gondot számunkra, szinte jól esett reggel és délután a séta, amit meg kellett tennünk, de kellemetlen időjárás esetén igénybe vettük a rendszeresen közlekedő autóbuszjáratokat. Később Katica lányom gyakran kerékpárral járt.

Ezt a lakótelepet nemsokára – további épületekkel bővítették. Egy alkalommal főnököm megbotránkozva tapasztalta, hogy a műszakiak – a régi malomépület melletti kis liget hatalmas fáit szanálva – terveznek lakásokat építeni. Összehívta az illetékeseket, kifejtette véleményét ennek helytelenségéről. Határozottan ragaszkodott ahhoz, hogy a szép nagy fákat nem szabad kivágatni. Bőven akad hely a nagy lakások mögött, oda tervezzék az építkezés folytatását.

Az első időkben, ahol már igen sok család lakott, még nem volt a közelben élelmiszer-üzlet sem, ezért ideiglenesen egy

kisebb épület létesült erre a célra. Amikor már sokan laktak a környéken, a tervek szerint fölépültek a megfelelő, lakosságot kiszolgáló élelmiszerellátó- és egyéb létesítmények is, hallottuk, hogy az így fölöslegessé váló régi bolt épületének lebontását tervezik. Névrokonommal, és kolléganőmmel, aki szintén a Lenin lakótelepen lakott, említettük főnökünknek, hogy kár lenne megsemmisíteni azt az épületet, mert egyéb célra hasznosítani lehetne, amíg a tervezett építkezés befejeződik. Egyetértett velünk, s egyelőre orvosi rendelőnek alakították át.

Attila a háztetőn

Egy alkalommal, hazaérve az irodából, nem tudtam mire vélni a gyanús csendet, ami fogadott a ház előtt. Katica akkor nem szólt róla – csak jóval később merte elárulni nekem, mi történt akkor.

Vakáció lévén, otthon tartózkodtak a gyerekek, Attilát is ők vitték haza a nyári táborból, és az udvaron játszottak. Hogy, hogy nem, valaki az épület lapos tetejére nyíló lépcsőházi ajtót nyitva felejtette. Talán dolgoztak odafönt.

Attila eltűnt a gyerekek közül. Katica keresni kezdte. Az egyik gyerek meglátta, hogy fönt, a lapos tetőn sétálgat. Kati nagyon megijedt. Kérte a gyerekeket, ne kiabáljanak neki, nehogy megijedjen, ő pedig futva sietett föl, a rengeteg lépcsőn. Fölérve, lábujjhegyen közelített hozzá, meg sem mert szólalni, már alig pár lépésre voltak a tető szélétől. Hátulról sikerült elkapnia, talán az utolsó pillanatban. Néhány másodperc, és lezuhanhatott volna. Még most, amikor nekem elmondta, szinte sápadt lett az emlékezéstől. Rémülten hallgattam az elbeszélést.

Különben barátságos, aranyos kisgyermek, ő is mindig a többi gyerekkel játszott. Ebből az időből őrzök egy fényképet, amit az utca végén készítettünk róla. *(A képen ott áll a doktorék háza előtt, akik megkedvelték őt.)* Gyakran látogatott hozzájuk, jól ismerték, mivel egyszer a kórházban, az általuk vezetett osztályon rövid időre, kezelésre szorult.

Attila az utca végén áll. A mi lakásunk a jobbra lévő épület végén van.

„Láthatás”

Dolgozom az irodában, megszólal a házi telefon. Kolléganőm, a gyámügyi előadó szól bele: – Katikám! Volt férjed van itt és kéri a gyerekek láthatását elrendelni.

– Vajon miért? Arra kérlek, kérdezd meg, miért van erre szüksége? Ugyanis szóban közöltem vele, hogy bármikor, ha óhajtja, előzetes megbeszélés után magával viheti őket. Azt is említettem neki, ha netán’ nem óhajt velem szót váltani, kollégái útján üzenjen, akikkel jó kapcsolatot tartok most is.

Hallom, a telefonban, hogy dr. K. Iluska mondja neki: – Gyurka! Katival beszélek, azt mondja, semmi akadálya, bármikor elviheti a gyerekeket, ha előzetesen megbeszélik.

Hallom a telefonon keresztül a hangját: – Nem, én írásban, hivatalos határozattal kérem elrendelni a láthatást!

Ezt követően – velem megbeszélve – Iluska kénytelen volt írásban rögzíteni a megállapodást, hogy minden hónap első vasárnapján, délután 3-tól 5 óráig elviheti a gyerekeket (ennél többet nem igényelt).

Az sem mindennapi eset, hogyan zajlottak le a következő „láthatások”.

Nyári vakáció lévén, otthon tartózkodtunk. Csodák-csodája, de az első alkalommal, vasárnap délután a megjelölt időben, pontosan jött apuci. A gyerekek – persze csak Katica és Attila, mert Gyurikával nem volt beszélő viszonyban – szépen felöltözve vártak rá. Még le sem telt az idő, már otthon voltak. Mint mondták, cukrászdába vitte őket.

Legközelebbi randevúra már félórai késéssel érkezett és nagyon hamar visszahozta őket. A harmadik és a további „láthatások” pedig elmaradtak, talán „elfelejtett” a gyerekekért eljönni. Ezért kellett neki a hivatalos láthatás elrendelése!

Évekkel ezután történt egy említésre méltó eset. Katica már a középiskolába járt, s a szakmai gyakorlatokat a kórházban töltötték. Mivel útjába esett apja lakása, osztálytársával és barátnőjével elhatározták, hogy út közben meglátogatják apucit. Becsengettek, ő jött ajtót nyitni. De nem invitálta be

vendégeit, hanem megállt, kezeit keresztbe téve, szinte elállta útjukat, s néhány percig beszélgettek. A kislány leforrázva érezte magát barátnője előtt az apja viselkedése miatt, ezért hamar elköszöntek tőle, s ezután soha többé nem kívánkozott apját meglátogatni.

Rózsahimlő

Egy nyári reggel Attila lázasan ébredt, teste kiütésekkel tele; azonnal orvost hívtam hozzá. A gyerekorvost nem találtam, s a körzeti orvosunk helyettese jött ki a lakásra, akit eddig csak hallomásból ismertem. Megvizsgálta, megállapította, hogy rózsahimlője van. Bár én is felismertem, mégis szükség volt arra, hogy lássa, ugyanis otthon kellett maradnom vele, nem mehettem dolgozni. Beszélgetés közben – mintha velem újdonságot közölne, és nem lennék vele tisztában – kijelentette, hogy a gyerek Dawn-kóros, ami nem gyógyítható, és még csak úgy mellesleg hozzáfűzte: *„az ilyen gyerekek legfeljebb 12 éves korukig élnek!”*

Ezt a megállapítását hallva, bennem egy világ omlott össze. Tudtam a betegségéről, hiszen állandóan jártam vele orvosokhoz és rendszeres felülvizsgálatokon vettünk részt. Minden hozzáférhető irodalmat elolvastam, és érdeklődtem szakemberektől is a betegséggel kapcsolatos új fejleményekről, de erről eddig senki nem tett nekem említést. Ezért, ezt így, valakinek az arcába vágni – kegyetlenségnek tartottam! Ezt követően félelemmel vártam az idők múlását, és amikor kisfiam elérte a tizenkettedik, és a további éveket, hálát adtam a jó Istennek, hogy nem vált be szomorú kinyilatkoztatása. Azóta is rossz szájízzel gondolok vissza arra az orvosra.

Más esetekben sem tartom helyesnek (akarom mondani: emberségesnek), *kéretlenül közölni* hasonló nyilatkozatokat a betegekkel vagy a hozzátartozókkal.

Megtagadta saját gyermekét

Ilyen idő távlatában elvált férjem még most sem tudott belenyugodni, hogy őt valaki elhagyta, pedig közben megnősült, igazán jó lenne, ha nyugodtan élni, békében hagyna bennünket. Én pedig arra gondoltam, ha megnősül, nem lesz annyi ideje velünk foglalkozni, de nem ez történt.

Hatalmas dosszié, tele iratokkal, a válóperes anyagunk, ami önmagában egy regényt kitenne, de inkább tanulmány arról, hogyan nem szabad elválni házasfeleknek, ha a megromlott kapcsolatból szabadulni akarnak. Mert a mienk sajnos, olyan volt.

Egyetemre járó fiának szerette volna megszüntetni a csekély összegű tartásdíját, olyan indokkal, hogy ő nem akarja támogatni *elvált feleségét*, mert a pénzét én, saját céljaimra használom fel! Most meg Attila tartásdíját akarja megszüntetni, mondván, nem az ő gyermeke! Ez azonban már annyira fölháborított, hogy amikor olvastam a bíróság értesítésével együtt kapott beadványát, elhatároztam, hogy nem hagyom annyiban a mocskolódását.

Miket fog még kitalálni? Nemrégen még azért *küzdött*, hogy a „láthatást" határozatilag rendeljék el, kevés volt az ígéret, hogy bármikor, amikor kéri, elviheti a gyerekeket magához, annak mi lett a vége? Kétszer elvitte (először időben, másodszor félórai késéssel, továbbiakban pedig megfeledkezett róla… és soha többé nem hívta meg őket sehová! Tény, hogy ezzel engem nyilván csak bosszantani akart, a hivatalokat pedig fölöslegesen foglalkoztatta.

Most meg eszébe jut, hogy nem a gyermeke? Megáll az ész, hogy még miket talál ki? Leültem, és én is írásban küldtem el beadványára az észrevételemet. Hangsúlyoztam, ami nyilvánvaló, jól látható, hogy ő az egyetlen olyan gyermeke, aki külsőleg letagadhatatlanul hasonlít rá, s ezt – úgy fogalmaztam, ahogyan eszembe jutott – le sem tagadhatja, mert nemcsak külsőleg, hanem sajnos, értelmileg is pontos mása, ugyanis szegénykém ilyen fogyatékossággal jött a világra, s ezt az

örökséget kapta az apjától. Igen, hasonlít rá azzal az egyetlen különbséggel, hogy nagyon kedves gyermek. Gondolom, postabontáskor jót derülhettek rajta a bíróság fölvételi irodáján.

Nyírjesben

EBBEN AZ IDŐBEN gyakran kirándultunk Nyírjesbe; a Lenin lakóteleptől nem esett messze. Jó időben akármikor előszedtük a kerékpárokat, nyeregbe pattantunk Katicával, Attilát fölraktuk csomagokkal együtt valamelyik biciklire, majd kiérve, jókat sétáltunk a szép fenyves és nyírfás erdőben.

Nyírjesi erdőrészlet

Nyírjes szép kirándulóhely, egymással összeköttetésben levő hét tó sorakozik az erdővel körülvett völgyben. Gyakran főztünk gulyást bográcsban, vagy ha rövidebb időre mentünk, nyárson szalonnát pirítottunk, élvezve a fenyves jó illatát, a gyönyörű környezetet.

Lombos főnök idejében a tanácsnak nyaralója épült az erdőszélen, s ha nem volt benne vendég, igénybe vehettük. Én éltem az alkalommal, s olyankor több napig ott nyaraltunk kint a fenyvesek közé épült kis házban. Korábban a közelben még volt egy tanya, ahol teheneket tartottak, s onnan esténként finom frissen fejt tejet hordtak nekünk.

Amikor Lombos főnök már nagyon benne volt a városfejlesztésben, gyakran szervezett fogadásokat és ünnepségeket ott kint, a Polgári Védelem nagy nyaralójában. Május elsejét mindig ott töltöttük, amikor szinte az egész apparátus jelen volt. Ilyenkor főnökünk látta el a főszakács teendőit. Különben otthon is szeretett főzni, mint mondta, tészta kivételével szívesen elkészít mindent. Kint az erdőben nagy, üzemi bográcsokban főtt a gulyás.

Egyik májusi összejövetelen szintén kint volt a tanács színejava, családostul. Katica lányom, amikor hazaérkeztünk, azt mondja nekem: – Anyu! Én igazán nem gondoltam, hogy ilyen kedves, közvetlen ember Lombos bácsi. Mindig féltem, amikor bementem hozzád és ő is ott volt.

– Miért féltél?

– Mert mindig olyan erélyesen szólt, úgy fogadta a köszönést is.

– Persze, valóban olyan erélyes, mély hangon beszél, s aki nem ismeri, arra gondol, hogy félni kell tőle. De mi már megszoktuk, mivel kedves, közvetlen ember.

Egyre gyakrabban került sor, tárgyalással összekötött vendéglátásra. Meghívta az éppen napirenden levő fejlesztésnek megfelelően – a megyei vezetőket, hol a minisztériumi hatalmasságok közül valakit, vagy az építési cégek vezetőit. Egy alkalommal a Pénzügyminisztérium helyettes vezetőjét látta vendégül, ha jól emlékszem, akkor éppen úthálózatra kellett pénzt szerezni. Nagy vendégséget rendeztünk. Ügyesen oldotta meg a hozzávalók beszerzését, hogy a kiadások ne a város költségvetését terheljék. A szélrózsa minden irányában megmozgatta az apparátust, elküldte embereit a Vágóhíd- és a

nagykereskedelmi vállalatok vezetőihez, ahol már előre megbeszélte, mire van szükség. Ilyen lakomák után a városnak bőven megtérültek a kiadások!

Ekkorra már kiderült az is, kik értenek a vendéglátáshoz, főzéshez. Főnökünk receptje alapján készültek el az ebéd- és vacsora fogásai. Étkezés után ital került a terítékre, gyakran fehér asztal mellett pecsételték meg a különféle fejlesztések sorsát. Meg lett az eredménye, soha nem látott iramban fejlődött minden, a korábban alvóvárosban. Egy ilyen nagy nap után másnap nagy sóhajjal azt mondta nekünk: *„Mennyi ételt-italt kell nekem ezért a városért elfogyasztanom!”*

Kapcsolatok

Minden esztendő első hetében megbeszélésre hívta a város valamennyi egyházi- és felekezeti vezetőket. Ünnepélyes, fehér abrosszal terített, némi itallal és harapnivalóval megrakott asztal mellett folytak a várost érintő tárgyalások. Rajta kívül két vezetőtársa, az elnökhelyettes és titkár is hivatalosan vett részt az összejövetelen. Ilyenkor tájékoztatták a várost érintő fontos eseményekről, gondokról a tisztelendő-, tiszteletes- és nagytiszteletű urakat. Elnökünk segítségüket kérte azokhoz a fejlesztésekhez, amelyekben híveik útján a város segítségére lehetnek. Jó kapcsolata révén sok tévedést elhárított, s a jó ügyekhez megnyerte őket.

Nem feledkezett meg az egyházak támogatásáról sem. Először az Evangélikus Egyház kapott segítséget a templom megrongálódott támfalának újjáépítéséhez. Legközelebb a Római Katolikus Egyháznak eszközölt ki jelentős összegű támogatást, mikor a nagytemplom harangtornyát villámcsapás érte és megrongálódott, s azt kellett helyreállítani. Utóbbi ilyen támogatás odaítélését a testületek előtt úgy indokolta, hogy legutóbb egyik egyháznak nyújtott a város pénzügyi támogatást, most nem lehet megtagadni a másik felekezettől sem. Jó kapcsolata meghozta a gyümölcsét az egyházakkal és a városban működő egyéb szervekkel.

Nagy változások történtek akkor a városban. Lebontották a Bajcsy út elején, a szállodával szemben lévő régi, rozoga házakat. Főnökünk agyából kipattant, hogy ott, a Városházával szemben kell kialakítani a város főterét, egy szép parkot. S amit ő kigondol… nos, az előbb-utóbb meg is valósul. A sarkon, a főutcai részen szép új épületben az Állami Biztosító kapott helyet, emeleti részén modern lakásokat alakítottak ki. Később Kati lányom barátnője és iskolatársa – oda költözött, amikor férjhez ment. A teret parkosították, oda került egy, Nógrád megyében élő szobrászművész alkotása: ölében gyermeket tartó, palóc menyecskét ábrázoló szobor (amit városszerte Palóc madonnának becéztek), szép színfoltja lett a városnak. A gondozott kis park padjain fiatalok-idősek szívesen megpihentek a növekedő, árnyat adó fák alatt.

Akkortájt egy szobrásznő – főnökünk ízlésének való, nagy keblekkel és egyéb női gömbölyded ékességekkel megáldott nőnek – alkotásaiból kiállítást rendeztek. Ő ajándékozott néhány kerámia faldíszt a városnak, amelyek jelenleg is azt a házat ékesítik.

Egy alkalommal a művésznő fölkereste elnöküket, várakozás közben néhány kolléganőmmel együtt beszélgetésbe elegyedtünk vele. Éppen indulófélben voltunk hazafelé, elém jött Katica lányom. Amikor benyitott az ajtón, belépett, bemutattam őt a művésznőnek. Ránézett, tetőtől talpig végigmérte, „művész-szemekkel mustrálta", amitől a leány igencsak zavarba jött. Aztán összecsapta a kezét és így szólt: *„Ilyen lábak után szaladgálok rég óta!"* Belőlünk kitört a nevetés, mert Katica mindig azon rágódott magában, hogy milyen „fogpiszkáló" (igazában vékony, hosszú, formás) lábai vannak, s ezen gyakran élcelődtünk egymás közt. Otthon aztán úgy értékelte ki az esetet: *„Micsoda ízlése van ennek a nőnek, hogy ilyen fogpiszkáló-lábak után szaladgál?"*

Attila új óvodában

AMIKOR ÁTKÖLTÖZTÜNK a Lenin lakótelepre, Attila a közelebb eső óvodába került. Csak azért váltottam, mert a baleset óta még mindig gyakran fájlalta a lábát, nem akartam minden nap kétszer kitenni őt a hosszú gyalogútnak, az előző óvodáig. Bár ne tettem volna meg ezt a lépést! A Szondi utcai óvodában ugyanis egy idegbeteg nő csoportjába került. Még kinézésre is kellemetlen látványt nyújtott, azt se tudom, hogy kaphatott óvónői oklevelet, – nem nézett ki belőle. Elég hamar kezdődtek a kellemetlenségek. Attila ugyanis állapotánál fogva nyugodt természetű, barátságos, amennyiben a környezete is hasonlóan viszonyul hozzá. A goromba vagy ideges bánásmódra hasonlóan reagál. Ennek következtében szülői értekezleten azt állította az óvónő, hogy kiugrál az ablakon, nem fogad szót, nem tudnak rá hatni, stb. Igyekeztem szépszerével kérni az óvónőt és az igazgatónőt is, hogy próbáljanak hozzá más hangnemben közelíteni, mert korábban az előző óvodában semmiféle gond nem merült fel vele szemben. Szerették ott.

Telt-múlt az idő, később annyira elfajult a dolog, hogy az óvónő kijelentette, nem hajlandó vele foglalkozni. Ekkor már Attila elmúlt hatéves. Pszichológushoz kellett vinnem, aki ugyan nem adott róla rossz véleményt, mégis, az óvodai helyzet számunkra tarthatatlanná vált. Olyan helyzetbe kerültem, hogy azt se tudtam eldönteni, mit kellene tennem? Otthon nem maradhatok vele, mert a megélhetésünkhöz szükségem van az állásomra, itt helyben pedig más megoldásra nincs mód[7].

Amikor főnököm tudomására jutott, milyen helyzetbe kerültem, fölajánlotta a segítségét, azonnal intézkedett. Utasította az egészségügyi osztályt, vegyék föl a kapcsolatot a megyével és helyezzék el valamelyik közeli gyermekotthonban. Betegsége

[7] Csak jóval később hozták azt a rendeletet, hogy ilyen betegségeknél az anya a gyermekével akár 10 évig is otthon maradhatott GYES-en, persze ahhoz egy normális férj is kellett volna.

miatt ugyanis egyelőre nem mehetett iskolába; a túlkoros gyermekekkel teli kisegítő iskola számára szóba se jöhetett. Borzasztóan érintett, hogy ilyen korán el kell válnunk tőle. Katica lányommal sírva készítettük össze a szükséges holmiját. Kegyetlen érzés volt elválni tőle, idegenek kezébe adni. Így került Szátokra, ahol általános iskolai előkészítőbe járt. Gyakran látogattuk, de ez nem gyógyította, inkább még mindig újra felszakította a fájó sebeinket. Sosem felejtem el szomorú arcát, amikor elváltunk tőle első alkalommal, s ő a kerítéshez szorítva arcát, nézett bennünket, amint távolodtunk tőle.

Látogatóba mentünk hozzá egy téli vasárnap. Havas és jeges volt az út, itt-ott nagy tócsákkal teli, mivel olvadni kezdett a hó. Én megcsúsztam a jégen. Szerencsémre, karomon vittem Attila irhabundáját a táskámmal együtt, ami talán egy kartöréstől óvott meg. A földön fekve körülnéztem, próbáltam megfordulni, sikertelenül. Összenéztünk Katicával, és hangos nevetésben törtünk ki mindketten. Ahogyan közben próbálkoztam a pocsolyából valahogy fölkászálódni a sáros-jeges helyen, sehogy se ment. Katámnak nagyon tetszett, azt mondta, úgy mozogok a sáros lében, mint egy maci. Aztán segítségemre sietett, s amint nagy nehezen sikerült talpra állnom, a kabátomból csöpögött a koszos lé, s beérve az intézetbe, szép látványt nyújtottam. Próbáltam letisztogatni magamról – sikertelenül. Ezért a kályha mellé tettem, hogy legalább megszáradjon, mire haza kell indulnunk. A szerencsém csak az volt, hogy fregoli kabát lévén, hazafelé ki tudtam fordítani.

Hol tanuljak tovább?

1968.

KATICA VÁLASZÚT ELŐTT. Elvégezte az általános iskola 8. osztályát, el kellett döntenünk, hol tanuljon tovább. Neki a jövőjére vonatkozóan már nem volt olyan határozott elképzelése, mint bátyjának. Találgattuk, mi lenne a helyes? Mivel a városban ezerágyas kórház és több egészségügyi intézmény működik, abban az évben nyílt meg az egészségügyi szak-

középiskola. Fölvetettem a gondolatot, volna-e kedve az egészségügyi pályához?

Munkahelyemen érdeklődtem és megtudtam, hogy érettségi után innen is jelentkezhetnek felsőbb képzésekre, például: ha védőnő akar lenni, mehet főiskolára, ha orvosi pályát választ, akkor egyetemen folytathatja tanulmányait.

Anica és Katica

Megbarátkozott a gondolattal, beiratkozott az első évfolyamra, amely egyben az iskola kezdetének első éve volt, úgy, hogy még bizonyos iskolai szakkönyvek sem álltak rendelkezésre. Ezért az anatómiát, és egyéb egészségügyi tárgyat egyetemi könyvekből tanulták. A szaktárgyak oktatóit a legkiválóbb kórházi szakorvosok közül jelölték ki.

Lányom együtt járt általános iskolába Anicával, akihez szoros barátság fűzte. Általában nálunk tanultak, a lányszobában. Utána oda már nehéz volt belépni, vagy áthaladni rajta, mert mindenütt, még a subaszőnyegen is könyvek, iskolai holmi hevert elszórva, nem éppen a legnagyobb rendben. A fürdőszobában pedig ott tornyosultak barátnője levetett ruhái. Néha aztán összepakoltam, s azt mondtam neki: vidd haza a cókmókodat, – a mosást nem vállalom.

Azt hiszem, legszívesebben teljesen hozzánk költözött volna, otthon nem érezte jól magát. Papája ugyanis nagyon szerette az italt (nem a málnaszörpöt vagy ásványvizet kell érteni alatta), s emiatt a mamája folyton patáliákat rendezett, nálunk viszont csend és békesség honolt. Ezért aztán gyakran haza se ment, inkább nálunk aludt – pedig nem messze lakott tőlünk. Sosem keresték, otthon nemigen hiányzott.

Amikor a suliban szaktárgyukról, az emberi testről és egyéb „kényes kérdésekről” tanultak, otthon engem vizsgáztatni kezdtek a leányok, hátha zavarba jövök. Egyszer ártatlan arccal – de elég átlátszóan – azt kérdezték tőlem, mintha nem is tudnák, hogy mi az impotencia? Gondolták, hogy zavarba hoznak vele, és nem merek róla beszélni. Ezért fejtegetésbe kezdtem, előbb a potenciáról – úgy általában – tartottam nekik kiselőadást, persze, nem egészen úgy, ahogyan ők elgondolták, kimondottan egy bizonyos készségre vonatkoztatva. Természetesen olyan bizalmas-baráti viszonyban voltunk, hogy mindenről mertek velem beszélni. Mindenféle gondjukról értesültem, beszámoltak arról, mi történik az iskolában.

Tőlük értesültem osztályfőnöküknek a velük szemben tanúsított magatartásáról, amivel nagyon nem értettem egyet. Igaz, a mi időnkben még nem voltak vegyes osztályok, általában minden középiskolában külön osztályban foglalkoztak a lányokkal és a fiúkkal. Már maga az a tény is furcsának hatott rám, hogy egy olyan osztályban, ahol fiú csak elvétve akadt (talán 2-3), miért férfi az osztályfőnök! Ebben a korban előfordulnak olyan intim témák, amelyekben egy nő a lányokat inkább el tudná igazítani. Az is igaz, a mai lányok már fölvilágosultabbak, nyíltabbak, mint amilyenek mi voltunk, amikor én jártam középiskolába. Attól eltekintve, hogy az illető férfi, még lehetett volna udvarias, sőt! De egyáltalában nem volt az.

Megdöbbentem, amikor hallottam a lányoktól, milyen szavakat használ órákon. Ha valaki nem értett abból, amit óra alatt magyarázott, vagy nem felelt jól, az volt a szavajárása, hogy: *„Maguk marhák!”* Azt nem tudom, hogy mint tanár, szakmailag hogyan állta meg a helyét, de ezen a téren is voltak kétségeim, mivel elég rossz átlag-érdemjegyeket ért el az osztálya. Ez pedig szerintem, minősíti a tanár szakmai felkészültségét is. Magatartásán, goromba beszédmodorán, és a viselkedésén pedig megbotránkoztam, és nagyon elitéltem.

Elhatároztam, hogy adandó alkalommal szóvá fogom tenni a róla hallottakat, ezért az első szülői értekezletre ennek megfelelően készültem föl. Többen csodálkoztak, amikor szót kértem, és elmondtam a tanár úrnak, hogy a lányok félnek tőle. Megmondtam: nem merik neki elmondani, hogy a magyarázatait nem értik. Arra is kitértem, hogy amikor én jártam középiskolába, bizony nehéz volt a matematika, nekünk a kereskedelmi számtan, mindenki attól rettegett, de szerencsénkre olyan tanárnő jött hozzánk, aki maga kért bennünket, nyugodtan szóljon, aki nem érti a feladatot, ő hajlandó többször mindent elmagyarázni. Ennek köszönhettük, hogy az 57 fős osztályban igen jó volt a matematika osztályzat átlaga. Sosem ijesztgetett bennünket azzal, hogy az osztály felét megbuktatja!

Szóvá tettem még, hogy nem tetszik nekünk, szülőknek, ha leányainkat lemarházza! Lehet, hogy egy fiúosztályban elmegy az ilyesmi, bár én azt sem helyeselném, de lányokkal szemben nem illendő ilyen szavakat használni. A szülők egyetértettek velem, – utána a tanár úr kicsit finomított a beszédmodorán.

Egyedülálló nő

SZERENCSÉRE, sokan el se tudják elképzelni, mennyi gonddal járt munka mellett három gyermeket nevelni, s közülük egy beteg életútját igazgatni. Ebben az időben állandó jelleggel, általában már csak Katica tartózkodott otthon. Engem eléggé kimerített a sok gond, ami a vállamra nehezedett. Katica is választott pályát, Gyuri is sínre került, előfelvételije megvan az egyetemre.

Sokat utaztam ebben az időben: szüleimet Balatonnál, Pesten a gyerekeket és rokonaimat látogattam. Azért amikor lehetett Katicával színházba is játunk. Nem jelentett különösebb akadályt az utazás, mert vasárnapokon rendszeresen közlekedett egy színházi autóbuszjárat, amelyik Budapestről éjfél után indult hazafelé, s lakásunkhoz közel megállt, bár ott nem volt megállóhely.

Mivel a lányom már nem igényelt különösebb gondoskodást, módom nyílt arra is, hogy szakszervezeti beutalóval üdüléseken vegyek részt: kaptam beutalót Siófokra, Mátraházára, voltam Kékes-tetőn, Parádon. Sok kedves emberrel találkoztam, s végre gondolhattam pihenésre, magammal is törődhettem.

Az üdülőkben mindig akadtak rajtam kívül is egyedül álló nők, igyekeztem az ő társaságukat keresni, s velük együtt szórakoztam. Ugyanis észrevettem, hogy nem jó házaspárokhoz csatlakozni, mert nagyon is fennállt a féltékenység veszélye. Mikor már nem viseltem jegygyűrűt, mindig akadt volna gavallér; szabad nő a legtöbb férfi előtt könnyű prédának számít. Mulatságos esetek történtek, még saját kollégáim között is akadt, aki udvarolni óhajtott – volna.

Egy alkalommal főnököm fölkérte egyik kollégát, vigyen el engem saját autójával egy közeli településre bizonyos sürgető ügyet intézni, mivel a hivatali gépkocsi éppen máshol, valahol úton volt. Erdőn keresztül vezetett az utunk, de kollégám már az út elején szorongatni kezdte a kezemet, próbálta a térdemet simogatni. Én pedig megfogtam a kezét, és finoman visszahelyeztem a saját térdére. Tréfából odaszóltam neki, hogy biztonságosabb, ha a kormánykerékre koncentrál.

Ő pedig családi életére kezdett panaszkodni, hogy a felesége nem érti meg, stb. Nekem már ismerős volt ez a szöveg. Aztán megállította a kocsit az erdőben, mondta, hogy jó lesz kicsit lazítani. Én is szeretem a szép erdei tájakat, de ő másra gondolt, nem a madarak csicsergése érdekelte a fák ágain, nem is a szép kilátásban akart gyönyörködni. Szép szóval tudtára adtam, hogy legjobb, ha továbbra is úgy viszonylunk egymáshoz, mint eddig, jó kollégákként. A kínálkozó alkalommal élni akart, mégis megértett, és utána békén hagyott.

A szakszervezettől beutalót kaptam Siófokra. Nagyon örültem, hogy végre, kipihenhetem a szörnyű éveket. Levelet írtam az üdülő vezetőségének; arra kértem, hogy – ha mód van rá –

adjanak nekem külön szobát, nem szerettem volna senkivel közösködni. Csak pihenni és pihenni akartam, egyedül sétálgatni. Aztán mégis úgy hozta a sors, hogy az ebédnél három kedves fiatal tanítónővel kerültem egy asztalhoz, akikkel hamar barátságot kötöttem. Nem maradtam egyedül, velük töltöttem az idő nagy részét. Fényképeket őrzök a nyaralásról.

Egy hét telt el az üdülésből, amikor Bécsből vendégeket vártak. Délután érkeztek – a nálunk ismert járművekhez képest – pazar, elegáns autóbusszal, tiszteletükre az üdülő vezetősége újra ismerkedési estet rendezett. Én egy asztalnál ültem három új ismerősömmel.

Strauss-keringőre váltott a zenekar, megmozdult a férfitársaság. Engem egy idősebb úr kért föl. Remekül táncolt, jobbra is, balra is keringőztünk. Egy – akkor divatos – aranyszínnel szegett, fém-tűsarkú, pánt nélküli szandál volt rajtam, tánc közben az egyik lerepült a lábamról. Nem nagyon zavart, folytattuk a táncot. Annyira benne voltunk már, szinte észre se vettük, hogy a társaság körülállva, tapsolva néz bennünket. De nem zavartattuk magunkat. Táncosom a parkett szélére vezetett, én a másik szandálomból is kibújtam és úgy táncoltunk tovább, sokáig, egy másik keringő dallamára. Közben társalogtunk, én akkor még elfogadható német nyelvtudásommal, azonban a bécsi német kiejtés eléggé idegen volt számomra, nehezen értettem meg partneremet. De most a tánc volt fontos. Mikor végre vége lett a zenének, az idős úr udvariasan meghajolva, kézcsókkal köszönte meg a táncot.

Többször üdültem a Mátrában, őszön sétáltunk az erdőben; nagyon szerettem a szép havas téli tájakat, ilyenkor élveztem az erdei

sétákat, és az üde levegőt. Több fénykép készült Mátrafüreden.

Abban az időben a Szilvesztert minden évben együtt ünnepeltük a Városházán: munkatársak, családtagok, rokonok, tanácstagok gyűltek össze, az újesztendőt köszönteni. Most is így történt. Nemrég' neveztek ki hozzánk egy, nálam fiatalabb titkárt. Mivel a kelleténél jobban szerette az italt, már enyhén szólva spiccesen érkezett az összejövetelre. Ez nem lett volna baj az óév búcsúztatóján, ha az illető tudja, hogy hamar megárt neki, és tisztában van azzal is, miket művel ilyen állapotában. De ő nem tartozott ezek közé. Elég kevés ital befolyása alatt teljesen megfeledkezett a jó modorról.

Most is mit tett? Komoly arccal jött hozzám, a nagyterem asztalához, ahol fiammal és lányommal ültem. Azt mondja, inkább súgja nekem: – Halaszthatatlan dolgot akarok megbeszélni, de itt sokan vannak, nem alkalmas rá a hely, legyen szíves bejönni velem az elnöki irodába.

– Rendben, ha már ennyire halaszthatatlan – átmentem vele a szomszédos szobába. Én mentem elől, s mivel sötét volt –, fölkattintottam a villanyt. – Azt mondja nekem: – Ne! Én ennek ellenére megnyomtam a kapcsolót.

A szomszédos irodákban mindenütt a lepakolt kabátok voltak szanaszét, ember nincs a közelben. Helyet mutat, hogy üljek le. Jó. Helyet foglaltam egy nagy fotelban, mire ő mindenáron mellém akart telepedni, velem egy ülőhelyre! Gyorsan fölálltam, másik helyre ültem le, és kértem, mondja el gyorsan, amiért ide hívott, aztán menjünk vissza a nagyterembe.

Erre megfogta a kezem, és próbált magához húzni. Elég erőszakosan közeledett.

– Ezt már nem! – Felugrottam és határozottan rákérdeztem: – Ezért hívott? Ha nem hagy békén, bemegyek a nagyterembe, egyenesen a feleségéhez, és közlöm vele, *„mit akart nekem mondani!"*

– Jaj, csak azt ne! – mondta ijedtében, de én azonnal faképnél hagytam és visszatértem a társasághoz.

Tehát a kedves kollégák is, ha szabad nőt látnak, a világért sem hagynák ki az alkalmat és próbálkoznak, pedig én sosem viselkedtem kihívóan, sosem kacérkodtam velük, – és mégis.

Viszont többen feleségül kértek, akadt, aki már első alkalommal, arra gondolva, hogy hamarabb célhoz ér! Sokszor bosszankodtam miatta, máskor pedig magamban jókat mulattam a dolgon, mert én hallani sem akartam második házasságról. *Bár kitartottam volna álláspontom mellett!*

Ilyenkor mindig főnököm jutott eszembe, mikor egy hivatali összejövetelen több nő társaságában – sorban jellemezni kezdte a kolléganőket. Mindenkié pozitív, udvarias értékelés volt, szinte bóknak számított. Én következtem, és következő kifejezéseket használta: – Reprezentatív, gondoskodó, jó feleségtípus.

Utána következett a velem együtt dolgozó kolléganő, a főügyész-helyettes felesége, aki megsértődött, ugyanis az ő jellemzése így hangzott: – Csinos, helyes, házias, jó szeretőtípus. Nem tetszett neki (nekem se tetszett volna)!

Éva és Vili, a Belga

EKKOR MÁR egy másik Évával dolgoztam együtt a titkárságon, akit főnököm ajánlott hozzánk. Személyes okok miatt jött el korábbi munkahelyéről. Nagyon helyes, kedves nő, mellette igen jó irodai gyakorlattal. Már korábban találkoztam vele egy vacsorán, tehát ismertük egymást, most hamar barátságba kerültünk. Különben sorstársak voltunk, ő már korábban elvált, egyedül élt nagylányával és a fiával. Gyakran találkoztunk munkaidőn túl nála, vagy minálunk.

Megismerkedett egy *„hazánktól elszakadt”* férfivel, Vilivel, aki Belgiumból érkezett Magyarországra, rokoni látogatásra. Megtetszett neki Éva, folyton a nyomában járt. Mikróbusszal közlekedett, úgy hajtott vele, mint a szélvész. Néhányszor meghívott bennünket szórakozni. Voltunk Vácon, Deákváron egy éjszakai bárban, és máshol is.

Megszálltuk Szlovákiát?

1968. augusztus 20.

VILI MEGHÍVOTT bennünket vacsorázni Salgótarjánba. Az új toronyház éttermébe mentünk. Vacsora után beszélgetünk, táncoltunk a földszinti nagyteremben. Lehetett már 11 óra, amikor hazafelé készülődtünk. Szécsényt elhagyva, katonák állították le az autót, igazoltatták a vezetőt, majd így szólt egyikük:

– Kérem, forduljanak vissza, ezen az úton nem mehetnek tovább. Évával összenéztünk. Talán Vili papírjaival volna valami baj, mivel külföldi állampolgár? Nem értettük.

– Miért nem? – kérdeztük.

– Sajnos, nem mondhatunk többet, csak annyit, hogy az utat lezárták!

– Nekem haza kell mennem, gyerekeim otthon várnak, meg lesznek ijedve, ha nem megyek haza. – Hiába bizonygattam, többet nem mondtak, és azt sem ajánlották, hogy gyalog induljunk neki az útnak esetleg az Ipoly-menti gyalogúton.

Annyira különösnek tartottuk az intézkedést, s végképp nem értettük. Mit volt mit tenni, Vili, a Belga – magunk között így hívtuk – említette, hogy semmi gond, mivel neki rokonai élnek Szécsényben, ezért visszafordította a kocsit, s bekopogott hozzájuk; szállást kért tőlük éjszakára. Arra gondoltuk, hogy onnan majd telefonálhatunk haza, hogy ne izguljanak miattunk.

Szállást ugyan kaptunk, ha nem is valami kényelmes helyet, igen ám, de telefonálni nem lehetett. Nem kaptunk vonalat, a telefon süket volt. Mi lehet az oka? Most már igazán nem értettük a helyzetet, és a szállásadóink sem tudtak bővebb felvilágosítást adni, őket álmukból vertük föl, este még telefonáltak rajta.

Reggel korán keltünk, gondoltuk, ha nem lehet autóval közlekedni, Vili ráér, de mi kimegyünk a vasútállomásra, és talán vonattal hazamehetünk. Az állomásról sikerült telefon-

vonalat kapni, már elmúlt nyolc óra, és onnan – kivételesen – kapcsolták a Tanácsházát. A főnökünkkel beszéltem.

– Katika! – szól hozzám ijedten. – Hol vannak? Megijesztettek, amiért reggel nem találtuk egyiküket sem az irodában!

Elmondtam, hogy jártunk, lezárták az útvonalat valamiért, Szécsényben kellett megszállnunk. Tőle tudtuk meg, mi történt, úgy fejezte ki magát: *„bevonultunk Szlovákiába”, katonai járműveknek tartják fenn az útvonalat.* Mint tanácselnököt, erről tájékoztatták.

Balassagyarmatra érve, előbb hazamentünk. A gyerekek – mivel nyár volt, mindnyájan otthon vakációztak – ovációval fogadtak. Nekik is feltűntek az elmúlt éjjel a katonai menetoszlopok, hiszen a lakásunkhoz közel van a 22-es út. De nem tudták mire vélni, hogy nem mentem haza. Reggel – miután beszéltem a főnökkel, – a hivatalból viszont tájékoztatták őket, hogy nemsokára megérkezünk, vonattal.

Egyik osztályvezető kollégának rokonai Szlovákiában a határhoz közel élnek. Később elmesélte nekünk, hogy egy látogatása alkalmával, félig tréfásan, félig komolyan azzal fogadták: *„megszálltatok bennünket!”*

Pokolcsárdában

Szegény kolléganőmnek a „Belgával” való ismeretsége végül rosszul végződött. Ugyanis lejárt az idő, Vilinek vissza kellett utaznia Belgiumba. Éva viszont nagyon megtetszett neki, meghívta, menjen ki vele, nézze meg, milyen helyen lakik. Igazság szerint meg akarta tartani magának. Éva sokat rágódott rajta, hogy elfogadja-e a meghívását, végül beleegyezett. Arra gondolt, jó lesz kicsit világot látni, úgyis hamar visszajön. Szabadságot kért, kiváltotta az útlevelét, ami akkortájt nem ment könnyen. Telt-múlt az idő, csak akkor kaptam tőle egy képeslapot, mikor már itthon kellett volna lennie. Kusza írással néhány sor volt rajta, látszott, hogy sietve vetették papírra. A szöveg viszont nekem nem tetszett. Valami

baj lehet, úgy vettem észre, mintha valamit akart volna, de azt nem merte papírra vetni.

Nemsokára beigazolódott aggódásom. A hivatalban fölkeresett egy rendőrtiszt, érdeklődött kolléganőm iránt, s hogy mit tudunk róla, mert lejárt a vízuma, és megkérdezte, a munkahelyére jött-e tőle valamilyen értesítés? Azt hitték, hogy disszidált. Abban az időben nagyon figyelték, s nagy bűnnek számított, ha valaki külföldre távozott és „elfelejtett visszajönni". Akkor elmondtam neki aggodalmamat, s megmutattam a képeslapot is, amelynek utolsó mondata most világosodott meg előttem. Én bizonygattam, hogy ő biztosan haza akar jönni, hiszen középiskolás lányával él együtt, őt nem hagyná itthon szó nélkül, s az a gyanúm, hogy féltékeny udvarlója nem engedi haza.

Nem kellett sokáig várnunk, egyszer csak üzenetet kaptam tőle, hogy hazajött, de azonnal el is költözött Esztergomba egy barátnőjéhez. Fél Vilitől, hogy utána jön; szökve kellett tőle elmenekülnie. Arra kért, ha Vili megjelenik nálam, ne áruljam el, hol van, inkább tagadjam le azt is, hogy hallottam felőle.

Alig telt el néhány nap, egyik hajnalon csöngettek. Kinézve az ablaknyíláson, Vili köszönt rám nagy izgatottan. Azonnal Éva után érdeklődött, s kérdezte, nálunk van-e, mert otthon nem találta sem őt, sem a lányát. Bizony nem volt könnyű meggyőznöm róla, hogy nincs itt, és nem is tudom, hol lehet. Megkérdezte, tudom-e az esztergomi barátnője címét. Nem volt nehéz a válaszom, mert én sem tudtam. Feldúltan távozott, biztos voltam benne, hogy utána megy.

Egy hét múlva telefonon hívott Éva. Valóban megjelent ott is, de barátnője letagadta, hogy valamit is tudna róla. Szeretne velem találkozni. Javasolta, hogy félúton, a váci rév túloldalán, a Pokol-csárdába menjünk. A megbeszélt időben már várt rám a lányával, egy asztal mellett ült, sötét napszemüvegben, fején vékony selyem-sállal. Örömmel üdvözöltük egymást. Megijedtem, amikor megláttam, mert az álca alól még mindig jól kivehető kék foltokat lehetett az arcán látni. Aztán a terített

asztal mellett elmesélte rémtörténetét, miközben finom vacsorát rendeltünk. Kellemes nyári este volt, egy vakációzó egyetemista pincérkedett, s udvariasan leste minden kívánságunkat. A finom vacsora után pezsgőt bontottunk a viszontlátást, és szerencsés visszatérését megünnepelni.

Röviden vázolva az eseményeket, elmondta, hogy hamar kisült gavallérja beteges féltékenysége. Bárhová mentek, árgus szemmel figyelte minden mozdulatát, üzletben, étteremben, séta közben. Lassan már senkire sem nézhetett, mert jeleneteket rendezett, aztán otthon gorombán bánt vele, egy alkalommal megverte, s annak nyomai látszanak rajta még mindig. A leveleit cenzúrázta, ezért nem tudta velem közölni, milyen bajba keveredett, mert bezárta őt, ha elment valahová, s nem engedte hazajönni. A követségre együtt mentek, ott se tudott segítséget kérni. Meg kellett szöknie, amiben az egyik – elég távoli – szomszéd segített neki. Kész krimi volt a külföldi utazása. Ezért úgy döntött, hogy végleg Esztergomban telepednek meg lányával együtt. Ott vállalt állást, később néhányszor meglátogattam őt. Sajnáltam, hogy elment, mert nagyon jól megértettük egymást, mint barátnők és munkatársak is.

Gyuri középiskolában

FIAM MÁR a technikum harmadik osztályát végezte. Az iskola szervezésében, olyan üdülésen vett részt, vagyis inkább munkát vállaltak csere-diákként Szerbiában. Nis nevű kis városban, egy hónapot töltött, ahonnan szintén diákok jöttek Magyarországra. Nagyon jól érezte magát. Keresetéből mindenkinek ajándékot hozott: nagy csomagokkal megrakodva érkezett haza. Akkor jött divatba az orkánkabát, mindhármunknak hozott egyet. Ezen felül óriási tábla csokoládékkal, kakaóval, finom édességekkel lepett meg bennünket.

Egyébként is gavallér természetű, mert karácsonykor egy nagyon szép, drága állólámpát kaptunk tőle, ami nagyon jól illett az új lakásunk berendezéséhez.

Ballagás

1969

Amikor Gyurit látogattam, vagy az iskolájában volt valami dolgom, általában ő vezetett engem, mert Újpest környékét nem ismertem olyan nagyon, mint Budapest egyes részeit, ezért most nagyon körülményesen jutottunk Katicával az iskolájához. Nagy csokrokkal és csomagokkal fölszerelve, nem a közelebbi utat választottam. Csak a villamos számára emlékeztem, ami az iskola közelébe visz. Ezért bementünk a Deák-térre, onnan az Andrássy úton a *Hősök terére,* ahol felszálltunk a 12-es villamosra. Borzasztó hosszúnak tűnt az út, az is volt, de én csak erre az útvonalra emlékeztem. Utána itthon megnéztem a térképet, s azért késtünk el, mert nagy kerülőt tettünk; az ünnepség már megkezdődött, mire a nagy csokrokkal megrakodva az iskola udvarára értünk.

Műsor után Gyuri elkalauzolt egy jó vendéglőbe, ünnepi ebédre. Mindenki azt rendelt az étlapról, amihez kedvet kapott. Mi Katicával egy jól hangzó ételt rendeltünk: *serpenyős rostélyost*. Akkor még nem tudtuk, mit találunk majd a tányérunkon. Gyuri pedig frissensültet kért, új salátával. Ő járt jól, mert tudta, mi kerül a tányérjára. Ügyesen egyensúlyozva hozta a pincér a megrakott tányérokat, s amikor lerakta az asztalra, összenéztünk Katival, és majd' megpukkadtunk a visszafojtott nevetéstől, mert a tányérunkra óriási adag paprikás-krumplit halmoztak, tetején egy darab sült hússal!

Fiam jó eredménnyel érettségizett, majd jelentkezett a Műszaki Egyetemre. Akkor fontos volt a fölvételinél, előnyben részesítették a munkásszármazású tanulókat. Ezért a jelentkezési lapjára anyja eredeti foglalkozásának rovatába azt írtuk (kis csalással), hogy: szövőnő. Eredetileg is irodában kezdtem életem munkás korszakát, de kicsi korukban – gyes és gyed nem lévén, s hogy velük otthon maradhassak – bedolgozóként valóban palóc háziipari anyagokat szőttem.

Gyurinak két helyet kellett megjelölnie arra, ahol tanulmányait szeretné folytatni. Mindkettőre a Műszaki Egyetem, elektromérnöki szakát jelölte. Azt mondta: addig fog ismételten jelentkezni, amíg sikerül bejutnia. A fölvételijén elérte a maximális pontszámot, de a túljelentkezés miatt várakoznia kellett. Ezért egy évig az Orion cégnél dolgozott. Akkor fölajánlottam neki, hogy vele megyek, amikor jelentkeznie kell, mire ő így reagált: – Anyukám, már nem vagyok óvodás, magam is el tudom intézni a dolgaimat. – És én örültem, mert igyekezetem meghozta az eredményt: sikerült önállóságra nevelnem.

A következő évben előfelvételivel került az egyetemre. Előtte azonban a kilenc hónapos katonai szolgálatát Debrecenben le kellett töltenie. Akkor ez volt előírva azoknak, akik egyetemre, főiskolára fölvételt nyertek.

Parádon

TÉL ELEJÉN szakszervezeti beutalót kaptam Parádra. Három hétre szólt az üdülés, olyan formában, hogy orvosi igazolást kellett vinni valamilyen kezelésre. Nekem ugyan nem volt semmiféle egészségügyi problémám, de igazán nem jelentett gondot az igazolás beszerzése.

Az üdülés csak annyiban különbözött a többitől, hogy kötelező kezelések voltak előírva, például masszázs, iszappakolás, stb., és az, hogy este kilenckor zárórára vissza kellett érnünk.

Pihenő a napos teraszon

Szállásunk a gyönyörű üdülőkórházban – eredetileg nagyúri kastély – volt. Egy kisebb szobában ketten kaptunk helyet; szobatársam korábban érkezett, s azt hiszem, neki már megvolt a külön társasága. Nekem egyébként sem volt szimpatikus, visszahúzódóan viselkedett és alig szólt hozzám, amikor megérkezésem után elfoglaltam a helyem, és bemutatkoztam neki. Ezért hamarosan ismeretségbe kerültem három hozzám közeli-korú nővel, akik a szemben levő szobában laktak, s utána velük töltöttem el az idő nagy részét.

Közülük egy tanítónő ugyanazzal az autóbusszal érkezett, amelyikkel én. Szarvason, a Tiszántúl fekvő kis városban lakik. Szobatársai nagyon helyesek voltak. Irén egy ördögien jópofa lány, Budapestről jött, egy pénzügyi intézetnél dolgozott. Üdülésünk nagy részét együtt töltöttük. Kitűnő ellátást kaptunk, és nagyon jól éreztük magunkat együtt. Csupán az étkezési-, a csendes pihenő-, a kezelési időket és az esti zárórát kellett pontosan betartanunk.

A kastélyépület csodálatos éttermében terítettek. *(Lásd a fényképen.)* Első vacsora emlékezetes marad számomra, étlapról választottuk ki a következő napi ételeket. Késve érkezett egyik asztalszomszédomat ugyanúgy megtévesztette az étlapra kiírt ételféleség, mint valamikor engem, Gyuri ballagási ünnepsége után egy budapesti étteremben. Eszembe jutott, ezért jóindulattal felhívtam figyelmét: – Tudja-e, mit fog kapni, ha serpenyős rostélyost rendel? Kéretlenül is elmondtam neki a mi történetünket, de ő nem hitt nekem.

– Ismerem az ételt – felelte fölényesen, majd csalódva kellett tudomásul vennie a tényeket, mert ő sem erre számított. Ugyanúgy, mint mi annak idején a lányommal, egy nagy adag paprikás-krumplit kapott, melynek tetejére egy sült húst helyeztek.

Sílécekkel, jó kedéllyel.

Egy alkalommal autóbusszal kirándulni vittek bennünket. Éppen akkor nagy hó esett. *Fénykép készült rólunk sílécekkel*, s nagyon jól mulattunk, amikor szánkóztunk a nagy hóban.

Végül *megpihentünk az ország tetején*, s a hegy magasságát jelző emlékkövön pózoltunk a fénykép lencséjébe.

Ha nem szerveztek más programot, olyankor nap közben átjártunk Parádra, vásárolni, vagy ismerkedni a faluval.

A szanatórium épülete előtti hangulatos presszóban, szinte minden délután és este megfordultunk; néhány nap múlva már

fenntartott hely várt ránk. Félhomályban, kellemes zene mellett beszélgettünk, gyakran akadt táncpartnerünk, akiket a társalgóból, az ebédlőből már ismertünk. Ott játszották minden este Homokóra c. dalt: *„Ülök a szobában, csendben egyedül, és a régi múltra gondolok…”*

Egy asztalnál kellemes férfitársaság szórakozott. Velem szemben egy jóvágású úr ült, aki később felkért egy tangóra. Attól fogva minden esténket együtt töltöttük a cukrászdában, amíg ő is Parádon tartózkodott. A közeli Vasutas üdülőben egy hétig valamilyen továbbképzésen vett részt néhány kollégájával. Szegedről érkezett, az ottani igazgatóság helyettes vezetője. *Kellemes órákat töltöttünk együtt, majd később otthonról levelet váltottunk, és három éves barátság alakult ki köztünk.* Mivel gyakran járt a fővárosba, központjukhoz, ezért Budapesten is találkoztunk, vagy gyakori kiküldetései alkalmával, egyszerűen átrándult Balassagyarmatra. Hosszú beszélgetéseket folytattunk a MÁV külön telefonvonalának felhasználásával. Abban az időben gyakran megállt a Tanácsháza előtt, vagy a Lenin lakótelepi lakásunknál a fekete Volgával. Mamája a Ráday utcában lakott, vele is megismerkedtem. Egy alkalommal látogatóba jött hozzám, s így köszöntött: – Kecskemétre kellett mennem kiküldetésre, gondoltam átugrom Balassagyarmatra meglátogatni benneteket, persze alig néhány (száz!) kilométerről volt szó!

Többször elkísért Balatonakarattyára, szüleimnek is bemutattam. Akkor is velem volt, amikor Édesanyám meghalt, s én apukához utaztam látogatóba. Eljött értem és együtt mentünk a temetőbe drága édesanyám temetésére.

Utoljára doktorrá avatásakor találkoztunk a Közgazdasági Egyetem aulájában[8].

[8] Találkozásunkról, ismeretségünkről egy külön könyvet írtam (még nem jelent meg).

Tűzijáték

1969. december 9.

BALASSAGYRMAT „felszaba**dúl**ásának” 25. évfordulójáról a város minden évben ünnepi tanácsüléssel emlékezett meg. Nekem azért emlékezetes ez az évforduló, mert főnököm már jó előre „kitalálta”, hogy a mostani ünnepség különleges lesz a városban. Tűzijátékot kell szervezni. Nagyon örültem, mikor egyik októberi napon közölte velem: ha vállalom, engem küld Balatonfüzfőre, közvetlenül a gyártól megrendelni a szükséges kellékeket. Őszintén örültem az ötletnek, s mivel Balaton-akarattyán keresztül lehet oda eljutni, legalább meglátogathatom a szüleimet. Rendelkezésemre bocsátotta a hivatali gépkocsit, ezért kényelmes út előtt álltam.

Szüleim meglepetéssel fogadtak otthon, amikor bekopogtam az ajtón. Akkor még nem volt telefonjuk, így váratlan, mégis örömteli volt a látogatásom. Jóskával, a gépkocsivezetővel együtt jó ebédet kaptunk, aztán folytattuk – volna – utunkat. Igen ám, de abban az évben korán, október 12-ikén leesett az első hó. Szüleim a Botond utcában, a 72-es főútról nyíló mellékutcában laktak. Elkövettük azt a hibát, hogy nem álltunk meg az utca elején a gépkocsival, hiszen rövid sétáról lett volna szó – a mellékutcákban nem takarítottak havat. Ezért úgy jártunk, hogy az utca végén, hegynek fölfelé kellett volna visszakanyarodnunk a 72-es útra. Csakhogy a frissen hullott hó miatt csúszott a gépkocsi, és a kis parton fölfelé sehogy sem tudtuk elérni célunkat, csak hátrafelé, a kocsival farolva mehettünk, le egészen a Balaton mellé. Nem tudtunk másképpen kijutni, csak úgy, hogy Kenese-üdülőtelepre behajtási engedélyt kértünk az akkori katonai üdülő területére, és onnan, az ellenkező oldalon, a kenesei kijáraton keresztül jutottunk vissza a főútvonalra.

Füzfőn megrendeltem a telefonon bejelentett kellékeket a tűzijátékhoz, és akkor már nyugodtan, a 72-es főúton jutottunk ki a sztrádára, majd lassan, de szerencsésen érkeztünk haza.

Az ünnepi tanácsülésre mindig gondosan készült a hivatal, mert a tanácstagokon kívül sok vendéget, akkori „nagyjainkat” is illett meghívni. Még korábban bejelentette magát egy orosz hölgy, Tamara. Levelében közölte a város vezetőivel, hogy szeretne eljönni Balassagyarmatra, édesapja sírjához, aki a háború idején itt esett el, s a városban van eltemetve.

Nagy gondot okozott a fogadása, ugyanis a kórház előtt eltemetett orosz katonák sírján a nevek már igencsak megkoptak, nehezen lehetett megtalálni, melyik lehet Tamara apjának a sírja. A feladattal az akkori elnökhelyettesünket bízták meg, aki sok fejtörés után elvágta a „gordiusi csomót”. Az összes síron átfestette a neveket, s így az egyikre fölkerült a megfelelő név, a halál napjának feltüntetésével.

Tamarával a városi sétán

A tanácsülésre meghívót kapott Tamara. Az ülés után városi sétára került sor, szokás szerint abban az évben átadott objektumokhoz, szobrokhoz, emléktáblákhoz, többek között a háború idején elesett katonák síremlékeihez. Tamara nem merte letenni a cókmókját, ezért egész idő alatt kezében

szorongatta a szatyrát. Az egészben legfontosabb, hogy a soksok kilométeres útja nem volt hiábavaló, elmélkedve megállhatott édesapja nyughelye mellett, ahová elhelyezte a koszorúját.

Valóban nagyon jól sikerült a tűzijáték, a tanácsháza erkélyéről görögtűz is gyönyörködtette a közönséget. Azóta sem volt még ilyen a városban. Akkor csupán (!) 10.000 forintba került az egész. Persze abban az időben ez komoly összegnek számított.

Rohamos fejlesztések

A lakáshelyzet javítása mellett elnökünknek másik legfontosabb célja a munkahelyteremtés volt, hogy az itt lakók helyben találják meg boldogulásukat. Elsősorban a város belterületén levő kisebb ipari üzemeket, gyárakat költöztette ki a központból, hogy zajjal és egyéb hulladékkal ne zavarják a lakosságot. Szakszerűen elkészített városrendezési tervben határozták meg a különféle objektumok, majd az új létesítmények kiés elhelyezését az e célra előkészített helyre.

1966-70 között indult meg az iparosítás folyamata, melynek eredményeként a meglevő üzemeket korszerűsítették. Az 520 nőt foglalkoztató Kőbányai Porcelángyárban bővült a munkacsarnok és kazánház, és a szociális létesítményekre többmilliós összeget fordítottak. Felújították a Húsipari Vállalatot; üzemi konyhával, fürdő- és öltözővel látták el. A Fémipari Vállalat a városközpontban levő régi, korszerűtlen telephelyéről a Nyugati ipartelepre költözött, ahol a hatalmas munkacsarnokban ekkor már 680 főt foglalkoztattak.

A Magyar Kábel Művek hatalmas munkacsarnoka elkészült, ahol 1970-ben 200 fővel beindult a munka. A teljes gyárépítés még tovább folyt. Felújították a Textilipari Vállalatot, az Ipoly Bútorgyártó Vállalatot. A gazdaság minden területén lendületes felújítások, korszerűsítések történtek: Növényvédő Állomás létesült, a város ellátatlan területein peremboltok, modern presszók, vendéglátóegységek létesültek. A Lenin lakótelepen

az állami lakások mellett további szövetkezeti lakásokat, a vasúton túli részen, az Április 4. lakótelepen norvég- és hagyományos típusú társasházakat adtak át. 1969-ben épült fel az OTP-székház, fölötte központi fűtésű lakóházakkal, és OTP-hitel igénybevételével létesült norvég-típusú lakásokat adtak át a Szontágh Pál utcában.

Fejlődtek a különböző intézmények: átadtak két bölcsődét, a Szondi utcában óvodát, két új általános iskolát, középiskolai tantermek létesültek, önálló épületbe helyezték el a Zeneiskolát. A Mezőgazdasági Szakmunkásképző Iskola új, hat tanteremmel bővült, a Balassi szakközépiskolát 1965-68 között műhelysorral és gépparkkal látták el. Az Ipari Szakmunkásképző Intézet emeletráépítéssel bővült.

1969-ben épült fel a víztorony, a magasabban fekvő városrészen lakók jobb kiszolgálására, és modern szennyvíztisztítót adtak át. Nagy beruházással sorra épültek szennyvízcsatornák, és korszerű útburkolattal látták el az elhanyagolt részeket.

Ekkor adták át az új autóbusz-állomást a Tanács székháza mögötti területen. Azonban – Lombos főnök legnagyobb sajnálatára – elgondolásának csak fele nagyságú állomást sikerült kiharcolnia, a másik részét valamelyik dunántúli város kapta meg. A további fejlődést hosszú volna felsorolni.

Titkársággal a Parlamentben

Ebben az időben már szép számmal dolgoztunk a titkárságon, amelynek vezetője voltam. Idetartozott az apparátus jogásza, és az adminisztratív dolgozókon kívül a gondnok a takarítókkal, és a személyzeti részleg is, két fővel. Munkatársaim közül akadtak olyanok, akik még nem jártak a fővárosban, ezért elhatároztam, hogy kirándulás keretében megismertetem őket Budapest néhány nevezetességével, ami belefér egy napba.

A fölöttes minisztérium részéről dr. Albrecht úr foglalkozott városunkkal, ő látta el a tanácsok felügyeletét. Nevezett idősebb úriember korábban már járt nálunk, s akkor főnököm bemutatott minket egymásnak. Ismeretségemet kihasználva – a

kirándulás előtt – felhívtam telefonon, s előzetesen egyeztettük a napot, órát, mert legfontosabb napirendünk az Országház látogatása, s ehhez kértem a segítségét. Örömmel vette tudomásul, és készséggel fölajánlotta, hogy ő vezet majd bennünket.

Városi intézménytől kölcsönkért mikróbusszal tízen indultunk útnak egy szép tavaszi napon, út közben élveztük az akácmézillatú, csodás nógrádi tájat, és elmondtam nekik, milyen siralmas állapotban láttam fővárosunkat, amikor 1944. október 6-án, az Erdélyből érkező, menekültekkel teletömött vonatszerelvény megállt a Kelenföldi pályaudvaron. Budapest romokban hevert, alig akadt olyan ház, amely ne sérült volna. Életem egyik legszomorúbb napjaként tartom számon, s a naplómban így emlékeztem meg róla:

Szomorú gyászünnepünk hajnalán, 1944. október hatodikán érkeztünk Budapestre. Ezt a napot életem folyamán addig is – és később mindig, leginkább csak magamban – megünnepeltem, de a mostani, ***négyszeres gyászünnep számomra: Hősi halottaink mellett most a félig lerombolt Csonka hazánkat, elsötétített, romos Fővárosunkat és Erdély ismételt elvesztését gyászoljuk…"***

Velünk tartott elnökhelyettesünk, aki jól ismerte a fővárost, és fölajánlotta segítségét. Budapestre érve, egyenesen az Országházba siettünk, melynek egyik részén akkor is munkálatok folytak. A világhírű épületben kedves fogadtatásban részesültünk, Albrecht úrnak bemutattam a kis társaságot, utána egy kisebb tárgyalóteremben feketekávéval vendégelt meg bennünket. Vezetése alatt megnéztük a kupolacsarnokot, és azokat a termeket és folyosókat, ahol éppen nem tartottak rendezvényt. Munkatársaim meghatódtak a szívélyes fogadtatáson, a gyönyörű látványokon, amelyekben részünk lehetett. Délig tartott a parlamenti program.

Onnan távozva, a közeli Szófia-étteremben ebédeltünk. Ebéd után a Vár területén a Halászbástyához sétáltunk, ahonnan megcsodáltuk a gyönyörű kilátást, majd a Mátyás templomba vitt utunk. Kívülről is körbejártuk, megnéztük a

még javításra szoruló csodálatosan szép építményt, majd amikor a templomajtóban állva befelé tessékeltem munkatársaimat, történt egy – legalábbis előttem – mulatságos eset.

A kirándulás ugyanis az 1970-es években történt, és a személyzeti ügyeket intéző kollégám szabadkozott, hogy ő nem jön be a templomba, inkább kint sétálva megvár bennünket. Úgy kellett őt győzködni, mert azt hitte, ha belép egy templomba megnézni a világhírű építményt, párttagságán menten csorba esik. Próbáltam megnyugtatni, hogy senki sem kötelezi őt arra, hogy a templomban imádkozzon. Úgy is megcsodálhatja a világhírű templomot, mint a múzeumokat szokás; nyugodtan gyönyörködhet a pazar freskókban, szobrokban. Nem könnyen állt rá, de végül mégis bejött velünk.

Véletlenül jó időpontot fogtunk ki. Valamilyen rendezvényre próbálhattak a karzaton, mivel csendes orgonamuzsika, és kellemes hangú operaénekesnő hangja szárnyalt a teremben, amíg mi körbejártuk a csarnokot.

Onnan elnökhelyettesünk a Ruszwurm-cukrászdába kalauzolt, eszembe jutott, hogy valószínű szép emlékei fűződnek a helyhez, ugyanis a felesége Budapestről származik. A híres krémest kóstolgatva pihentük ki a nap fáradalmait. Még sétáltunk a környéken, s mivel már esteledett, hazaindultunk.

Azonban ezzel még nincs vége a műsornak. Út közben megálltunk Vácon a Kőkapunál, és az éhes társaság megvacsorázott. Étlapról mindenki azt rendelte, amihez kedve támadt. Jól érezte magát a társaság, majd egy-egy pohár borral koccintva, jókedvűen, kellemes emlékkel gazdagodva érkeztünk haza.

Jutalomutazás

1970. november

MEGLEPETÉS ÉRT. Osztályértekezleten közölték velem, hogy eddigi sikeres munkám jutalmául részt vehetek egy Szovjetunióbeli utazáson, melynek keretében megcsodálhatom Kiev,

Leningrád és Moszkva nevezetességeit. Az utazási költségek mellett a költőpénzt is a hivataltól kapom. Kitörő örömmel fogadtam a hírt.

Budapestről gyorsvonattal indultunk egy hideg őszi hajnalon. Négyen tartottunk együtt, itthonról a hivatali gépkocsival szállítottak Budapestre a pályaudvarig. Rajtam kívül elnökhelyettesünk felesége: Éva társult hozzánk, tanácsapparátusból a szakszervezeti titkárunk Baba, végül pedig Margó, aki szomszédom volt a Lenin lakótelepen, különben a terv-osztályon dolgozik, s ő volt egyedüli talán az egész vonatszerelvényen, aki saját zsebére utazott a vonaton, mivel neki be kellett fizetnie az út költségeit. A többiek jutalomként kaptuk.

Elhelyezkedtünk a hálókocsikban. Úgy osztottuk be a fülkét, hogy Margó és én vállaltuk az emeletet, mert másik két társunknak – mondtuk, hogy az „öregeknek" derék-problémái voltak – emiatt nehézséget okozna a föl- és lemászás. Esténként sokat meséltünk, nevetgéltünk. Mikor végre elálmosodtunk és aludtunk volna, Margó rázendített a horkolásra, amit hajnalig abba sem hagyott!

A vonatban, a közlekedő folyosón egy igazi orosz szamovár állt, onnan kaphattunk teát, gyakran éltünk a lehetőséggel. A vonat személyzete fiatalabb nőkből tevődött össze. Sorra járták a fülkéket, szívesen vásároltak az utasoktól bármit, amit magunkkal hoztunk. Főleg női fehérneműt, harisnya és piperecikk érdekelte őket. Én azonban erre nem számítottam, amit a táskámban hoztam, arra mind szükségem volt az utazás idején, ezért velem nem kötöttek üzletet.

A vonatban étkeztünk. Nekem ízlettek a különleges orosz ételkülönlegességek, csak a kenyérrel nem voltam kibékülve. Ugyanis minden négyszemélyes asztalra helyeztek egy-egy kosárkába fehér, a másikba barna kenyeret. Kolléganőmnek, Babának nagyon ízlett a csokoládébarna kenyér, én éreztem rajta a korpa ízét, ami a háborús időket juttatta eszembe, enni se tudtam belőle. Ezért amikor elfogyott a fehér kenyér, pótlást kértem.

Háború alatt sem bírtam megenni a rosszul sült, vagy inkább keletlen-sületlen kenyeret. Különféle magokból: kukoricából, rozsból, árpából, és ki tudja, még miből gyártották a szomorú háborús kenyereket. Abban gyakran bogár, még egér is előfordult. Nem a jó sikértartalmú, magyarhonban termett búzából sütötték szakértő kezek. Akkor is sokat nélkülöztem, nem bírtam megenni. Helyette bármi mást elfogyasztottam, ami volt, például főtt krumplit.

Általában éjszaka utaztuk át a hatalmas távolságokat, gyorsvonattal, a nappalokat pedig városnézéssel töltöttük.

Utunk első állomása Kijev, a szép, régi város. Kijev mellett megnéztük a Babij Jar szakadékot, ahol 1941 szeptemberében harmincötezer zsidót lőttek halomra. Mondhatom, rémületes látvány volt, még ilyen időtávlatban is. A városban gyönyörű régi épületet láttunk, sokat még romos állapotban. Egy fényképezőgépet vásároltam, amin az utána következő évek során legalább 20 évig sok-sok fölvételt készítettem. Nehézséget jelentett számomra a vásárlás, mert nem tanultam oroszul. Igaz, Éva kivételével a többi útitársam sem értette a nyelvet, akinek fiatalabb lévén, már általános iskolában tanulnia kellett oroszul.

Estefelé már sötétedett, amikor a pályaudvarról tovább utaztunk Leningrád felé. Lefüggönyözött kocsikban robogtunk a következő célunkhoz. Kértük Évát, figyelje az állomásokat, ahol elhaladunk, és közölje velünk is, hogy tudjuk, merre járunk. Ő készséggel figyelt a függöny mellett, s mikor meglátta a következő állomást, csak annyit mondott: – Igaz, tanultam oroszul, de a *szaladó Cirill-betűket* nem ismerem. Ezért továbbra is csak ismeretlen tájakat láttunk, ha kinéztünk az ablakon. Ősz lévén, amúgy is általában borús az idő, mindenütt sötétség fogadott. De amit láttunk, az is felülmúlta minden képzeletünket. Itthon is vannak kis, eldugott községek, elhagyott tanyák, de ami ott van, az egészen más. Szegénység,

rozoga viskók, kocsitengelyig érő sár mindenütt, sivár, nyomorúságos, elhanyagolt hatalmas térségek… a tajgák.

A szomszéd fülkében kellemes társaság gyűlt össze. Az erdészettől mérnökök, intelligens fiatalembereket szállásoltak el, gyakran társalogtunk velük a folyosón, náluk, vagy a mi fülkénkben.

Mindig azzal kezdődött a napom, hogy belebújtam a köpenyembe, vállamra dobtam a törülközőt, magamhoz vettem a tisztálkodási eszközeimet és bejelentettem, hogy megyek fürödni. Ez annyit jelentett, hogy bevonulok egy kicsi, szűken is csak alig négyzetméternyi helyiségbe. Ezt neveztem el én, fürdőszobának. Ez volt az egyedüli hely, ahol egy icipici víz csordogált. Itt helyezték el a WC kagylót, meg egy magas, keskeny állványon a tenyérnyi kézmosót.

A vízhez csak úgy lehetett hozzájutni, ha az egyik kezemmel nyomva tartottam az e célra készült valamit. El lehet képzelni azt a tisztálkodást: fél kézzel, ahol alig csordogált a víz, közben a csomagomat is magamnál tartva, mert nincs alkalmas hely, ahová letehetném. Minden nap külön élvezetet jelentett számomra ez a különleges mosdási lehetőség. Még szerencse, hogy több szivacsot vittem magammal, így ezeket neveztem ki színük szerint, különböző testrészeim tisztítására, amit aztán a csordogáló víz fölött leöblögettem.

Innen visszavonulva a fülkébe, sietnem kellett az öltözködéssel, fésülködéssel, különben ha Éva már elkezdte a piperézkedést, akkor mi belátható időn belül lemondhattunk róla. Gondosan, szinte szálanként rendezgette el dús fekete hajkoronáját.

Leningrád híres régi város. Megcsodáltuk gyönyörű régi épületeit, a palotákat, gazdag múzeumokat és képtárakat. Nem is tudom, hogy maradt meg ilyen szépnek a nagy világégés, a második világháború után, s hogyan tudták megőrizni a háború alatt ezt a töméntelen kincset. Igaz, rengeteg holmit összezabráltak Európa ódon városaiban, többek között a magyar

múzeumokból, képtárakból is. Több híres magyar festőtől láttunk kiállítva képeket, amit nyilván ilyen módon kaparintottak meg.

Akadt némi szabadidőnk, amikor mindenki tetszése szerint járkálhatott a városban. Én Margóval kisétáltam a tengerpartra, ahol hajók parkoltak. Hatalmas területen katonák gyakorlatoztak. Mi nem sokat törődtünk velük, nyugodtan sétálgattunk. Egyszer egy csinos tiszt kivált a gyakorlatozók közül s felénk tartott. Nem tudtuk, mit akarhat. Udvarias, barátságos arccal beszélt hozzánk, de egy mukkot sem értettük belőle, mert oroszul akart velünk valamit közölni. Az én orosz nyelvtudományom már csak annyira terjedt, hogy „Nye ponyemáj pa ruszki" (fonetikusan), ami azt jelentheti, hogy nem értek-, vagy beszélek – oroszul, ezért most is ezt hajtogattam. Próbáltam németül diskurálni, de azt meg ő nem értette.

Aztán kézzel-lábbal magyarázva megértettük, hogy ez katonai terület, egyébként láttuk, hogy gyakorlat folyik, és kitaláltuk: nyílván azt magyarázza, hogy civileknek nem szabad itt tartózkodni. Kézzel mutattuk, hogy elnézést kérünk, és visszafordultunk.

Este megnéztük a hidak zárását. Itt csak egyetlen éjszakát töltöttünk.

Utolsó állomásunk, **Moszkva következett**. Különleges fogadásban részesítették szerelvényünk utasait. Ugyanis abban utaztunk mi, *a megye „elitje"*, akik abban a kiváltságos helyzetben voltunk, hogy jutalomként jöhettünk ide.

Mikor megállt a hosszú szerelvény, autóbuszok vártak bennünket. Egyébként Kijevben is így történt. Gyorsan bepakoltuk bőröndjeinket, utána vissza kellett mennünk, mert köszönteni akarták a különleges utas-szállítmányt, mint előbb említettem, Nógrád megye, köztük „Kismoszkva" – vagyis Salgótarján – kiválóságait! Az idős úr, *pardon: elvtárs*, egy tábornok, nyilván valamelyik, vagy mindkét világháború veteránja, kitüntetettje, mivel széles melle – válltól lefelé

derékig – teleaggatva jelvényekkel, érdemérmékkel. Vele még a későbbiek folyamán találkozunk. Mindenképpen jól esett a kedves fogadtatás.

Itt már végre több éjszakán át szállodában, ágyban alhattunk, ami nem mozgott alattunk, mint a gyorsvonat.

Itt úgy kezdődött, hogy megérkezve a szálloda előterébe, elosztották a szobákat. Én Margóval társultam, mivel nemcsak kollégák, de szomszédok is voltunk otthon. Mikor végre megkaptuk a kulcsot, gyorsan elfoglaltuk helyünket és kipakoltunk. Örömmel vettük tudomásul, hogy végre (!) valódi fürdőszobánk van!

Kicsomagolás után első utam oda vezetett, hogy a fél hete rám rakódott – *hogy is mondjam?* – koszt lemossam magamról. Nagy örömmel nyitottam meg a csapot, de – *ó jaj!* – olyan valami kezdett folyni belőle, amilyen színű kenyeret kaptunk a vonaton, sötétbarna! Nagyon csodálkoztam rajta, mert eddigi életemben ilyen csapból folyó valamivel még nem találkoztam. Nem tehettem mást, csak beleültem, és megfürödtem benne. Arra gondoltam, hogy legalább valamennyi kosztól mégis megszabadít.

Aztán kisült, hogy máshol nincs fürdőszoba, ezért meghívtuk vonatfülke-társainkat egy nagy fürdés-partira! De úgy vettük észre, megsértődtek, amiért nekünk van, s nekik nincs ilyenjük, pedig erről mi igazán nem tehettünk.

Szekrény is volt a szobában, ezért igyekeztünk rendbe tenni ruhatárunkat, kivasaltuk, majd egyenként fogasokra aggattuk a darabokat. Mivel már igazi, szállodai étteremben szolgálják föl az étkezéseket, rendesen kell megjelennünk az étteremben.

Moszkvában sok közös és egyedi programban volt részünk, de kimehettünk cirkálni magunkban is a városba. Ismerkedtünk a Metróval, többször bementünk vele Moszkva központjába. Egy alkalommal úgy eltévedtünk Margóval, hogy alig tudtunk visszatalálni. Nehézen igazodtunk el, mivel nem ismertük a Cirill-betűket.

Minden napunk közös programmal kezdődött. Sok tapasztalatot szereztünk, rengeteg szép élménnyel gazdagodtunk. Annak ellenére, hogy óriási a szegénység az oroszok földjén, mégis, csodálatos múzeumokat, képtárat, templomot láttunk ebben a városban is.

El ne feledkezzem a **Vörös-téri látogatást**, amire egy esős délelőtt került sor. Hatalmas tömeg várakozott akkor is, rendezett sorokban állva Lenin mauzóleuma előtt. Ott futottam össze a későbbi szomszédommal, Cs. Palival, egy fiatalemberrel. Papáját régebbről ismertem, de őt, eddig csak hallomásból. Az esőben egy ernyő alatt, élményeinket kicserélve töltöttük a várakozás hosszú perceit. Bent a mauzóleumban szigorú őrizet mellett kellett haladni, csendben, szó nélkül mentünk libasorban egymás után. Nekem annyira idegennek, lárvaszerűnek tűnt Lenin arca. Annyira ki volt világítva, mintegy glóriával vette körül a fény – valószínű, nem véletlenül! Eszembe jutott, vajon miért nem hagyják már békében nyugodni?

Ezt követően a KREML területére mentünk, ahol a nap további részét töltöttük, a cárok rezidenciáját, a csodás görögkeleti hagymakupolás koronázó templomot, a nagy megcsorbult harangot néztük meg; előtte fényképet is készítettünk.

Utolsó nap autóbusszal kivittek bennünket Katalin cárnő vidéki nyári palotájába, ami ugyancsak zsúfolásig telve van mindenféle műkinccsel. Nekem egy szép, kék mintákkal díszített finom porcelán étkészlet tetszett legjobban, mondtam is, hogy elfogadnám ajándékba.

A múzeum előtt várakozva, Margóval fölfedeztünk valamit, illetőleg valakit. Előttünk egy hosszú sor állt, köztük két jólöltözött úr, akik szintén bennünket figyeltek. Nekem feltűnt, hogy az egyik nagyon hasonlít dr. E Gy-re, az én kedves szegedi gavalléromra. Mivel Margó otthon egyszer beugrott hozzám, mikor nálam volt, egyetértett azzal, hogy valóban nagy a hasonlóság köztük. Később bemutatkoztak, kisült, hogy egyikük katonatiszt, Salgótarjánban szolgál, ide azonban civil

ruhában jött. Említettem neki, hogy egy ismerősünkre nagyon hasonlít. Utána több alkalommal találkoztunk vele, sőt, később egyik hivatalos útja alkalmával Balassagyarmaton is megkeresett bennünket az irodában.

Külön élményekben is volt részünk. Egy nap elindultunk Margóval szőrmét vásárolni, mert megtudtuk, hogy az egyik üzlet most kap szállítmányt. Beálltunk a sorba, de az túl hosszúnak bizonyult, ezért igyekeztünk egy kicsit előbbre tolakodni, csak úgy, mintha nézegetnénk. Egyszer látjuk, hogy fölénk tornyosul egy hatalmas ruszki, megfogja Margót és csoda „udvarias" gesztussal egyszerűen kipenderíti a sorból. Eszembe jutott a front alatti mondásuk: szinte méterben mutatták, milyen hatalmas a *ruszki kultúúúra*! – Sokáig mondta még a szövegét, amiből nem sokat értettünk, de engem nem is érdekelt, nem akartam vásárolni, csak nézni akartam a szép szőrméket.

Többször megfordultunk a két nagyáruházban: a **Gum**-ban, és a **Cum**-ban. Csak azért látogattunk oda, mert minden található ott volt fölhalmozva óriási összevisszaságban, s apróságot, emléket akartunk vásárolni az otthoniaknak. Különlegesen, inkább úgy mondanám, hogy lezseren rendezték be az áruházat és általában az üzleteiket. Mindenhol minden, de nem rendben, hanem kupacokban. Egy ablakmélyedésben például a földön, kalapokat láttunk csak úgy, egymásra dobálva, mellettük forrasztópáka, női cipő, zománcozott edény, fél pár fekete férfi félcipő, esernyő, gyertyatartó és melltartó! Megállva elcsodálkoztam rajta, mi lenne, ha valaki a cipőt párban szeretné megvásárolni… Megtalálnák a zűr-zavarban?

Az utcákat járva, talán egyetlen olyan üzletet találtam, amely hasonlít a hazaiakhoz, tehát ugyanazt láttuk a kirakatban, amit rendesen, kulturáltan elhelyezve bent az üzletben árultak. Ilyennel máshol sehol nem is találkoztunk, pedig sokat kószáltunk.

Szállodánk földszintjén, a hátsó bejáratnál cukrászdát fedeztünk föl. Nem kell azt képzelni, hogy főváros lévén,

össze lehetetne hasonlítani egy budapesti vagy egyszerű városi cukrászdával. Egy kicsi hely, mint otthon egy vidéki kis faluban egy régimódi konyha. Mindegy, nekünk tetszett, többször megfordultunk ott, feketekávét szerettünk volna inni. Igazi finomat, amilyet otthon ihatunk. Egész utunk alatt nem sikerült fölfedezni valahol egy finom feketekávét. De az, amit ott elénk tettek! Nagy bögrékben jó híg levet kaptunk, még jó, hogy előre figyelmeztettek, és vittünk magunkkal gyorsfőzőt és Nescafét.

Egy este hivatalosak voltunk a moszkvai ún. Magyar házba, ahol zene szólt, és akinek tetszett, táncolhatott.

Megnéztük a Kongresszusi palotát is. Hatalmas épület, a teremben, körben emelkedő ülésekkel, mindegyik előtt pici kihúzható asztalkával. Itt ülésezik a szovjet Duma (nem tudom, így kell-e írni!). Mi is leültünk, kipróbáltuk a honatyák ülőhelyét. Mivel az épületet színházteremnek is használják, s tudtuk, hogy terv szerint megnézünk majd egy darabot, ezért Margóval „kicsíptük" magunkat. Este elegáns estélyi öltözékben léptünk be a terembe. Annak örültem, hogy a kis bőröndömben alkalmi ruhát is csomagoltam; egyébként, sokan nem gondoltak rá, hogy ilyen helyen is megfordulunk.

Aztán eljött az utolsó nap, a búcsúest, amit szépen rendeztek meg. Egy hatalmas teremben úgy helyezték el az asztalokat, hogy lehetőleg mindenki szembefordulva láthassa a vendéglátóinkat, akik egy hosszú asztalnál, velünk szemben foglaltak helyet. Nekünk jó hely jutott, közel ültünk, s mindent jól láttunk. Fölismertük az idős urat, aki érkezésünk alkalmával a vasútállomáson fogadott bennünket, most is majdnem tetőtőltalpig érmékkel és kitüntetéssekkel teletűzdelve. Egy fiatal tolmács foglalatoskodott körülötte. Szépen, tisztán beszélt magyarul, ezért azt hittem, hogy magyar egyetemista lehet, aki Moszkvában tanul. Odamentem hozzá és megkérdeztem:

– Mondja, ön magyar diák? Azért kérdem, mivel szép irodalmi nyelven beszéli a nyelvünket. Mire ő kihúzta magát és büszkén válaszolta: – Én szovjet állampolgár vagyok!

Az idős úr nemsokára fölállt, és néhány barátságos mondat után fölemelte poharát, azzal köszöntötte a vendégeket. Minden teríték mellé vodkát töltöttek egy pici pálinkáspohárba. Mindnyájan megragadtuk, s szájunkhoz emelve kortyoltunk belőle. Azt hittem, hogy menten kigyullad tőle a torkom, olyan erős volt. A finom vacsora után az eddig halk zeneszó átváltott tánczenére. Elsőnek egy Strauss-keringőt játszottak.

Én pont az idős katonával szemben ültem, a keringő dallamait hallgatva, mikor felénk nézett, feléje emeltem a poharamat. Erre fölállt, odajött hozzám és táncra kért. Nagyon jól vezetett, s tánc után visszakísérve, búcsúzóul kezet csókolt.

Másnap reggel élményekkel gazdagodva, fáradtan, de jókedvűen indultunk hazafelé. A vonaton játékos vetélkedőt szerveztek, azzal a címmel: ki tud többet Szovjetunióról? A mi fülkénk szövetkezett a szomszédos erdészfiúkkal. Azt hittük, hogy nehéz kérdéseket kapunk, de olyan jól sikerült, hogy elsők lettünk és mindnyájan egy csomó ajándékkal tértünk haza.

Eseménydús esztendő

1971

MONDHATOM, mozgalmas évet zártunk, ami egy nyugodt évnek indult, de nagyon változatossá vált. Akadt benne öröm, de nagyon szomorú időket is át kellett élnem.

Boldog voltam, mert akivel még 1969-ben Parádon megismerkedtem, vele mostanáig tartjuk a kapcsolatot. Igaz, a nagy távolság miatt ritkán találkoznunk, de a kivételes együttléteket felejthetetlen emlékként őrzöm magamban. Ő volt életemnek, érett koromnak igazi, egyetlen nagy szerelme.

Eresztvényben

Év elején főnököm beszélgetésre hívott a szobájába. Átszervezés alatt állt a hivatal. Fölajánlották, hogy ha a családi körülményeim miatt megtehetem, elküldenek három hónapos

vezetői továbbképzésre. Bár szakmai témákra, megyei szinten a tanácsok osztályvezetői részére szervezték, mégis ezt akkor pártiskolának becézték. Salgótarjánhoz közeli helyen, Ereszt-vényben tartják. Gondolkodási időt kértem, hogy megszervez-hessem távollétem idejére az otthoni dolgaimat. Két nap múlva bejelentettem, hogy vállalom. Ekkor már csak lányom volt otthon állandó jelleggel. Attila jó helyen, Budapesten, Gyuri pedig csak időnként járt haza kaja-utánpótlásra. Ezt meg lehet oldani, hiszen hétvégeken úgyis mindig hazajövünk. Helyette-sítésem idejére egyik kolléganőmet bízták meg a halaszthatatlan irodai munka elvégzésével.

Szomszédasszonyom vállalta, hogy Katicát minden nap fölébreszti. Ezen a téren ugyanis gondok jelentkeztek volna. Egyedül képtelen fölébredni, többször kell költögetni, a nagy csörgőórát erősen kellett fölhúzni, azt egy mélytányérba tettük, mellé teljes evőeszközt, hogy amikor megcsörren, nagyobb zajt keltsen. Nos, ez volt a legnagyobb gondunk. De megol-dottuk. Megígérte, hogy majd jobban figyel az órára, Margó, a lépcsőházunk harmadik emeletén lakó kolléganőm pedig néhányszor majd jól megnyomja a bejárati ajtó csengőjét, ennyi zajra majd csak fölébred az én kislányom. Ezért nyugodtan vállalhattam a feladatot, amire fölkértek.

Szállodában laktunk fönn, a hegy tetején, jó ellátásban részesültünk. A délelőtti-délutáni foglalkozások után szabad-időben jártuk az erdőt, sétáltunk a tiszta levegőben. Köztünk akadt olyan kolléga – mezőgazdasági osztályvezető – erdészeti szakismeretekkel, akivel séta közben a cser- és bükkfák megkülönböztetéséről érdeklődtem. Ugyanis gyermekkorunk-ban sokat jártunk kirándulni, de a cser- és bükkfát sosem sikerült megkülönböztetnem, s az illető kolléga a leveleknél – *szerintem nehezen fellelhető* – különbözőségekre hívta fel a figyelmet.

Kihasználtam az alkalmat arra, hogy Salgótarjánba bejárva, a fogaimat rendbe szedessem, amire otthon eddig nem jutott

időm. Onnan, a foglalkozások után jártam le néhányszor a fogorvoshoz.

Kellemes társaság gyűlt össze, a megye városaiból sok kollégával találkoztam, újakat ismertem meg. Ez az időszak többet jelentett, mint egyszerű kikapcsolódást, fölért nekem egy nyaralással. Az otthoni gondok és a hivatali rengeteg teendő után nyugodt környezet, kiszolgálás, pihenés jótékonyan hatott rám.

A képen Csóri Lajos Terv(+), N-né Finta Katalin Titkárság, Bacsúr Sándor Oktatás-Művelődési, dr. Czuczi Jánosné dr. Szekeres Katalin TEFO-, dr. Róna Ottó Igazgatási(+), dr. Müllern Veronika Pénzügyi és Ács Boldizsár Műszaki osztályvezetők, Eresztvényben, továbbképzésen
(+ jelöltek sajnos, már nem élnek.)

Főnökeim részéről ez gesztus volt, mert még a tanfolyam idején meglepetésben részesítettek. Első voltam Balassagyarmaton a nők között, akinek ebben része lehetett, ugyanis nem sok idő múlva, a Munka Érdemrend bronz fokozatával tüntettek ki.

Ezt követően már többször tartottak különféle csoportoknak, a megye területén működő városi osztályvezetőknek – tovább-

képzéseket Eresztvényben. Néha csak egy, de megesett, hogy több napra is kirendeltek. Szerettem ezeken részt venni. Szép volt a hely, teljes ellátást kaptunk, s jó volt a mindennapi robot után kikapcsolódni az erdei környezetben. Semmi különféle kiadással nem járt, csak ha vásárolni akartunk Salgótarján jól ellátott üzleteiben, áruházaiban, azért kellett fizetnünk. Általában gépkocsival mentünk, s értünk is küldték a továbbképzés végén.

Szomorú emlékű hétvége

EGY HÉTTEL HÚSVÉT ELŐTT látogatóba mentem szüleimhez Balatonkenese-Üdülőtelepre. Tudtam, hogy anyukám egyre rosszabbul érzi magát. A hétvégét azzal töltöttem, hogy rendbe szedjem őt és a környezetét. Megfürösztöttem, a haját levágtam és megmostam. Emlékszem, milyen jól esett neki a gondoskodás.

Arra kért, ha legközelebb meglátogatom, vigyek neki töltöttkáposztát. – Tudod, olyan töltött káposztát szeretnék enni, amilyet mi, *amilyet ő vagy én* készítünk, mert jó az, amit apuka főz, mégis más. Ebben maradtunk. Megígértem, hogy legközelebbi idejövetelemkor hozok neki olyat, amilyet szeretne.

Húsvét utáni héten ismét hozzájuk készültem. Kedden délután az irodában megszólalt a telefon. Veszprémi kórházból egy orvos telefonált. Nagyon rossz vonalon alig lehetett érteni, mit mond. Annyit tudtam kivenni belőle, hogy anyukám a kórházba került, nagyon rosszul van; ha látni akarom, látogassam meg. Felhívtam telefonon testvéremet, hogy ők mit tudnak erről. Igen, ők többet tudtak, mint én. Mondtam, hogy mindjárt indulok hozzájuk autóbusszal.

Késődélután értem oda. Akkor már Bandinál összegyűlt a család. Guszti bátyám előző nap Veszprémben meglátogatta anyukát. Azt mondta, ma már nem indul vonat, egyébként sincs értelme, hogy siessek, mert úgysem tudok vele beszélni; amikor ő ott volt, anyuka már nem volt magánál. Rettenetesen

érintett a hír. Persze, akkori vonatközlekedés miatt úgyis hiába indultam volna hozzá. Hová mehetnék éjszaka egy idegen városban? Ottmaradtam Bandinál éjszakára.

Másnap, szerdán a hajnali vonattal utaztam Veszprémbe. Azonnal a kórházba siettem. Sajnos, elkéstem. Ott már a portán szomorú hírrel fogadtak, hogy anyukám előző este kilenckor meghalt. Mélyen lesújtott a hír. Fölhívtam testvéreimet, velük egyeztetve intéztem el a szokásos szomorú teendőket ott a kórházban, és a temetkezési vállalatnál. Budapesten fogjuk eltemetni a Farkasréti temetőben. Mivel még nem küldött értesítést a kórház apukának, az a feladat is rám várt, hogy én tájékoztassam a szomorú hírről.

Ezen a vonalon még nem utaztam autóbusszal, Veszprémből Balatonakarattyára. Szomorú utazás volt, azt tudni, hogy édesanyánk nincs többé közöttünk. Bántott, hogy nem tudtam teljesíteni utolsó kívánságát, hogy vigyek neki töltött káposztát.

Apám megérezte

Olyan érdekes, és különleges volt számomra ez a találkozás. Megérkeztem Balatonakarattyára. Apukám – akkor Botond u. 9. – alatti lakásában, a kis szoba heverőjén ült. Mikor üdvözöltük egymást, melléje ültem, beszélgetni kezdtünk. Nem értettem egészen a dolgot, mert elutazásom előtt is benéztem a kórházba, ahol megerősítették, hogy nem küldtek neki értesítést Balatonakarattyára. Azt mondtam, ne is tegyék, mert én még ma, egyenesen odautazom, és én fogom elmondani neki, talán jobb lesz, ha tőlem hallja, s nem egy kétsoros táviratból kell megtudnia a lesújtó hírt.

A kis szobában egymás mellett ülve, csodálkozva hallottam, mert apuka úgy beszélt, mintha már tudná, mi történt. Elmondta, hogy került kórházba anyukám, s most, hogy már nem él, azt várja, mikor érkezik meg a kocsi, amivel hazahozzák. Itt akarja eltemetni a ház mögött, a magas kerti falban kivájt pincehelyiségben, ott készít neki örök nyughelyet, és kerti

virágokkal fogja beborítani. Én csak hallgattam, miért beszél így, hisz' nem tudhatja, hogy már nem él… *De ő megérezte…*

Nemsokára csöngettek, a postás jött. Én mentem eléje a kapuhoz, és akkor hozta – *mégis elküldték* – a gyászos hírről szóló táviratot. Akkor mondtam meg apukának, hogy én most a kórházból jöttem, és nem fogják ide hozni, és telefonon beszéltem a testvéreimmel, hogy nem itt, hanem Budapesten kellene eltemetni.

Azon törtem a fejem, mert nehezen étettem meg: honnan tudja, hogy meghalt anyuka. *Ő megérezte, tudta – értesítés nélkül is.* Néhány napig ottmaradtam vele, aztán kértem a testvéreimet, hogy a temetés részleteit megbeszélni már ők jöjjenek le hozzá.

Este magamra maradtam az elárvult szobában, sokáig nem jött álom a szememre. Gondolatban különböző képek merültek föl a múltból. Láttam anyám szomorú arcát, mikor meglátogattam őket Bede-pusztán; *1946. augusztus 29. csütörtökön történt:* szüleim elkísértek, a hegytetőig jöttek velem. Nem tudom miért, nagyon elérzékenyültem. Anyukám is sírva fakadt. Átöleltük egymást, aztán mikor végre elbúcsúztunk, nem jutott eszembe semmi vigasztaló szó, én is elpityeredtem, mint egy kisdiák, aki először megy el otthonról. Még sokáig integettünk egymásnak, – megvárták, amíg eltűnök a lejtőn. *Egyedül maradtam, egyedül az erdő magányos ösvényén, egyedül az alkonyatban…* Még sokáig törülgettem könnyes szememet, eltűnődtem a bizonytalan jövőmön, miközben besötétedett. Észre se vettem, hogy letértem az ismert ösvényről, nem tudtam tájékozódni. Megijedtem, hogy eltévedtem a sötétben. Hiába meresztgettem a szemem, nem tudtam, hol vagyok. Körülöttem a sűrű erdő. Elindultam vaktában az akácfák alatt, botorkálva siettem előre. Úttalan úton, tüskés bokrok között haladtam a göröngyös ösvényen, szandálban… Annyira siettem, hogy amikor végre – nagy sokára – rátaláltam a rendes útra, meg kellett állnom, annyira kifulladtam.

Képzeletemben láttam magam, hogy nézhetek ki most: a hajam csapzottan lóg az arcomba, szememben a kétségbeesés, fáradtan pihegek.

A tető tisztásán körülnéztem, megálltam pihenni. Szép innen az esti táj, sötét körvonalaival. Teljesen besötétedett, mire beértem Lucfalvára. Piri barátnőm elém jött, a templom mellett várt rám. Már azt hitte, hogy nem is jövök.

Utána egy kisgyermekkori kép jelent meg előttem: kora reggel, vasárnap van, rajtam kívül még senki nem ébredt föl. Most kel a nap, sugarai bearanyozzák a szobát, ahol elmélázva figyeltem a szép reggelt. A nyitott ablakon át egy fecskepár repült be, itt köröztek a fejem fölött. Csicseregnek, megmegkerülik a szoba mennyezetének közepén lógó, szépen megmunkált, aranyozott, fehérburás függő petróleumlámpát.

Kis neszre ébredtem. Mi ez? Egyszerre látom, hogy a lámpa ide-oda leng. Jól látnak szemeim? Igen. Kicsit mintha a bútorok is megmozdultak volna, az éjjeliszekrényen tartott apró tárgyak: gyertyatartó, fényképtartó is összezördült. Csak néhány percig tartott az egész.

Nem képzelődés! Egy kisebbfajta *földrengés* volt.

Szüleim is fölébredtek a szokatlan neszre. Hálószobájuk az enyémtől alkóvval elválasztva, melynek nyílását egy nehéz, sötét bársonyfüggöny foglalta el. Anyukám átszaladt hozzám. Nem tartott sokáig az egész, így nem volt idő megijedni! Átmentem a hálószobájukba, odabújtam anyukához. Olyan jó volt mellette, közelségét érezni, ami mindig biztonságot árasztott.

Ilyenkor szokott nekem mesélni, s kérdéseimre válaszolni. Még igen kicsi voltam akkor. Megkérdeztem tőle: hol voltam azelőtt, mielőtt megszülettem? Azt válaszolta – bár nem egészen értettem: – a Jordán vizében fürödtél, ahol nagyon jól érezted magad. Iskolás koromban eszembe jutott ez, és kíváncsiságból megnéztem a terem falán függő nagy térképen, hol van a Jordán folyó… ilyen messze?

Anyámék hálószobájában az éjjeliszekrény fölött egy bekeretezett fénykép függött, amely őt ábrázolta szép ruhában, fején hatalmas fehér kalappal. A menyasszonyi képe. Mosolya máig elkísér. Őrzök róla egy másik kedves régi képet is, azon elegáns kosztümben, akkori divatnak megfelelő kalappal áll a fényképezőgép előtt. Ezt a képet most legkedvesebb könyveim mellett a polcon őrzöm, ahol minden nap láthatom.

Aztán egy vendégség jutott eszembe. Hogyan készülődött anyukám a vendéglátásra. Híres jó gazdasszony hírében állt, jó érzékkel, nagyon finomakat főzött, sütött és díszítette a hidegtálakat, tortákat. Ismerőseink szerettek hozzánk járni. Amikor Matyi néni, vagy a körorvosunk a védőnővel hozzánk jött, a doki mindig kiment a konyhába, ott forgolódott a tűzhelyen készülő ételek körül. Látom magam előtt, ahogyan körülnéz, majd pajkos mosollyal kiemel egy falatka húst a tálból, s ahogy anyukám ránéz, és nevetve, a mutatóujjával megfenyegeti…

Milyen szomorú, hogy már csak így, képzeletemben láthatom…

Hajnal lehetett, mikor végre álom jött a szememre.

Farkasréti temetőben

Otthon a gyerekek szomorúan értesültek a hírről. Temetés előtt még egyszer elutaztam apukához. Nem akartam, hogy egyedül jöjjön a szomorú eseményre. Erre az útra elkísért kedves barátom, dr. E Gy. Nagyon jól esett, hogy nagy gyászomban velem tartott. Temetés napján is lejött értünk a nagy fekete Volgával, vele és Katicával mentem a temetőbe. Anyukám evangélikus, ezért Irénke néni vonalán evangélikus pap rokonunk végezte a szertartást.

Szétterjedt és elszóródott családunk, közeli és távolabbi rokonok, és Kisbárkányból is többen érkeztek a temetésre. Ott volt Malvinka lánya, szakasztott olyan, mint az édesanyja fiatalabb korában. Guszti bátyámmal meghívtuk egy közeli

cukrászdába, megvendégeltük őket. A szertartás után a szűkebb család Bandinál gyűlt össze.

Nehezen tudtam feldolgozni édesanyám elvesztését. Nem tudtam megvigasztalódni. Nagyon jó volt, hogy akkor mellettem állt valaki, de azt hiszem, a hosszantartó gyászomat végül ő sem érthette meg. Nemsokára őt is elveszítettem. Ez is nagy bánatot okozott, de három évig tartó ismeretségünk csodálatosan szép emlékei, a fényképe és levelei megmaradtak nekem.

Szüleim síremléke a Farkasréti temetőben.

Ezután gyakran jártam a temetőbe, hol egyedül, hol a gyerekekkel – majd később unokáimmal – vittünk virágot édesanyám sírjára. Nagy űrt hagyott maga után. Nagyon szomorú voltam, elvesztésébe nehezen tudtam belenyugodni. Mikor Budapesten jártam, utamat összekötöttem a temető- és rokonaim látogatásával.

Apám egyedül maradt, igyekeztem minél gyakrabban fölkeresni. Nagyon megtörte anyuka elvesztése. Néha olyan különös dolgokat mondott, hogy féltettem őt. Nyáron, mikor mindnyájan lementünk hozzá, egyre ritkábban csatlakoztam azokhoz, akik siettek a Balatonra, fürödni. Inkább vele maradtam, hogy ne érezze annyira az egyedüllétet.

Amíg a gyerekek a parton időztek, nagytakarítást rendeztem, rendbe tettem a lakást, bevásároltam neki, eleinte a kertet együtt szépítettük. A ház mögötti részen gyepet telepítettünk; természetesen a nagyobb munkában a gyerekek is segítettek.

Sosem felejtem el azt a jelenetet, mikor a temetés után először mentünk le nyaralni Attilával a Balatonhoz. Megérkeztünk, s amíg Apukát üdvözöltük, Attila eltűnt mellőlünk. Először nem tudtam mire vélni, miért szaladgál a lakásban, minden szobába benézett, mintha keresne valamit. Nem tudtuk, mit kereshet?

Akkor értettem meg, amikor utána mentem. Folyton csak azt hajtogatta: hol van nagymamám? Ugyanis ő nem volt a temetésen. Úgy beszéltem meg a családdal, hogy jobb, ha nem vesz részt azon a szomorú szertartáson, ki tudja, hogyan reagálna rá? Most pedig nehezen értette meg, miért nem találkozhat vele többé, csak a temetőben. Most ezért keresi mindenütt. Hogy minél előbb megértse, az elkövetkező temetőlátogatásokra együtt mentem vele, s ezzel elértem, hogy szeretettel hozza a virágot, és öntözi a zöld növényeket. Rám néz, és azt mondja: – Itt van nagymamám!

Katonai eskütétel

A naptár 1971-et mutatott, amikor fiam katonai szolgálatát – előfelvételis egyetemistaként, Debrecenben töltötte. Bevonulását követő egy hónap elteltével rendezték a katonai eskütételt, amelyre lányommal együtt készülődtünk. Annyi biztos, hogy ezt az utat, sohasem felejtjük el.

Eskütétel előtt a katonákat nem engedik haza, ezért már előzőleg levélben kértem a fiamat, foglaljon nekünk szállást a városban, mert egy nap alatt szinte lehetetlen megtenni ezt a hosszú utat oda- és visszafelé. Érkezésünk időpontját megjelöltük, miután alaposan áttanulmányoztuk a menetrendet a helyi vasútállomáson.

Lázas készülődés előzte meg utazásunkat, mivel hosszú az út Balassagyarmattól Debrecenig, s az akkori utazási körülmények mellett túl nagy kényelemre amúgy sem számíthattunk. „Félfüllel" hallottuk, hogy valamilyen vágányjavítás miatt egy szakaszon autóbuszt iktattak be, ezért összesen ötször (!) kell majd átszállnunk, tehát számítottuk rá, hogy két

napra való poggyászunkkal, meg a kiskatonának szánt finomságokkal megrakodva, amúgy sem lesz idilli a helyzetünk.

Kevéske „úti-lázunk" ellenére, örömmel néztünk elébe az előttünk álló napoknak, mivel kis országunk legtöbb táját ismerem, de ezen a vidéken még nem jártam. Akarom mondani, én *csak egyszer, átutazóban* érintettem a várost, ugyanis Erdélyből való kényszerű távozásunk idején, a front közeledtével arra „tévedt" a menekülteket szállító vonatszerelvény; mivel Marosvásárhelyről Nagyváradra utazva, a hadiesemények miatt, Debrecent is érintenünk kellett.

Idézek a korabeli naplómból:

„Út közben Marosvásárhely és Nagyvárad között, 1944. szeptember 10-13. – UTOLSÓ SZEMÉLYVONAT ebéd után indul. Utcánkban mindenki az állomás felé tart! Mi is összepakoltunk, búcsúzkodtunk a nálunk lakó osztálytársaimtól, akik szintén csomagolnak. Róza néni sír (ő segített Anyukámnak a háztartásban), mikor megtudta, hogy elmegyünk. Mi lesz vele? Egy darabig még biztosan ügyel a házra, az itt maradt holmira. De ki tudja, meddig teheti? Nem fogják-e vandálok szétdúlni mindenünket, őt meg kirakják valahová. Mi lesz az árván maradt öt kiscicával? Lelkére kötöttem Róza néninek, hogy gondoskodjék róluk.

Apukám tartalékos tisztként egy leventekorú csoportot menekít Nyugatra, elkísért bennünket az állomásra. A szerelvény már bent állt, mindenütt rengeteg ember… Közbenjárásával egy háromszemélyes tiszti fülkét vehettünk igénybe. Lassan teltek a kocsik. Ember-ember hátán mindenütt, kilencen szorongtunk a pici helyen (mint szardíniásdobozban a halak). Se állni, se leülni nem lehetett. Indulás előtt egy órával megszólalt a sziréna… Az emberek a közeli dombra menekültek. Az eső zuhog, piszok, sár, mindenütt. – Megjelentek a repülőgépek, de nem bombáztak. Lefújták a riadót, mindenki újra elfoglalta a helyét. Fél óra múlva megint riadó! Zűrzavar mindenütt, de elindították a szerelvényt. Még ki se értünk a városból, megint légiriadó! A vonat ablakából elmerengve néztem a várost, a Marost, a víkendtelepet, ahol olyan sok kellemes órát töltöttünk, fürödtük, csónakáztunk. Most senki nincs arrafelé. Mindenki rohan, csomagol.

Így keltünk útra Nagyvárad felé, mert még élt bennünk a remény szikrája, hátha visszatérhetünk Marosvásárhelyre. Ezért a szüleim személypoggyászt Nagyváradra irányították[9].

Alig hagytuk el a várost, több helyen, ahol átutaztunk, nyomot hagytak a bombázások. Ezt a pár napos utat igazán nem lehet luxusutazásnak nevezni. Egész úton vonatfüst, zsúfoltság ember-ember hátán, még a vonat tetején is sokan kapaszkodtak. Három teljes nap kellett hozzá, hogy Marosvásárhelyről Nagyváradra érjünk. Debrecent azért kellett érintenünk, mert nem volt közvetlen csatlakozás.

Debrecenben szörnyű pusztulás képe tárult elénk. Az állomás épületének fele romokban, a pályaudvar nagy része romhalmaz. A vonat- és villamossínek sok helyen felszaggatva meredeztek az ég felé. Mire jó az emberek nehéz munkájával teremtett világunkat romba dönteni? Istenem! Te tudod, miért van ez így!"

Debrecenbe kéne menni…

… avagy utazás – óh!

Ez a történet jelent meg előttem, amikor most kislányommal készülődöm Debrecenbe. Mindent megterveztünk, előre előkészítettünk, hogy a hosszú út lehetőleg zavartalan legyen. Pontosan tanulmányoztuk a menetrendet, nehogy meglepetés érjen bennünket. De milyen a SORS? Mégsem lett olyan egyhangú, ahogyan elképzeltük. Előző nap olvasva a napi sajtót, arról értesültünk, hogy a Debreceni MÁV Igazgatóság területén Poroszló-Tiszafüred közötti szakasznál a vasúti sínek átépítése folyik. Felhívták az utazóközönség figyelmét, indulás előtt saját érdekükben érdeklődjenek, a vasútállomásoknál, hogy úti céljukat mennyiben befolyásolják a munkálatok.

A jó tanácsra hallgatva, telefonon érdeklődtem az állomásnál, mi a helyzet az átépítés körül, mennyiben érint bennünket?

Korai örömömre szolgált a közlésük, hogy esetleges akadályokról semmiféle rendelkezést nem kaptak. Reménykedtem:

[9] Mint később kiderült, mindez hiú reménynek bizonyult, mert az értékeink számunkra örökre elvesztek, a család ott maradt egy-egy kicsi útibőrönddel, benne váltás ruhával és aprósággal.

mégsem lehet olyan vészes a helyzet, ha a MÁV információnál nem értesültek róla. Ennek tudatában – hajnalban – teljes nyugalommal szálltunk vonatra.

Első kellemetlen meglepetés Füzesabonyban ért bennünket, ahol át kellett szállnunk.

Itt ugyanis teljes káosz uralkodott. Azt senki se sérelmezheti, ha valahol javítják a vágányokat, vagy egyéb munkálatok folynak, hiszen ez mindenki érdeke, aki vonattal jár. De az átélt események nem az átépítés, hanem emberi mulasztások és hanyagság miatt történtek meg velünk és sok más utassal. Még örülhettünk, hogy csak kellemetlenségeket kellett átélnünk, mert a hanyagságok következtében akár baleset vagy szerencsétlenség is előfordulhatott volna.

Mi történt hát ezen az állomáson?

Még a vonatban a következő levelet fogalmaztam meg a MÁV Igazgatóságának címezve, s azon nem is másítottam. Íme a levél:

„Amikor leírom a következőket, mi történt velünk Füzesabony állomásán, ott átutazva, egyben felhívom a t. Illetékeseket a következőkre:

1.) Helyi szokásokat csak az ott lakók, vagy azok ismerhetik, akik naponta vagy legalábbis gyakran utaznak ugyanazon a vonalon.

2.) Akik ritkán közlekednek erre – mint például mi, most –, honnan tudnák, mik a helyi szokások – pláne, ha nem tájékoztatják kellően őket.

3.) Ha van hangosbemondó – márpedig van, mert használták – akkor azon az utazóközönséget érintő fontos, lényeges információkat ismertetni kellene.

4.) Ha unalmas ugyanazt állandóan ismételgetni, akkor írják ki megfelelő helyre, ahol mindenki elolvashatja.

5.) Az állomáson legyen egy hely, ahol érdeklődhetnek az utasok. Ugyanis most az információs iroda zárva volt. Igaz, hogy egy karszalaggal ellátott egyén – bár udvariasan, de kicsit „borgőzös” állapotban – teljesített szolgálatot, ezért még jóindulattal se lehetne állítani, hogy hivatása magaslatán állt!

A lényeg: egy felirat jelezte, hogy Debrecen felé 14 óra 30-kor induló személyvonat a 2. vágányról indul, csak azt nem tüntették fel,

hogy honnan? Ugyanis ha megfelelően tájékoztatták volna erről a szerintem fontos tudnivalóról a t. Utazóközönséget, akkor mi sem nézzük olyan nyugalommal az érkező és távozó vonatokat az állomás épülete előtt, várva a beérkező vonatot, miközben a következő tapasztalatokat gyűjtöttem:

Gondolom, nem szabályos, hogy a 6. vágányon az állomás elé érkező Miskolc-Budapesti gyorsvonat állási ideje alatt, ellenkező irányból beengedtek eléje egy tehervonatot, mely megállás nélkül futott tovább, – miközben a gyorsvonathoz rohangáltak az utasok – és közben kifutott a gyorsvonat is, egyik jobbra, másik balra! Erről se egy jelzőőr vagy hangosbemondói figyelmeztetés nem hangzott el!

Óránkra nézve láttam, vészesen múlik az idő, mikor a hangosbemondó – közvetlenül indulás előtt 2-3 perccel – közli, hogy „személyvonat indul Debrecen felé a 2. vágányról 14 óra 30 perckor”.

Mi erre a vonatra vártunk, de hiába meresztgettük szemünket az állomás előtt állva csomagjainkkal, se jobbra, se balra, sehol sem láttunk vonatot.

Már nagyon nyugtalanok voltunk. Berohantam a váróterembe, érdeklődni: bemondták, hogy a vonat mindjárt indul, de vonat, sehol! Egy vasutas-egyenruhás embertől érdeklődtem, aki azt a felvilágosítást adta, hogy kint áll – jó messze – a vonat, nem is jön be, mert onnan indítják, s nem áll meg az állomásépület előtt!!!

Nosza, futásnak eredtünk a csomagokkal, rajtunk kívül legalább még nyolc ember járt hasonlóan. Talán egy percünk volt indulásig. A vonat tömve, az ajtók már zárva voltak! Futás tovább. A harmadik kocsiba igyekeztünk, mikor már mozgott a vonat. Mivel tömve volt a peron is, alig bírtuk kinyitni az ajtót. Lányom már valahogy följutott a bőrönddel. Én azt hittem, hogy lemaradok. Aztán észrevették kínlódásomat, segítő kezek nyúltak felém, elkapkodták a táskákat a kezemből, és fölhúztak.

Itt most minden teljesen szabálytalanul történt, mert a kalauz nem jelzett, az állomás tisztviselője sem jelent meg a vonat indulása előtt azzal a bizonyos tárcsával, a „palacsintasütővel”.

Miért maradtak el a kötelező jelzések? Örök titok marad számomra.

Miért nem mondták be a hangosbemondón, hogy a vonat nem jön be az állomásépület elé, hanem messze kint áll, és onnan fogják elindítani? Holott bőven lett volna hely, legalább négy sínpár állt üresen az épület előtt.

Még mindig nincs vége kálváriánknak.

Ahogy az újságokból értesültünk, a Poroszló-Tiszafüred közötti szakaszon, ahol az átépítés folyt, tulajdonképpen rendben ment minden – mert itt vonatról le, buszokra fel, majd buszról le, vonatra fel a csomagokkal – rendbe szállították át az utasokat.

Azonban itt is tartogatottak számunkra kellemesnek éppen nem mondható meglepetést. Ugyanis Tiszafüreden elfoglalva helyünket a vonatban, megtudtuk, hogy nem indítják el 16 óra 50-kor, mert bevárják a később érkező vonatot is! S itt a következőt kérdezem:

Ha Füzesabonyban látták, mennyien rohannak az induló vonat felé, miért nem tájékoztatták az utazni vágyókat, hogy – az átépítések miatt változott a helyzet, és – nemsokára újabb szerelvényt is indítanak ugyancsak Tiszafüredre, s ott a vonatot bevárja a Debreceni járat.

Talán érthető, hogy ezek után jó kétórányi késéssel érkeztünk Debrecen nagyállomására. Talán az se sértés, ha úti kalandjainkért nem mondok köszönetet a MÁV Vezérkarának!

Azonban kérés nélkül is felhívom figyelmüket a következőkre: lelkiismeretesen végzett munkával, kis előrelátással, az általunk átélt kellemetlenségeket igenis el lehetett volna kerülni! Elhihetik nekem, hogy ezt az utazást nem a legkellemesebb emlékeim között fogom számon tartani.

Ha most ne adj' Isten, baleset történt volna ezen a vonalon, milyen mentségeket hoznának fel maguk mellett? Vagy úgy gondolják, hogy a megfelelő intézkedéseket elég akkor megtenni, amikor már baj történik?

Azt javaslom, ne várakozzanak, sürgősen tegyék meg a kellő intézkedéseket, előzzék meg a bajokat, gondolom, – Önöknek sem mindegy!"

EDDIG a levél fogalmazványa.

Tehát a katonai eskü előtti napon több órás késéssel, viszontagságos utazás után, holtfáradtan, késő délután érkeztünk Debrecenbe. Fiam el se tudta képzelni, miért késik a vonat két órát!

Viszont azt mondhatom, s jó ízlésére vallott, hogy az „Aranybika" szállodában foglalt nekünk igazán kényelmes

szállást. Ránk is fért, mert nagyon fárasztó utazás után érkeztünk oda, ahol jót pihentünk.

Másnap reggel kilenckor kezdődött az ünnepség. Bár fiam elmondta, hogyan találunk a laktanyához, de nem voltunk jártasak Debrecenben, így mégis csak késlekedve találtunk rá. Utolsó percekben érkeztünk a kapuhoz. A bejáratnál kiskatonák fogadták az érkezőket. Mindenkitől megkérdezték, kinek a hozzátartozója? Mikor bemondtam a nevemet, gyorsan hozzánk szegődött az egyik fiú és elkísért, egyenesen a tribünön kijelölt helyhez vezetett. Összenéztünk lányommal, nem tudtuk mire vélni e kitüntető helyet, mert ott a magasrangú parancsnokság mellett alig láttunk civileket.

Mindjárt kezdődött az ünnepség, nem sok időnk maradt a csodálkozásra. Hamarosan megtudtuk az okát, miért ülünk a tribünön. Mindjárt a ceremónia elején katona-fiam díszegyenruhában, a nemzeti lobogó előtt mondta el Szendrei József: „*Katonai eskü*” című versét. Meghatódva hallgattam az általa igazán szépen előadott költeményt, meg is könnyeztem. Fiam még a középiskolában, később az egyetemi évei alatt külön órákra járt, ahol a szép kifejezésmódra, versmondásra tanították. Az ünnepi rendezvény idején borzasztó hőséget kellett elszenvednünk a tűző napon, a laktanya udvarán.

Katona-fiam húgával

A képen lányom és katonai idejét töltő fiam látható.

Ennek végeztével körülvezettek a „körleten”. Egy külön társalgóban kicsit megpihentük, délután városnézésre indultunk. Nem tudom, kiskatona fiam hogy ismerhette már ennyire a várost, mert tudomásom szerint eltávozásra nem mehettek eskütétel előtt, legfeljebb menet-

oszlopban haladva járták az utcákat. Ennek ellenére, igazán jó kalauznak bizonyult; körüljártuk vele a nevezetes helyeket, megnéztük az egyetemi épületet, sétáltunk a Nagyerdőben, alaposan elfáradtunk. Közben rengeteg fényképet készítettünk nemcsak a szálloda előtti szobor talapzatán, az egyetemi parkban, hanem más helyeken is. El kellett búcsúznunk, mert délután indult a vonatunk. Ismét nehéz út előtt álltunk.

Késő este érkeztünk haza. Amikor otthon a csomagjainkkal fölfelé indultunk a lépcsőn a második emeletre, már alig vánszorogtunk a fáradtságtól. Én ennek ellenére rákezdtem az ismert nótára: *„Debrecenbe kéne menni…”*, mire Kati lányom csak ennyit válaszolt: – *Jaj, Anyuci, csak azt ne!*

Mandula műtét karácsonykor

KATICA MÁR utolsó évét járta a középiskolában, amikor belázasodott a mandulája miatt, és műtétre került sor. Ekkor tapasztaltuk, hogy ilyen korban már nem olyan könnyű átvészelni egy mandulaműtétet, mint kicsiknél. Míg ők már a beavatkozás másnapján jól érzik magukat, lányom három hetet töltött a kórházban.

Mivel egészségügyi tapasztalattal rendelkezik, a gyakorlati idejük nagy részét a kórházban töltötték, most is sokat foglalatoskodott a betegek körül, segített a nővéreknek, amikor jobban érezte magát. Sajnos, annyira elhúzódott az idő, hogy a karácsonyi ünnepekre sem jöhetett haza.

Attila itthon töltötte az iskolai szünidejét és Gyurit is hazaengedték a katonaságtól. Így Karácsony délutánján, már otthon mindennel elkészültünk, összeállítottuk betegünknek az ünnepi vacsorát, és egy szépen földíszített kicsi fenyőfával, ajándékokkal fölszerelve hárman bevonultunk a kórházba. Ebben az évben így ünnepelhettünk együtt mindnyájan. Három hét kellett hozzá, hogy felgyógyuljon, az egész szünidejét kórházban töltötte.

Az irodában

TANÁCSAKADÉMIÁT olyan feltételek mellett hirdették meg, hogy első évben levelező tagozat után egy év bentlakásos tanulás mellett diplomát lehet szerezni. Utána beszámítva a főiskolai éveket, a jogi egyetemre lehet beiratkozni. Örültem az alkalomnak, mert gyakorlatom megvan hozzá, a középiskolában három évig tanultam jogot, alkotmánytant, közgazdasági ismereteket – nagyon szerettem volna tanácsi vonalon is magasabb végzettséget szerezni. Arra gondoltam, hogy körülöttem mások beiratkoznak valahová, tanulnak, én meg mindenki helyett csak robotolok.

Hány embert ismerek (párttagokat), akik 6-8 elemi vagy általános iskola után, „szak-értettségivel" folytatták tanulmányaikat egyetemi szinten…[10] Ma pedig vezető állásban dolgoznak. Kollégáim között is akadtak „gyorstalpaló" jogászok, akik levelező tagozaton, munka mellett, *aligtanulással* jutottak doktori címhez. Talán ők voltak azok, akik annakidején beálltak azok közé, akik szívből énekelték a SzU-t éltető csasztuskákat, akiket lelkesített a *„zakatolás"*, a *„falura járás"*, s ennek jutalmául kerültek be egyetemekre.[11]

Hasonlóan képesített magas beosztású, jobban megfizetett kollégáim helyett aztán gyakran nekem kellett a munkájukat elvégeznem, mivel arra nem mindig voltak képesek. De én mit tehettem volna? A főnök kért rá, vagy megbízott vele. Nekem az állásomra mindig nagy szükségem volt, akkor is egyedüli családfenntartó, amikor házasságban éltem. Még az a fura helyzet is előfordult, hogy egy nőnapi beszédet kellett nekem megírnom! *(Igaz, ennek is megvolt az előnye, legalább tudtam, hogy másnap mit fogok hallani az ünnepségen!)* S elhangzása után lelkesen megtapsolhattam!

---

[10] Bármilyen hihetetlen, akkor párttagoknak, káder-jelölteknek lehetőségük volt rá „szakérettségivel" főiskolára, egyetemre menni.

[11] Egy társasutazás kapcsán volt szerencsém „tapasztalni", mikor több, különben kedves ismerőseim – tanítók és jogi doktorok – ezeket lelkesen zengték-dalolták az autóbuszon.

Erre az időszakra érthette Varga Lajos író az Önmagunk körül c. könyvében, hogy: *„Most állami méretekben, százezres mennyiségben állítjuk elő a bizonyítvánnyal ellátott, tudással fertőzött (immunizált), álműveltséggel rendelkező embereket."* Tehát nemcsak én éreztem ilyennek azt a bizonyos időszakot.

Nekem viszont nem lett olyan „szerencsém", mert a háborús év után leakadtam a középiskolai végzettségnél. Hiába, akkor kenyér kellett, menekülésünk után saját fenntartásom mellett gyakran a még tanuló két bátyámat is segítenem kellett.

És most sem jártam sikerrel. Egy megyei szintű értekezleten szó volt arról, hogy Tanácsakadémiát indítanak, akkor éppen a megyei személyzetis tartott előadást Eresztvényben. Kaptam tőle jelentkezési lapot, amit kitöltöttem. Otthon aztán bemutattam a főnökömnek, hogy szeretnék diplomát szerezni. Soha nem felejtem el az arcát. Rám nézett, aztán hirtelen ki mondta, amit gondolt:

– De Katika! Ki fog akkor dolgozni, ha elmegy egy évre? Ugyanis egyetemen töltött egy év után lehetett volna folytatni levelezőként a további éveket.

És éppen ez jelentette a nagy gondot, hogy mások, a férfiak, mind mehettek, tanulhattak, hiányozhattak akár több évig is, de én? *Akkor ki dolgozna?* S nekem szertefoszlott minden reményem. Eldőlt, elakadt a dolog.

Elnökünk

Mégis úgy érzem, szerencsésnek mondhatom magam, hogy sorsunk ilyen jó főnökkel ajándékozott meg. Annyira megértő, közvetlen munkatársaihoz, beosztottjaihoz, senkitől sem kíván többet, mint amire képes az illető. Mióta az apparátusban van, igazi családias légkörben élünk. Udvarias, figyelmes, a női dolgozókat különösen becsüli. Az a véleménye, hogy a nők szorgalmas, megbízható munkaerők. Azt mondta, az első hóvirág- vagy ibolyacsokor a feleségét illeti, de nekünk, közvetlenül mellette dolgozó nőknek mindig kedveskedett a

tavaszi virágokkal. Ettől függetlenül, mindenkitől megkövetelte a pontos, munkát.

Mint egy apa, vagy testvér, szereti munkatársait, segít a bajban, vigyáz rájuk, hírnevükre. Osztályvezetőkkel szemben szeretettel, s ha kell, apai szigorral jár el. Két osztályvezető valami miatt haragban került egymással. Mikor tudomására jutott, behivatta mindkettőt, kifaggatta, mi bajuk van egymással. Elmondta, hogy nincs értelme a haragnak, béküljenek ki. Ez nemcsak emberileg fontos, de zavarja a munkát és ebben a nagy tempóban, akadályozza a fontos feladatokat. Kibékítette őket.

Mindig segítségére sietett az apparátus dolgozóinak, ha tudomást szerzett valakink a gondjáról-bajáról, vagy ha valaki megbetegedett és kórházba került. Egyik fiatal kollégánk súlyos bajjal került a kórházba. Mikor megtudta, az elnökhelyettessel együtt ment meglátogatni. Azonnal intézkedett, hogy a legjobb ellátásban legyen része, s operáció után a hivatali gépkocsival hetente vitette a Kékgolyó utcába kemoterápiás kezelésekre. Azt hiszem, hogy fiatal életének megmentését Lombos főnöknek köszönheti.

Másik osztályvezetőnk hirtelen meghalt. Özvegye itt maradt két nagy fiával, egyiküket tovább akarták taníttatni az egyetemen. Lombos főnök azonnal fölajánlotta az özvegynek, hogy egyengetni fogja az útját az egyetemen, és ha végez, majd az elhelyezkedésénél is segíti. Meg is tette. Igaz, hogy az illető nem hálálta meg jóságát, mert hozzánk került állásba, munka mellett tanult. Egyébként is mindig hiányzott, hol tanulmányi, hol betegszabadságon volt távol, s kudarcot vallott az egyetemen. Több sikertelen próbálkozása után, főnökünk az elnökhelyettest küldte eljárni az illetékes minisztériumba, hogy kivételesen engedélyezzék a diplomája megszerzését. Talán jó, hogy nem érte meg, mit művelt az illető, mikor jó állásba került az apparátusban. Azt sem becsülte meg, csak ugródeszkának tekintette, és hamar otthagyta az apparátust. Még szerencse, hogy ez jóval később történt, amikor jó főnökünk már örök álomra szenderedett.

Titkárunk

Az osztályvezetők nagyon összetartottak. Névnapokat ünnepelni – munkaidő után egy-egy órára – összejöttünk köszönteni az ünnepeltet és jókedvűen elbeszélgettünk. Baráti viszonyban voltunk egymással, ilyen zárt körben mindenféle hivatali és családi bizalmas témát megtárgyaltunk. Aztán mások is bekívánkoztak volna társaságunkba, de mi ragaszkodtunk a szűk körhöz.

Most utólag visszagondolva, úgy érzem, talán ez is hozzájárult ahhoz, hogy ezt egyesek (párt- és szakszervezeti vezetők, és a titkárunk) zokon vették, s utóbbi – amikor lehetett – „megtorolta". Őt azért nem akartuk közénk engedni, mivel tudtuk, hogy egy-két pohár ital után nem tud úriemberként viselkedni. Főnökünk jól sakkban tartotta, ezért tartott is tőle, ha ittas állapotában botrányokba keveredett. Különben „megáldott" bennünket a sors úgy általában is a titkárokkal. Elődje hasonlóan viszonyult az italhoz. Nála akkor merültek föl gondok, amikor kisült, hogy a termelőszövetkezetek szervezése idején – nem éppen törvényesen, birtokába jutott földjeit kezdte eladogatni (mivel éppen válófélben volt feleségétől, s őt így szerette volna kirekeszteni a kapott pénzekből). A megyén értesültek erről, és utasítást kapott a város, hogy amennyiben önként nem mond le a földekről – testület elé kell terjeszteni az ügyét, s határozattal meg kell vonni tőle a földrészek tulajdonjogát.

A dolog engem annyiban érintett – miután titkárunk hallani sem akart arról, hogy lemondjon a földek tulajdonjogáról – a főnök nem akarta nagydobra ütni, s ezért engem bízott meg, járjak el az Ügyészségen és a Földhivatalnál, majd készítsem el az előterjesztést testületi ülésre. Nos, valahogy mégis fülébe jutott a dolog, rettenetesen megharagudott rám, azzal a megjegyzéssel illetett, hogy *„kémkedek a háta mögött"*. Ezt követően dühöngve teltek a napjai, és mindenkibe belekötött, nehéz volt nap-mint nap elviselni. Egyszer a főnök – amikor bementem hozzá a szokott hivatalos ügyekkel – megjegyezte:

„Majd csak kibírjuk már valahogy azt a rövid időt!” Ugyanis mindez titkárunk nyugdíjazása előtt történt.

Elnökünk nagyon vigyázott a munkatársaira. Erre jó példa, hogy egy alkalommal – már az utána következő titkár – arra kért, ismertessem össze a Budapesten működő, a tanácsapparátusok szervezésével foglalkozó ismerősömmel. 1944-től, fiatal korától ismertem, már többször fölkerestem, tőle tanácsot és különféle anyagot kértem munkám korszerűsítéséhez. Megszerveztem találkozást, ami olyan jól sikerült, hogy talán túlságosan is összebarátkoztak, tekintve, hogy mindketten a kelleténél sokkal jobban szeretik az italt, és a kelleténél most is jóval többet ittak.

Tudta ezt Lombos, ezért – mivel aznap korábban kellett elmennie az irodából, s a vendéget jól ismerem – arra kért: maradjak addig az irodában, amíg be nem fejezik a megbeszélést, és amikor indulni készülnek, találjak valamilyen ürügyet, és ne hagyjam magukra őket a városban, nehogy botrányba keveredjenek. Hogy ők mit gondolhattak, *talán azt, hogy miért akaszkodom én rájuk*, azzal nem törődtem. Az eset további része eléggé furcsán zajlott le.

Tehát én is velük tartottam, amikor elindultak az irodából, s együtt kísértük ki a vendéget az utóbusz-állomásra: Fölszállt a buszra, mi pedig kettesben, társalogva ballagtunk hazafelé, ugyanis szomszédos házban, a Lenin lakótelepen laktunk. A házunk elé érve, elköszöntünk egymástól. Megálltam a kapunk előtt, s vártam, hogy az ő is bemenjen a szemben lévő kapujukon. De nem ez történt. Figyelt engem, azonban én kitartón álltam a kapuban, feléje fordulva. Egyszer csak megfordult, és kis kanyart leírva, lehajtott fejjel, magában jót kuncogva, visszaszökött a város felé… Olyannak tűnt előttem, mint egy csínytevő gyerek. Magamban én is jót mulattam rajta, és azt gondoltam: Arra már nem kért a főnököm, hogy utána szaladjak, ezért fölmentem a lakásomba.

Lányomat még nem találtam otthon, aki akkor az osztálytársnőjével együtt indult – volna – hazafelé, akinek édesany-

jával együtt dolgozom a titkárságon. A lányok azonban a szokásosnál később értek haza. Láttam, hogy valami szokatlan történt, mert eléggé zaklatottnak találtam. Megkérdeztem, és lányom mesélni kezdett…

– Anyukám, képzeld, micsoda kalandban volt részünk Jutkával. Hazafelé tartottunk az iskolából, amikor nagy csődületet vettünk észre a Leánykollégium épülete előtt. Nem tudtuk mire vélni, arra mentünk megnézni, mi lehet az. Képzeld! Emberekkel körülvett gyűrűben dr. PJ áll (ő a titkárunk), kezében fölfelé lobogtatva egy csomó 500 forintost (ami abban az időben igen szép összegnek számított) és fönt, az emeleti ablakban a kollégista lányok hangosan vihognak. Azt kiabálta nekik a titkár: *„Gyertek le, s aki hagyja magát meg…”* azé az összes pénz! A körben állók megbotránkozva, mások hangosan röhögve-vihogva figyelték az ingyen cirkuszt.

Lányom osztálytársával együtt – mindketten az egészségügyi középiskolában tanultak – a részeg embert betegnek tekintve – elhatározták, hogy véget vetnek a cirkusznak, bármit csinál részegen, mégis a város egyik vezető embere, s mindkettőjük édesanyjával együtt dolgozik, nem hagyhatják magára. Odamentek hozzá, arra kérték, kísérje őket haza, mert hazafelé tartanak. Boldogan eleget tett a kérésnek, ugyanis minden fiatal nő láttán felcsillan a szeme. Együtt indultak, de néhány háznyira, a kaszinó előtt megint lecövekelt (mert ott is mérik a szeszesitalt), s nem akart tovább menni. Aztán azt mondta, hogy meghívja őket egy feketére, csak utána hajlandó őket hazakísérni. Látták, másképp nem megy a dolog, bementek vele. A kávé után kikötött, hogy még kér egy-egy pohár italt, maradjanak még vele. Ekkor azonban a lányok nem engedtek, azt válaszolták, hogy ígéretet tett nekik, tehát most már menniük kell, otthon tanulnivaló vár rájuk. Nagy nehezen elindultak, lassan, meg-megállva haladtak hazafelé.

Tovább már nevetve folytatta a lányom: Anyu, mit gondolsz, mi történt aztán, amikor hazaértünk? Kézfogással

elbúcsúztunk tőle a kapuban, s azt hittük, hogy hazamegy, de visszafordult és sietve elindult vissza a városba…

A lányok mit tehettek? Bekopogtak a lakásukra, a felesége nyitott ajtót. Elmondták neki, hogy elég rossz állapotban van a férje, velük jött haza, de megint visszafordult a város felé…

Nem tudom, mi történt azután.

Másnap reggel, ahogy beértünk az irodába, a titkár már bent ült a saját szobájában. Nemsokára benyitott hozzám, majd sápadtan az elmúlt napok eseményeitől, lehajtott fővel, nagyon udvariasan arra kért, hogy Irénkével együtt menjek be hozzá, fontos mondanivalója van számunkra. Leültetett bennünket és szégyenkezve tette föl a kérdést, hogy tegnap megbántott-e bennünket vagy a lányainkat valamivel? Arra kért, tolmácsoljuk a lányoknak, hogy bocsánatot kér tőlük, ha megsértette volna bármivel, mert nem emlékszik rá, mi történt… Minket arra kért, ne szóljunk „elnök elvtársnak" az előző napi eseményeiről. E felől megnyugtattuk, hogy nem vagyunk pletykásak, nem szoktuk ilyesmivel zavarni a főnökünket (máshonnan úgyis hallani fog róla)!

Nem első eset, ami előző nap történt vele. Korábban is előfordult, hogy hivatali ünnepségek alkalmával összeültünk néhányan, és koccintva beszélgettünk egy darabig. Egy ilyen alkalommal négyen – köztük ő is – elindultunk hazafelé. A lakásuk előtt megállt, sehogy sem akart elindulni a lépcsőházuk felé. Hiába győzködtük, sokáig várakoztunk, mert tudtuk, ha nem megy haza, botrányba keveredik. A társaságban ketten voltunk nők, akkor ő udvariasságnak szánva olyat mondott, hogy majd' elsüllyedtünk a szégyentől. Nos, ezért nem fogadta be őt az osztályvezetők-társasága, s józan állapotában mindez igencsak bántotta őt.

Kati érettségizik

1972 tavaszán

SZERENCSÉRE, lányom mindig jól tanult, kitűnő és jeles osztályzattal írták tele az értesítőjét. Most is, nagyon készült az utolsó megmérettetésre. Borzasztó nagy gondban volt öt osztálytársával együtt. Pályaválasztás előtt álltak, nem tudták, mi legyen velük érettségi után?

Otthon a jövőjéről beszélgetve – semmi konkrét elképzelése nem volt – említettem neki, válasszon egészségügyi pályát. Mehet orvosi egyetemre, vagy többféle főiskolára az érettségijével. Akkor azt mondta, hogy őt csak gyermekorvosi pálya érdekelné, ami öt egyetemi év után még egy évi gyakorlattal együtt hat tanulással telt évet jelentene, – ezt már nem szívesen vállalná. Őt és többjüket a Röntgen-szak érdekelné, de félnek a sugárveszélytől.

Kézbevettem az ügyet, összeköttetésemet igénybe véve, fölkerestem az ismerős főorvost, aki szaktárgyakra tanította őket. Elmondtam, hogy a lányok körében szárnyra kelt az a hiedelem, hogy a Röntgen osztály veszélyes hely a sugárveszély miatt. Megnyugtatott, hogy ma már szó sincs erről, mivel megfelelő védekezéssel, senki sincs sugárzásnak kitéve. A lányok örömmel fogadták a hírt, és sikerrel pályázták meg az üres helyeket.

Mint mindig, a vakációt lányom velünk, a Balatonnál töltötte, aztán augusztusban munkába állt a Kórház Röntgen osztályán. Társaival együtt örült a lehetőségnek, hiszen ismerték már az orvosokat és az ott dolgozó asszisztenseket is.

Bővebb szakmai ismeretek miatt meg kellett szerezniük a szakvizsgát. Két éves, munka mellett végezhető továbbképzésre kötelezték őket. Én jártam közben annak érdekében, s ehhez főnököm segítségét is igényelnem kellett, hogy lerövidítsék az idejüket, mert a különféle egészségügyi szaktárgyakból ők már érettségi vizsgát tettek, ezért előnyös helyzetet élveztek azokkal szemben, akik gimnáziumi érettségi után

választják ezt a pályát. Ezért két év helyett egy évig jártak Salgótarjánba hetenként kétszer, utána sikeresen tették le a vizsgát Röntgen szakból.

Aggódom Attila sorsa miatt

Szülői értekezleten Attila szaktanára egyszer nagyon jó ötlettel lepett meg. Ugyanis lassan már ezt a helyet is kinövi, és a balassagyarmati gyógypedagógiai iskola nem neki való, mert oda általában túlkoros és olyan gyerekek kerülnek, akik szertelen viselkedésük miatt nem felelnek meg a normál iskolai követelményeknek.

Egyik, volt főiskolai tanára, most Budapesten foglalkoztató intézet igazgatója. Elmondta nekem, hogy amint Attilát megismerte, olyan vélemény alakult ki benne, hogy az a hely alkalmas volna számára, mert különféle gyakorlati területen jól képezhető. Megadta az igazgató nevét, és az intézet pontos címét. Megkönnyebbültem, mert remény nyílt rá, hogy végre megfelelő helyre kerüljön. Előzőleg hasonló források után kutattam, mindenfelé leveleztem. Még ma is őrzöm azokat a leveleket, amelyeket szétküldtem, ahol lehetőség nyílna további előmenetelére, hogy ne kallódjék el az élet útvesztőin.

Csalogány utcában

Idősebb fiam ekkor már a *Műszaki Egyetem második évfolyamára* járt. Előző telefoni bejelentkezés után együtt kerestük föl a Moszkva-térről nyíló, *Csalogány utcai* intézetet. Érdekes volt, hogyan lezajlott a találkozásunk.

Igazgató úr előzékenyen fogadott, megértően hallgatta végig, amit elmondtam a helyzetünkről. Attiláról részletesen beszéltem. Említettem neki, hogy egy tanítványa ajánlotta nekünk ezt a vonalat, aki jól ismeri őt. Igazgató úr ezt követően ellátott tanácsokkal, mit kell tennünk, hogy bejuthasson az intézetbe. A Bethlen tér 2-ben található Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola Pszichológiai Tanszékén – előzőleg rögzített időpontban – kell jelentkeznünk, ahol pszichológusok

megvizsgálják Attila készségeit. Ennek birtokában írjam meg a kérvényt ide az intézetbe, amit ő vesz át, és továbbítja annak a bizottságnak, ahol a döntést hozzák. Megnyugtatott, hogy a felesége benne van a bizottságban, nem lesz semmi gond a fölvételével.

Boldogan vittem Budapestre, a Bethlen tér 2-be Attilát, a szükséges vizsgálatra. Nem féltem, mert tudtam, hogy ilyen környezetben megállja a helyét. Úgy is volt, egy kedves tanárnő foglalkozott vele. Többek között rajzolni, és ábrákat kellett neki fölismerni. Szóban is közölte, hogy a foglalkoztató iskolára alkalmas, és postán küldi el az írásbeli javaslatát.

Amikor megkaptuk, a vizsgálat eredményét tartalmazó iratot a kérelemmel együtt személyesen vittem az intézetbe. Az igazgató úr arról tájékoztatott, hogy a mostani intézmény nagyon zsúfolt, már kinőtték, itt nincs férőhely. Arra kért, hogy a nyári szünidőre valahogy oldjuk meg Attila felügyeletét, mivel a következő tanévben, a Nagyvárad-tér közelében megnyíló új intézmény igazgatója a felesége lesz, oda fölveszik Attilát.

Már éppen búcsúzkodni kezdtünk, amikor megkérdezte, hogy tulajdonképpen melyik kerületben lakunk? Nagyot néztem, kicsit megijedtem. Hátha akadályozza célunkat, ha nem a fővárosban lakunk? Nem emlékezett rá, hogy vidékről jöttünk, pedig a telefoni jelentkezésem alkalmával említettem neki. Mikor megmondtam, hogy Balassagyarmaton lakunk, akkor nagyon kedvesen azt ajánlotta, hogy a kérelmünkben egy budapesti címet jelöljünk meg, ahová a választ küldhetik. Ezért Gyuri fiam

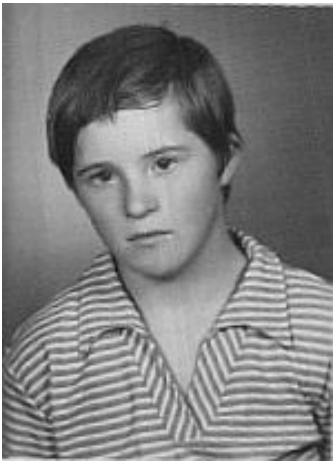

Attila kisiskolás

egyik fővárosi ismerősének lakáscímét írtuk rá a borítékra. Nagy kő esett le a szívemről, hogy Attila útját sikerült egyenes útra terelni.

1972. őszén

Attila – igaz, nem szeptemberben, hanem októberben, elfoglalhatta helyét a Diószeghy Sámuel u. 25. sz. alatti, bentlakásos Foglalkoztató Általános Iskolában. Nagy megkönnyebbülést jelentett nekem, hogy végre megfelelő helyen tudhatom a gyermekemet.

Gyakran látogattam őt, általában vasárnapokon, legtöbbször Gyuri is velem tartott. Együtt töltöttük az időt, ilyenkor vendéglőben étkeztünk, ami Attilának különösen tetszett. Gyakran kirándultunk, fölmásztunk a Gellért hegyre, onnan gyönyörködtünk a panorámában. Így aztán Attila megismerte Budapest nevezetességeit. Többnapos szünetben, vakációban természetesen mindnyájan együtt voltunk otthon, vagy Balatonkenese-üdülőtelepen lakó nagyszülőknél.

Gyermekeim

Szerencsésnek éreztem magam, mivel gyermekeim megállták helyüket az iskolában, magatartásukkal és tanulmányi eredményükkel én és a tanáraik elégedettek voltunk, különös gondot nem okoztak, jól tanultak, jó bizonyítványt hoztak haza, amit mindig örömmel írtam alá.

Még Attila is igen szép véleményt kapott az ott töltött évek alatt tanúsított szorgalmáért, magatartásáért. Különösen jó eredményt ért el gyakorlati foglalkozások tekintetében. Jó kézügyességgel áldotta meg az Ég, szépen rajzol, szeret színes filctollal festeni. Az iskolából kijártak egy kekszgyárba, ahol válogatták, mérték, csomagolták a különféle süteményeket. Mikor egyszer hazajött, meglátta a vásárolt keksz-csomagunkat, azonnal mondta, milyen fajta, és kérdésünkre kezdte sorolni a számtalan keksz nevét, mi pedig összenézve csodálkoztunk, milyen jól megjegyezte. Ha tőlünk megkérdezné

valaki, biztos, hogy egyikünk sem tudna ennyiféle kekszet hirtelen felsorolni. A foglalkoztató általános iskola minden fokozatát elvégezte, erről bizonyítványt szerzett. Ez olyan eredmény volt részéről, amire nem is számíthattam.

Ebben az időben állandó jelleggel, a lányommal már csak ketten éltünk a kellemes zöldövezeti lakásban, a fiúk hétvégeken (ételt föltankolni), és iskolai szünetekben nyaralni jártak haza. A nyarakat most is a Balatonnál töltöttük, ahol Apukám már egyedül élt, s mindig örült jöttünknek.

Persze nem voltak már olyan zavartalanok a nyaralásaink, mint korábban, mert ilyenkor hoztuk rendbe a lakást, a kertet, mert apám ereje is egyre fogyott. De ez közös munka volt, jól is esett a városi élet után a sok mozgás. Ilyenkor a csendes, kevésszavú apám sokat mesélt, alig ismertem rá. Látszott rajta, hogy jólesik neki a társaság a magányos élet után.

A városi tanácsnál

Mozgalmas és reprezentatív hely a Városházán betöltött állásom. Bár – amikor fölvettek oda, először a pénzügyi osztályon könyvelőként dolgoztam, és nem szívesen mentem át a titkárságra, amikor ott az elődöm szülési szabadságra ment, és a helye megüresedett. Azonban engedtem a csábításnak, s végül nem bántam meg. Amikor aztán 1965. május 1-jével Lombos Márton került a város élére, egészen más lett a helyzet, mint korábban. Megindult valami a város életében, s az a lendület, ami ezt az időt követte, nagyon kedvemre volt.

Gyakran került sor fogadásokra, rendezvényekre, rendszeres nagygyűlések, tanácsülések élénkítették a monoton irodai munkát, amit mindig gondosan elő kellett készíteni. Lehet, hogy én különc vagyok, de mint valamikor, nagyon szerettem iskolába járni és tanulni, úgy később megkedveltem a munkahelyemet, élveztem a munkámat, annak ellenére, hogy nem ezt az életcélt tűztem magam elé, nem erről álmodtam boldog ifjú koromban.

A Városi Tanács apparátusában betöltött állásom tette lehetővé, hogy sok mindenbe betekinthettem. Az azonban legmerészebb álmaimban sem jutott volna eszembe, hogy olyan eseménynek leszek majd szemtanúja, mint ami ebben az időben történt a városban, s annak nagy részét – mint egy mozivásznon, úgy figyelhettem.

TÚSZDRÁMA BALASSAGYARMATON

vagy nyugodtan nevezhetném a következő részt úgy is, ahogyan akkor szárnyra kapott a városban:

BALASSA-DALLAS?

Előszó

A következő történet Életem regényének egyik fejezete. Néhány éve, lakásom tatarozása közben találtam rá jegyzeteimre, dokumentumokra, naplóimra, amelyek segítségével papírra vetettem, könyvalakban megformáztam, amit közrebocsáthatok.

Mint szemtanú, az eseményeket jól ismertem, azonban a titkot őrizni kellett, mivel arra a rendeletek, mint a TÜK (titkos ügyiratok) kezelőjét, engem titoktartásra kötelezték.

Peregtek az évek, ez a kötelezettség már nem terhel, és az itt olvasható rövid kötetet az esemény 30. évfordulóján, tehát még 2003-ban visszaemlékezésként állítottam össze.

Olyan eset történt Balassagyarmaton 1973-ban, amilyet korábban legfeljebb a televízióban láthattunk. S mégis hasonló tragédiának az Ipoly-menti kisvárosban tanúi lehettünk.

Harminc év telt el, mióta egy túszdráma a szemünk előtt lezajlott, s ennek részleteiről nyíltan lehet szólni, majd a mai időkig még nyolc év, hogy közreadom.

Szinte hihetetlen, hogy mindez megtörtént, mégis igaz, mivel akik akkor ebben a városban éltek, velem együtt tanúi lehettünk az akkor még hihetetlen, mégis valós eseményeknek.

A városházán dolgoztam, szemben az akkori leánykollégiummal, irodám ablakaiból arra a kollégiumi szobára láttunk, ahol ***1973. január 7-én elkezdődött a dráma.*** Mindaz, amit leírtam, nem mese, hanem valóság, és emlékezetemben ma is frissen élnek a részletek.

Azok az események akkor még annyira idegenek, szinte hihetetlenek voltak nekünk, mivel sem a környezetünkben, de még az országban sem fordult elő hasonló, legfeljebb az Egyesült Államokban, vagy Távol-keleten, de még ott is csak ritkán, – leginkább jó fantáziával megáldott krimi-írók fejében született hasonló téma.

Azért osztom meg emlékeimet másokkal is, hogy soraim ne csak számítógépem oldalain pihenjenek, hanem akik mindezt átélték, újra felidézzék magukban, akik meg csak úgy hallottak valamit róla, meggyőződhessenek a megtörtént tragédiáról. Azt szeretném, ha tudnák, mi zajlott le akkor, az amúgy csendes városban. Sokáig nem tudták megemészteni az eseményeket az itt lakók és a környékbeliek, évek múlva is beszéltek róla.

Abban az időben híres – vagy inkább hírhedt nevű – lett Balassagyarmat. Sokan egymás között már csak így említették:

DALLAS A GYARMAT vagy BALASSA-DALLAS.

Rövid kötetemet a 2003-ban, és később összegyűjtött dokumentumokban őriztem sokáig, azokat 2006. augusztus havában kiegészítettem egy másik szemtanútól: Szilágyi Szabolcstól (Varsóból) kapott részletekkel. A titoktartási idő lejárta után rendeztem internetes kiadásra.

Hideg, téli reggel

ALIG VIRRADT, amikor az óra csörgésére ébredek. Álmosan nézem a sötét ablaktáblákat. Tegnap vasárnap volt, jól kipihentem magam, mégis – az ébresztőóra kíméletlen hangjára kicsit még lustán mozdulok. Aztán erőt veszek magamon és ébresztgetem lányomat, majd gyors tempóban készülődünk. Jó melegen öltözünk, mert a tél közepén, január elején tartunk, egész nap hidegre számíthatunk.

Középiskolában végzős lányom

Egy darabig egyfelé vezet az utunk, a Palóc-ligeten át, ezért sietős léptekkel együtt haladunk a megszokott utcákon. Télen-nyáron mindig kellemes sétát jelent számunkra, most is gyönyörű minden, amerre járunk: a fák fehér ruhába öltözve, tele zúzmarával, amint alattuk elsétálunk, bennünket is ellep, mert zord szél fújdogál, és nyakunkba veri a hideg, apró szemcséket.

Csendes a Palóc-liget, szinte szokatlanul nagy a csend körülöttünk, csak talpunk alatt ropog a homokos talaj, ahogy sietősen lépkedünk séta-utakon célunk felé.

Lezárták az utcát

A LIGETBŐL KIÉRVE, balra vesszük az irányt, a főutca felé. Ebben az időben máskor is sokan igyekeznek valahová, ki irodába, munkahelyekre, a gyerekek iskolába, mások babakocsit tolnak a bölcsődébe. Az utca tele emberekkel, – de most senki sem siet. Miért? – *villan át agyamon a kérdés*. Végre kijutnánk a Rákóczi fejedelem útjára, ahol ácsorgó embertömeg-

be ütközünk. Nemcsak civilek, hanem rendőrök torlaszolják el utunkat!

Igyekszünk előrefurakodni, haladni akarunk, hisz' nem érünk rá itt időzni. Ki tudja, miért téblábolnak itt az emberek, nekem nyolcra be kell érnem az irodába.

Nehezen tudom megközelíteni az őrséget álló rendőröket, ők is utamat állják. Udvariasan kérnek, forduljunk vissza, nem mehetünk tovább. Kérdésemre, hogy miért, egyikük kitérő választ ad, csak azt mondja, hogy nem lehet.

Értetlenül ismétlem: miért? Erre megint az a válasz: lezárták a főutcát, többet nem mondhat. Gyanús az egész. Mi az, hogy nem lehet? És miért nem indokolhatják meg? Az ácsorgó tömegben mindenki csak áll, egymást kérdezgetik, de senki sem tud többet mondani.

Ha erre nem lehet – *döntöm el magamban* –, majd kerülővel közelítjük meg a Tanácsházát. Akkor siet felénk egy kolléganő, így együtt csodálkozunk a kialakult helyzeten, majd gyorsan visszakanyarodunk, és a Deák Ferenc utca felé folytatjuk utunkat. Elhatároztuk, hogy betérünk a gimnáziumba, ott érdeklődünk az események iránt. Azonban ott sem jutottunk többre, mivel nem értesültek a történtekről. Onnan legalább sikerült telefonálnunk az irodába, így legalább tájékoztattak arról, melyik terület van lezárva. A Teleki utcán át, a templom mellett elhaladva, a busz-pályaudvar felől, a hátsó kapun juthatunk be a Tanácsházára.

Még jobban csodálkozunk kolléganőmmel: mi lehet ez a nagy felhajtás?

Mikor a templom elé értünk, láttuk, hogy a mellékutcák bejáratát mindenfelől rendőrök vigyázzák, senkit nem engednek a főutca eme szakaszán közlekedni. A hivatalokat, üzleteket, lakásokat, csak a hátsó bejáratokon, vagy kerteken keresztül lehet megközelíteni. Az emberek mindenütt csoportokba verődve álldogálnak, és tárgyalják az eseményeket.

Beérve, az irodában senki sincs a helyén, pedig elkésve érkeztünk ma. Csak áll és várakozik mindenki, azok is, akik már hallották az esetet, és én is, amikor elmondják, mi történt.

A leánykollégium épülete, ahol két fiatal fiú
6 napig tartotta fogva a lányokat.

Túszok a Leánykollégiumban[12]

VASÁRNAP ESTE óta fiatal fegyveresek a Tanácsháza épületével szemben levő leánykollégium utcára nyíló szobájában túszként tartanak fogva kollégista lányokat.

Lehetséges ez, itt, Magyarországon, és éppen Balassagyarmaton? Már ez is Amerika? Azt hittük, ilyet csak filmeken láthatunk. És mégis igaz, akármilyen hihetetlennek tűnik.

Az elnöki szobába be- és kifelé jönnek-mennek a város fontos emberei, és egy csomó idegen, így mi közvetlenül tájékozódhatunk mindenről.

[12] Az épület a történet idején Leánykollégium, korábban Angolkisasszonyok zárdája, jelenleg Keresztény Általános Iskola.

Tegnap, vasárnap este, mikor befutott az utolsó vonat, amivel a kollégista lányok vidékről visszaérkeztek a karácsonyi vakációról, két fegyveres fiú besétált a kollégium kapuján. Kicsit furcsa, hogy egy leánykollégiumba estefelé ellenőrzés nélkül bárki bemehessen, de megtörtént. Ismerős lehetett nekik a terep, mert nem az udvar felőli kollégiumi részre mentek, hanem az utcai frontra, ahol csak négy hálószoba helyezkedik el, a Városháza épületével szemben.

A közeli településen lakó lányok alig értek be a kollégiumba, rendezgették az otthonról hozott holmijukat, élelmiszert; majd fürödni és aludni készülődtek, amikor a hatszemélyes hálóterem ajtajában megállt a nagyobbik fiú, vállán géppisztollyal.

Ácsorgott egy darabig, amíg öccse azzal foglalta el magát, hogy a folyosó bejáratait drótokkal, szögekkel és lakatokkal lezárja, lehetetlenné tegye a lányok szökését.

A szobában a lány szekrénye előtt rakosgat, csak kis idő elteltével nézett föl a fegyveres fiúra, amikor éppen az utcai ruháját kezdte magáról lehúzni, hogy hálóruhát öltsön magára.

Nagyot sikoltott, kimeredt szemmel bámulta a fegyveres idegent. Azt hitte, káprázik a szeme, vagy képzelete játszik vele, – de nem, ez valóság! Szobatársa annyira megijedt, hogy szája elé tartva a kezét, hang se jött ki a torkán.

Pintye testvérek

Magas, kopaszra borotvált fejű fiú állt az ajtóban, csendre intette az ijedtségtől elsápadt lányokat. Próbált nyugodt hangon beszélni hozzájuk. Közben öccse végigjárta a folyosókat, szobákat és fölszólította a lányokat, hogy némi holmijukkal mindnyájan a nagyszobában gyülekezzenek, ahol eligazítás lesz!

Mind a húsz lányt betuszkolták a legnagyobb szobába, és elmondták szokatlan jövetelük okát. Tudtukra adták: most ők túszok, és ha rendesen viselkednek, nem lesz bántódásuk.

Akadt közöttük, aki fölismerte a fiúkat, mert gyakran látta őket a Tünde eszpresszóban. A lányok azt hitték, hogy az egészet csak tréfának szánják, mert ilyesmi nem létezik! A két testvér idevalósi, apjuk közismert katonaember, alezredes, a Határőrség laktanyájának parancsnoka.

Azonban hamarosan tudomásul kellett venniük, hogy ennek fele se tréfa, mert aki ellenkezni próbált, azzal szemben azonnal gorombán léptek föl. Néhányuk még föl sem foghatta a helyzetet, amibe belecsöppentek, a többiek pedig kétségbeestek, vagy sírva fakadtak. Később idegességükben engedélyt kértek rá, hogy kimehessenek a folyosón levő mosdóba. Sorban jártak ki, jöttek-mentek; egy edényben vizet is hoztak magukkal, mert a két fiú közölte velük, hogy nem lesz folyton mászkálás!

Mikor visszatértek, a fiúk számolni kezdték, hányan vannak, s akkor vették észre, hogy négy lány hiányzik. Ezért fölváltva mentek megnézni, hová tűnhettek. A WC-k mögött találtak egy olyan kijáratot, amiről nem tudtak, nem volt rajta azon a vázlaton, amit magukkal vittek. Nem is drótozták be, ezért nyilvánvaló, hogy csak ott menekülhettek ki. Persze, ezt a kijáratot is beszögezték, hogy többé senki ne szökhessen meg.

Akik ügyesen kijutottak, azonnal a rendőrségre siettek, ijedten, akadozva mondták el, mi történik a kollégiumban, s azt is elmondták, hogy szabadultak ki onnan. Az ügyeletes rendőr értetlenül hallgatta beszámolójukat. Nem vette komolyan a bejelentésüket, azt hitte, tréfa az egész, ugratni akarják őket, egészen addig, míg a lányok sírva könyörögtek és bizonygatták, hogy igazat beszélnek. Kérték, hogy legalább győződjenek meg arról, hogy a valóságot mondják, és a társaik veszélyben vannak.

Rendőrök a folyosón

A szolgálatban levő rendőrök összenéztek, végül a lányok kétségbeesett beszámolóját mégsem merték semmibe venni, bejelentették az otthontartózkodó rendőrkapitánynak, aki

nagyot káromkodott, mikor meghallotta a szokatlan jelentést. Ő is arra gondolt, hogy beosztottjai viccnek szánták, azt felelte a telefonba: – Na, ne hülyéskedjetek velem, pihenni akarok! – Majd amikor ráeszmélt, talán ha nem lenne igaz, mégsem mernék zavarni ilyen kitalált történetekkel, ezért azt mondta: – Jól van, mindjárt bemegyek!

A nyugtalansággal telt éjszakán a lányok megszomjaztak, kérték, hagy mehessenek ki vizet inni, mert a szobában nincs vízcsap. Kiengedtek két lányt, a fiatalabb fiú kísérte ki őket azzal, hogy hozzanak be valamilyen edényben ivóvizet, mert nem fogják megengedni, hogy folyton ki-be járkáljanak. Visszafelé azonban a folyosón éppen akkor *jelent meg két rendőr*. A fiatalabb fiú, aki kíséretül szolgált, csak úgy tudott visszajutni a szobába, hogy az egyik lányt maga elé rántva rohant, a lányt belökte, és szinte együtt estek be az ajtón. A másik lánynak sikerült megmenekülnie, mert a rendőr magához rántotta.

Most már csak tizenöt lány maradt a szobában.

Éjszaka folyamán valaki kintről rugdosni kezdte az ajtót. Hangosan, goromba hangon felszólította a fegyvereseket, adják meg magukat. A nagyobbik odaugrott és géppisztolyával leadott egy sorozatot az ajtóra. A lányok halálra váltak rémületükben, mert látták, hogy semmi jóra nem számíthatnak, ha ezek itt begorombulnak.

Rettenetes órák, és napok következtek bent a szobában – a túszoknak, és az épületen kívül maradottaknak is.

Hamar híre futott az eseménynek; a városból vonattal, autóbusszal ki- és bejárók elmondták, mi történt Balassagyarmaton a lánykollégiumban. Reggel megérkeztek lányok szülei is.

A lövöldözés óta nemcsak azt a kis részt, a tér környékét zárták le, hanem a városba vezető utakon is elrendelték a zárlatot. Ugyanis kiderült, hogy legalább 300 méterre hordozó gépfegyver van a fiúknál, tehát komolyan kell tartani attól, hogy később is használják.

Követelések

A fogva tartók olyan követelésekkel álltak elő, amit először senki sem vett komolyan. Az ajtó előtt megállt maga a rendőrkapitány, aki jól ismerte a fiúkat, a szüleikkel baráti viszonyban van. Barátságos hangon szólt be hozzájuk:

– Srácok, ne bolondozzatok! Nyissátok ki az ajtót, engedjétek szabadon a lányokat, adjátok át a fegyvereket, és gyertek ki önként. Majd kis szünet után hozzátette: – becsületszavamat adom rá, hogy nem lesz semmi bántódástok.

Kevés erre az a szó, hogy szavainak nem volt hatása, de a felszólítására – barátság ide, barátság oda, – nyomdafestéket nem tűrő hangnemben kapott választ.

– Csak épeszű, normális emberekkel fogunk tárgyalni!

Kint és a lányok között is *hangos röhögés* tört ki, mivel a fiúk minősíthetetlen hangnemben nyilatkoztak a helyi rendőrökről.

Azok után, amiket a kiszabaduló lányok elmondtak, már kezdték komolyan venni a fenyegetőzést, és értesítették a megyei- és országos rendőrhatóságokat.

A Tanácsházán mindig nagy volt a forgalom, ott is éjjel-nappal ügyeletet tartottak.

Senki sem aludt a szobában, mert azzal telt az éjszaka, hogy az idősebb fiú a követeléseiket az egyik lánnyal íratta meg. Komoly képpel utasította, mint egy nagyfőnök, hogy üljön az asztal mellé, mert diktálni akar neki! Eléje tett egy papírt, és tollat nyomott a kezébe. – Írd, amit mondok!

Követeléseink:

Lefüggönyözött autóbuszt kérünk, személyzettel, tele tankkal, ami Ferihegyre visz bennünket, a lányokkal együtt.

Gondoskodjanak megfelelő repülőgépről, amivel továbbmehetünk. Úti célunkat nem tesszük nyilvánossá, csak indulás előtt fogjuk utasítani a pilótát, merre induljon.

Kérünk hét géppisztolyt lőszerrel.

Erre megszólal a fiatalabb testvér: Elég lesz kettő, úgyis tudják már, hogy nem heten vagyunk! A testvére legyint egyet, majd folytatja a diktálást:

Készítsenek elő 30 kézigránátot.

Szerezzenek be Egymillió dollárt, 100 ezer Nyugat-német márkát, 400 ezer svájci frankot, és – nehogy azt higgyék, hogy a pénz lopott – az ország első emberének kézjegyével egy olyan nyilatkozatot mellékeljenek a bankjegyek melle, ami igazolja, hogy a pénzt önként adták.

Mindez déli 12 óráig itt legyen! Különben 10 perc elteltével kivégezzük a lányok felét!

Ha nem teljesítik követeléseinket, akkor tovább folytatjuk a kivégzéseket.

A lányok rettegve hallgatták a szavakat, egyikük se aludt, sírással telt az éjszaka. Reggel az írást kicsúsztatták az ajtó alatt a folyosóra. Odakint nemsokára megszólalt egy ismeretlen hang és komolyan, megfontoltan szólt be az ajtón:

– Fiúk! Lehetetlen dolgokat kértek. Ezeket nem tudjuk teljesíteni!

– Akkor küldjön ide olyanokat, akik megteszik!

– Nincs az egész országban olyan, akinek ez módjában állna, mert teljes képtelenség, amit kérnek.

Ezen aztán elgondolkoztak, mert már írás közben a lány, akinek diktálták, közbeszólt, hogy annyi valuta az országban sincs, mint amit leíratott vele, de őt lekussolták!

Rendőrkülönítmény

NEMSOKÁRA mikrobusszal a megyétől, alezredes vezetésével rendőrkülönítmény érkezett a városba. Ezután a helyi parancsnok sok jóra már nem számíthatott. Nem telt el sok idő, magunk is láttuk, hogy, a városháza sarkánál posztol az alacsonyabb rangú rendőrökkel.

A városban rendkívüli helyzet alakult ki.

Az országos parancsnok elrendelte, hogy azonnal át kell kutatni a Határőrségnél a fiúk apjának irodáját és páncélszekrényét, s amikor feltörték, akkor világossá vált, honnan van fegyverük, mert tény, hogy ami onnan hiányzik, az van a fiacskáinál.

Behozták a gyerekek apját, a határőr-alezredest, utasították, beszéljen a gyerekeivel. Apai tekintélyével hasson rájuk, hogy akciójukat fejezzék be, mivel beláthatatlan következményekkel járhat, amit művelnek.

A papa magabiztosan megállt az ajtó előtt, és hatalmassága teljes tudatában szólította meg őket: – Hagyjatok fel a bolondozással!

Nem sok eredményt ért el, nemsokára szégyenkezve kellett távoznia, olyan volt a fiúk reagálása.

Megérkezett a mama.

Kezébe adták a követeléseket. *Elolvasta, majd csak úgy, félvállról, ajkát lebiggyesztve, odavetette és kezével visszapöccentette a papírlapot*: – Ez nem az én fiaim írása! – *Majd magabiztosan hozzátette*: – Az is lehetetlen, hogy ők lőttek ki az ajtón! *Aztán beszólt az ajtón és így kezdte*: – A-zon-nal nyissá-tok ki az aj-tót, mert be-tö-röm!

– Nem ajánlom – *szólt ki az anyjának az idősebb fiú* –, mert ha megteszed, két lányt lelövök, és ha sietve nem mész el az ajtóból, használom a fegyvert!

Bent a lányok síri csendben, megdöbbenve hallgatták, ahogy ez a fiú az anyjával beszél.

Hasonlóan zajlott le beszélgetésük, mint az előbbi. Olyan választ kapott, majdnem elájult, mikor meghallotta.

Mindketten megsemmisülten távoztak a helyszínről. Többen tanúi lehettek a párbeszédnek, szinte lincs-hangulat alakult ki a kapu előtt, ezért rendőrautóval szállították a lakásukra, hogy a tömegtől, a bent lévő lányok szüleinek haragjától megvédjék őket. Számukra felfoghatatlan volt, ami most velük történik,

hiszen magas pozíciójuk, párttagságuk révén sosem gondoltak arra, hogy velük szemben így járhatnak el!

A történtek megértéséhez tudni kell, hogy amikor mindez megtörtént, 1973-at jelzett a naptár!

Lakásuk előtt hasonló volt a helyzet, összecsődült tömeg várt rájuk, fenyegetőztek, amiért ilyen helyzetet okoztak a városban.

A szülők

Az apa faluról indult, ami magában véve igazán nem szégyen; sok értékes ember származott már vidékről. Sorkatonai idejének letöltése után – megfelelő iskolai végzettség híján is – tiszti iskolára küldték. Nagy szó volt az akkor, hogy ha szabadságra hazautazott, és ragyogó egyen-ruhájában feszítve végigsétált szülőfaluja főutcáján, mindenki csodálatát érezte magán. Úgy súgtak össze mögötte, hogy lám, *nagy ember* lett belőle! Mindez kedvére volt. Szorgalmának köszönhetően haladt előre, míg végül a mi kis városunkba helyezték, kinevezték a Határőrség parancsnokának.

Már korábban feleségül vett egy falubéli leányt, aki pártvonalon szintén „káderjelölt" volt. Őt is iskolára küldték, hogy ha elvégzi, talán ő lesz a falu párttitkára, vagy egyéb vezetőbeosztásba kerül. Mindkettőjük természete törtető, hangoskodó, hatalmukat szerették fitogtatni. Abban egyetértettek, hogy mindketten előtérbe helyezték politikai előmenetelüket. Gyermekeik megfelelő nevelésénél is fontosabbnak tartották a saját karrierjüket.

Fontos beosztásuk miatt szinte egész nap távol tartózkodtak az otthontól, a gyerekek pedig csak úgy nőttek, mint réten a fű, maguktól. Jó anyagi körülmények között éltek, telt mindenre kiemelt fizetésükből. Ezért a három fiút ellátták ruhával, „menő cuccokkal", étellel-itallal. A pincében rendezték be birodalmukat, ott sorakoztak az üdítők és minden, amit óhajtottak. Megvolt tehát mindenük, amit pénzért kapni lehetett,

ezért barátaik, iskolatársaik irigykedtek rájuk, mert nem mindenkinek telt úgy a drága holmikra, mint nekik. A szülők mást nem is tartottak fontosnak. A gyerekek azt sem tudták, milyen lehet egy meleg, családi otthon. Ebben a környezetben éltek napról-napra. Mégsem ebből származott a nagy baj, hanem abból, hogy mindketten, főleg a papa, szerette az italt, de abból nem ám keveset! Ivott társaságban, munkahelyen, vadászatokon, kocsmákban, otthon és mindenütt, ahol csak alkalom adódott rá. Olyan meg akadt bőven. Így aztán magukra maradva, akkor sem láttak a gyerekek jó példát maguk körül, amikor végre együtt volt a család.

A „csínytevők"

Gondot okoztak az iskolában, ahová jártak. Szülők ezeket úgy intézték el, rossz példát mutatva a gyerekeiknek, hogy fegyelmezésük helyet lehülyézték, „reakciósnak" bélyegezték azokat, akik valamiért szót mertek emelni gyerekeik neveletlen magatartása ellen. Amikor problémák adódtak, mindig kihúzták őket a bajból, s büntetés nélkül úszták meg tetteiket, amiket már jóindulattal sem lehet csínytevésnek nevezni.

A kerítésen átmászva, a köztiszteletben álló idős szomszédjukat (evangélikus püspököt) többször meglopták. Ő átjött és finoman tett említést az apának, hogy valamilyen módon átkerülhetett egy bizonyos tárgy hozzájuk, legyen szíves utánanézni, és visszajuttatni neki. Ő azonban mocskos szavakkal illette, kikérte magának, fasisztának bélyegezte, majd kizavarta a házból.

Már korábban arról keringett hír a városban, hogy a nagyobb fiú betört a lakásukhoz közeli ház ablakán, ahol a tulajdonos fölismerte őt, és rászólt. Följelentést tett ellene, s a rendőrségen – a parancsnok közbenjárására – jobb belátásra bírták az illetőt, azt kérve, vonja vissza a följelentését. Ezt is megúszta a fiú, mivel a papa mindig, minden balhéból kimentette.

Mindenkinek szemet kellett hunynia tetteik miatt. Megtörtént, hogy több nyáron keresztül a határfolyón csak úgy, heccből, „haverok” jelenlétében átúsztak, onnan különféle dolgokat loptak. Számtalan kerékpár került át így az országhatáron. Ezek eladásából egészítették ki a zsebpénzüket. A pincebirodalmukban rengeteg bicikli és egyéb holmi gyűlt össze, de otthon senkinek nem tűnt fel, honnan kerültek oda. Mikor a szolgálatban levő határőrjárőr jelentette a parancsnokságon, hogy a fiúk átkelve a határfolyón, miket hoznak át, a papa még őt fenyítette meg, hogyan merészkedik ilyet állítani? Nem csoda, ha a gyerekek vérszemet kaptak, és nyugodtan folytatták kisded játékaikat.

Mindenütt, ahol megjelentek, iskolában, presszóban, moziban felháborító botrányt okoztak. Senki sem mert rájuk szólni vagy az apának. Abban az időben gyakran megtörtént, hogy amikor a moziba igyekvők meglátták bandájukat a közelben, inkább nem váltottak jegyet, vagy ha már megvolt, visszaváltották, mert tudták, hogy folyton zavart keltenek.

Mikor a legidősebb fiú kinőtt az általános iskolából, a tanárok hálát zengtek a Mindenhatónak, hogy végre megszabadultak tőle, majd ugyanez történt a másik két fiú esetében is.

Ipariskolába íratták be a nagyot, de ott hasonló helyzetet teremtett. Lehetetlen viselkedése miatt minden tanár rettegett attól, nehogy összeütközésbe kerüljön a papával vagy a mamával, akit akkor már a helyi pártszékházban jó állásban, *személyzetis munkakörben* alkalmaztak. Tudták, hamar megüthetik bokájukat, ha szót mernek emelni ellene. Történt is hasonló eset, hogy a tanárt menesztették a városból, mivel cinikus magatartásáért megfenyítette a tanulót.

Rendszeresen bejártak a laktanyába, ahol apjuk irányítása mellett tanultak céltáblára lőni. Jó heccnek ígérkezett számukra. Mikor a papa észrevette, hogy jó érzékkel tudják kezelni a fegyvert, megengedte, hogy gyakoroljanak a laktanya udvarán. Azonban hamar megunták, hogy csak egy papírkarikába kell lődözni, – ami semmi, mondta az idősebb. Mások meg-

botránkoztatására egy alkalommal az utcán elfogott kutyát vitték be, azt felkötözték egy fára, arra célozgattak. Általában szerették kínozni az állatokat. Otthon a macskájukat berakták a centrifugába. Ezt a „bulit" azért nem lehet élvezni – *mondták a haveroknak,* – mert nem látni, mit csinál benne forgás közben a macska? Akadt bőven idejük otthon, mert általában magukra hagyták őket, – tanulás helyett is ilyenekkel foglalkoztak, mert jól el lehet tölteni vele az unalmas órákat.

Hetek bandája

Ebben az időben a nagyfiú már csak az iskola mellé járt, széles ívben inkább elkerülte. Legtöbbször haverokkal csatangolt. Általában heten jártak együtt, csoportjukat egymás között a ***hetek bandájának*** nevezték.

Jó mulatság volt számukra mindaz – amivel botrányt vagy felháborodást keltettek a városban. Micsoda buli volt számukra, amikor végigjárták, és sorra feltörték a telefonfülkéket! Egyikből olyan halom tantusz hullott ki, hogy alig bírták beletömni a zsebeikbe. Akkortájt nagy gondot okozott a rendőröknek, hogy elfogják a telefonfülke-fosztogatókat, mert hosszú ideig folytatták eme tevékenységüket. De ugyanezt tették az étel-ital automatákkal is. Ciki volt megdézsmálni a tartalmukat, a szalámis szendvicset, kólát onnan szerezni, mintha olyan rosszul állnának és nem volna otthon mit enni-inniuk!

A kisebbik fiú egy alkalommal valahol egy horogkeresztes ezüstmedált szerzett. A nagy testvér ezután a nyakában, hosszú láncon hordta, az emberek megbotránkoztatására.

Már nem tudtak otthon mit kezdeni idejükkel, szűk lett nekik a város, ezért fölfedezték Budapestet, ott folytatták dicstelen játékaikat, nagy „balhékat" rendezve, ahogyan ők maguk nevezték utazásaik célját. Több kerületben egyhamar megismerték a testvérpárt, főleg az idősebbet. Egy alkalommal a rendőrök igazoltatáskor megkérdezték, mi van a láncon? Előállí-

tották, és benntartották pár napig a rendőrségen, a horogkeresztes láncot elvették tőle. Érdeklődtek apja neve és foglalkozása iránt, a fiú szemrebbenés nélkül bemondta. A rendőr nem akarta elhinni, és alig tudta visszatartani magát, hogy pofon ne vágja. Azt hitte, hogy hazudik. Olyan pimaszul viselkedett, hogy legszívesebben jól elverte volna.

Elvették tőle a személyi igazolványát azzal, hogy otthon személyesen kell átvennie a rendőrkapitányságon. Ezen is csak gúnyosan mosolygott, hiszen a kapitány papának haverja! Hazautazáshoz kísérőiratot kapott, azt eldobta, és a pályaudvaron a maradék pénzéből jegyet váltott. Esze ágában se volt, hogy bemenjen a rendőrségre az igazolványért. Miért tette volna? A rendőrkapitány vitte el neki a lakásra, személyesen. Szerencséjére, mert apáék éppen nem voltak otthon, így ő kapta kézhez. A kapitány kihasználva az alkalmat, igyekezett lelkére beszélni, hogy változtasson a magatartásán, mert nem tudja mindig megvédeni. De minden szó lepergett róla, mint falra hányt borsó, sőt, egyszerűen őt is kinevette.

Abban az időben a rendőrkapitány felesége volt a Lánykollégium igazgatója, aki egy alkalommal azt mondta a két fiúnak: – Ha lányok lennétek, megtanítanálak benneteket rendesen viselkedni! Azonban a rábízott leánykollégiumban ő sem tudott fegyelmet tartani. Ennek volt „köszönhető”, hogy sötétedés után két idegen nyugodtan besétálhatott oda túszokat ejteni. Sőt, az a hír járta, hogy az általa oda kinevezett „nevelő” tanárnőhöz időnként az utcáról az ablakon át jártak be a férfiak.

Már a szülők is megsokallták a legidősebb fiú viselt dolgait, mert túl sok volt a rovásán. Elővették, hogy megfegyelmezzék. Főleg azt hangoztatták, hogy a karrierjüket kockáztatja magatartásával.

Papa megfenyegette idősebb fiát, hogy ezután a jövőben minden másképpen lesz! Ekkor a fiú elhatározta, hogy lecsendesedik, mert a fejében már megérett komoly terveit nem akarta kockáztatni.

Dolgozni kell

Egy reggel a papa bejelentette: – ***Vége a balhéknak! Ha nem tanulsz, dolgozni kell!*** A Határőrség nagy fekete Volgáját a ház elé rendelte, azon utaztak a fiúval Budapestre. Egy gyárban előre szerzett a fiának munkahelyet, ahol az igazgatót jól ismerte. Aztán munkásszállásra mentek, ott a legjobb szobában helyezték el, ahol vele együtt csak hárman laktak. Nem nagyon tetszett neki az egyszerű szállás, meg minden együtt. A munkához sem fűlt a foga, mégis hallgatott, nem ellenkezett az apjával.

Nem tetszett neki a környezet, mert észre vette, hogy valaki a használta törülközőjét, a másik szobatársa folyton olvasott, szót se lehet vele váltani, a harmadik, az „öreg pasi" pedig folyton számolgatta a fillérjeit, valamire gyűjtötte.

Este lefeküdt, de nem tudott aludni, mert ott horkoltak mellette. Reggel azt mondta magában: – na, nekem ebből ennyi elég volt! A holmiját sem szedte össze, szó nélkül otthagyta a szállást, minden holmijával együtt.

Valami munkával keresett némi pénzt, aztán csavargott a városban. Egy hét múlva a szüleinek csomagot kézbesített a postás, benne a munkásszálláson hagyott holmijával. Gyanússá vált a dolog, a papa telefonon felhívta a gyár igazgatóját, érdeklődött, hogy válik be a fiú.

– Hogyan? – Még nem is láttuk őt! – Kisült, hogy napok óta csavargott, a Keleti pályaudvaron, vasúti kocsikban aludt. A vasutasok hívták a rendőröket, bevitték a kerületi kapitányságra, ahol már nem volt idegen. Nem első esetben ütközött össze a hatóságokkal, többször akadt dolga több kerületi kapitányságnál.

Ekkor azonban URH-s kocsival, két járőr és egy rendőrtiszt kíséretében vitték haza. A kapitányságra érve, áthívatták az apját, aki rettentő dühbe gurult azért, hogy merészelik őt (!) csak úgy, odarendelni – még a budapestiek is! Persze, fia

viselkedése miatt is haragra gerjedt. Hosszasan elbeszélgettek vele, mire az apa fölháborodva elviharzott.

A kapitány még külön beszélgetett a fiúval, elmondta neki, hogy kitiltották a fővárosból, többé nem mehet oda. Próbált a lelkére beszélni, most már komolyan kell a dolgokat felfognia. Szüntesse be a csavargásokat, és nézzen munka után, ő már nem tudja tartani a hátát viselt dolgaiért. A fiú most is mindenre flegmán, gúnyosan reagált.

Hazaérve, apja szörnyen begerjedt. Majd én megmutatom neked, hogy kell élni! – fenyegette meg őt.

Fodrásznál

Másnap a Határőrség Volgája ismét a ház előtt várta őket. A városba tartottak (5 perces sétaút); papa semmit sem szólt, hogy miért. Megálltak a városközpont nagy fodrászüzlete előtt, együtt léptek be az ajtón. Mikor megnyírták és megborotválták a papát, a fodrász helyet mutatott a fiúnak.

– Milyen legyen a frizura? – *kérdezi tőle.* Katonásra nyírjam? A papa rábólintott, s mivel sietett a hivatalába, köszönt és távozott.

A fodrász munkához látott és a hosszú, vállig érő haját csomókban kezdte levagdosni. Ekkor a fiú megszólal: – Ne folytassa tovább!

A fodrász csodálkozva megállt az ollóval, és várt. – Miért? – *kérdezte kisvártatva.*

– Vegye elő a hajnyírót és borotválja le a fejemet teljesen simára – *adta ki az utasítást*.

A fodrász kételkedve ránézett, *mire vigyorogva megnyugtatta*. – Teljesen simára kell borotválni! – utána még *tagolva is elismételte*: ko-pasz-ra nyír-jon!

Mikor elkészült, belenézett a tükörbe, murisnak érezte magát, ott állt a nagyra nőtt fiú egy sima kisgyerekfejjel.

Kint az utcán ismerősökkel találkozott, azok utána fordultak, csodálkozva nézték kopasz fejét, hogy mi lelte ezt a gyereket? Talán megbolondult?

Neki mindez nagyon tetszett, mert feltűnést keltett vele! Most mindenki őt bámulja! Ráadásul nem olyan, mint a többi, az a sok tökfilkó azzal az egyen-frizurájával! Sosem akart olyan lenni, mint mások. Az a jó, ami megbotránkoztatja az embereket, és azért is, mert így mindenki megfordul utána!

Komoly elhatározás

Egyszer haverjai szóbahozták, hogy ő mivel foglalkozna szívesen?

– Hülyék! – válaszolta. – Azt hiszitek, hogy én majd elmegyek valahova, és robotolok fillérekért? Azt már nem! Elmegyek a városból, meglátjátok! Elmegyek valahová, de nem robotolni, hanem olyan helyre, ahol sok pénzt lehet keresni!

– Hová?

– Tartsatok velem ti is! – szólt leereszkedően a tökfilkónak tartott haverjaihoz. *Nagy lendülettel mutogatva kezeivel magyarázta tovább*: – felmegyünk Pestre, a Nagykörúton felülünk egy buszra, a sofőr elvtársnak azt mondjuk: – Most pedig irány Ferihegyre!

– Hogy gondolod? A busz teljes közönsége előtt?

– Hát persze, ha valakinek fegyver van a kezében, s az, mindenkinek parancsol!

– De honnan lesz fegyvered?

– Azt csak bízzátok rám! – *nyugtatta meg őket, miközben a mellét veregette.*

Ezután a haverok még gyakrabban találkoztak, leginkább otthon, a fiúk részére berendezett birodalomban, a pincében. Elcsendesedtek, már nem randalíroztak a moziban és presszókban sem. Nem akartak feltűnést kelteni. Készültek a „nagy bulira"! Sokszor már a szülők azt hitték, hogy lám, mégis megkomolyodik a fiú! Ha valahol kimaradt, azt hitték (mert azt mondta), hogy munkát keres.

Azon a bizonyos szombat délután, sikerült kihozni két fegyvert papa páncélszekrényéből. Tudták, hogy szabad az út, mivel

éppen részegen horkol otthon, egyhamar nem ébred föl belőle. Szabad bejárásuk volt a Határőrségnél, a kapuban őrt álló kiskatona már meg sem kérdezte, mi járatban vannak, nyugodtan besétáltak apjuk irodájába, senki se nézett utána, mit keresnek ott.

Délután dzsekijük alatt fegyverekkel járták végig a haverokat, a „bandát". Először a barátoknak tetszett a dolog, amikor szó esett a nagy buliról. Akkor még nem gondoltak arra, hogy az egész valóban megtörténhet.

Tulajdonképpen nem is vették komolyan a hencegéseket, mert ennek a gyereknek mindig olyan furcsa dolgai voltak, csak ámultak, vagy nevettek rajta, amiket összehordott. Azonban amikor most, meglátták a két testvér kabátja alá dugott hatalmas géppisztolyokat, valahogy nagyon megijedtek. Sorban, egyenként lemaradtak. Egyikük sietett a vasútállomásra, úgy megijedt, hogy vidékre utazott a nagymamához, és aznap este hiába várták otthon. A többi is lemondta, vagy ha megígérte, aztán mégsem ment el a találkára. A testvérek ketten maradtak.

Igaz, nem törvényszerű, de nem is csoda, hogy a gyerekek ilyenné formálódtak. Lányom egyidős az idősebb fiúval, általános iskolában egy osztályba jártak. Már akkor igen sok gond adódott körülötte, jóval több, mint a hasonló korú, eleven gyerekekkel. Valakivel mindig összeütközésbe került. Akik közelebbről ismerték őt, azt állították, hogy időnkint, ha valaki felbosszantotta, félelmetes, gyűlölködő pillantásával szinte ölni tudott volna.

Fiatal rendőrtiszt indul egy csomaggal

TELNEK A NAPOK, bent a lányok egyre nehezebben viselik szörnyű helyzetüket, de a kopasz fiú hajthatatlan. Most már országos szinten, az eddiginél is nagyobb készültséget, és intézkedéseket vezettek be.

A véletlen, illetőleg az Internet segítségével nemrég' további konkrét adatok birtokába jutottam, e-mail érkezett hozzám, benne a következő sorokat olvastam: *„Balassagyarmat… Életem három napjának története köt a városhoz. A 70-es évek elején a kollégiumi túszdráma háttérszereplője voltam."*

Szilágyi Szabolcstól – aki rendőr-alhadnagyi rendfokozattal teljesített szolgálatot – tolmácstisztként vonták be a túszdráma idején a belügyi válságstábba.

Tőle idézem a következőket:

„A nyíregyházi megyei rendőr-főkapitányságon – amolyan 'sajtótól kölcsönkért káderként' – egy infarktusban meghalt őrnagy helyettesítőjeként – magyar-orosz tolmács beosztásban dolgoztam három éven át.

Szolgálatom első évében egy kora délután parancsot kaptam felettesemtől: az ő sofőrjével azonnal induljak a záhonyi határra, ahol egy szovjet KGB tiszttől át kell vennem egy csomagot és azzal az ott kapott címre kell mennem.

A záhonyi híd piros vonalánál újságpapírba csomagolt ilyenolyan gázkivető lőfegyvereket kaptam, s hozzá 10 percesnél nem hosszabb kiképzést, végül a címet: Balassagyarmat – városi rendőrkapitányság. Az orosz tiszt nem tudta, vagy nem mondhatta, mi lesz a feladat, illetve mi történik abban a városban.

A sofőrrel a fagyos utakon száguldottunk (mert a parancs így szólt: az élet- és vagyonbiztonság megőrzésével, de a lehető leggyorsabban…) Balassagyarmat felé. Mindvégig találgattuk, mi történhetett.

A kapitányságon Kőrösi vezérőrnagytól (belügyminiszterhelyettestől), aki az akció parancsnoka volt, mindent megtudtunk. Azt is, hogy esetleg az én feladatom lesz a bénító gáz belövése a kollégiumi szobaajtó kulcslyukán át, vagy hajnalban tűzoltólétrával feltolnak az ablakpárkány alá, és rakétapisztollyal lövöm be a gázt."

A következő idézet szintén Szilágyi Szabolcstól származik:

„Az akciót irányító válságstáb a kollégiumi krízis majdnem első napjától igyekezett állandóan pontos képet nyerni arról, hogy adott pillanatban mi történik a lezárt helyiségben. Ezt nem lehetett csupán a rendőri fantáziára bízni, ezért a technikusok rendkívül finom, zajmentes befúrásokat végeztek kívülről a szoba falaiba, hogy a helyszín hangjait minél jobban érzékelő mikrofonok közvetítsék a benti történéseket. Ez volt az egyik legfontosabb forrás, amiből az akció parancsnokát, Kőrösi vezérőrnagyot körülvevő szakértői stáb a nappalok és éjszakák neszéből, a benti beszélgetésekből pontos és fontos pszichológiai következtetéseket vonhattak le. Így követhették percről percre, hogy mire kell felkészülni, esetleg mikor kell vállalni a legnagyobb kockázatot: a háló ajtajának betörését, a lehető legtöbb leány megmentése érdekében.”

Válsághelyzet

A VÁROST ellepték idegenből érkezett egyenruhás rendőrök és civil ruhás nyomozók. Az egész akciót az országos szervek irányították, külön parancsnokkal. Ezért történhetett meg, hogy a városi rendőrkapitány is ott posztolt a városháza sarkán, együtt a helyi rendőrökkel.

Városháza, korabeli fölvétel

A kollégiummal szemben levő épületekben mesterlövészeket állítottak a Tanácsházán két helyen, az elnök irodájában és a nagy díszteremben, a Megyeháza padlásán pedig hatalmas barikádokat

emeltek szemben az ablakkal, matracfélékből, s mögöttük foglalták el helyüket a mesterlövészek.

Balassagyarmati Vármegyeháza, korabeli fölvétel

A titkárság ablaka szemben nyílik a kollégiummal, ahol a lányokat bezárva tartották a túszejtő fiúk. Jól lehetett látni, mi történik a túloldali szobában. Az ablakokat már első nap be kellett függönyöznünk és felszólítottak, hogy az ablaknál senki ne mutatkozzon. A függöny mögül, a fal védelme mellett azért időnként kilestünk, hogy mi történik ott szemben. Egyik estefelé láttuk, hogy két pár táncolt a szobában. Nem tudtuk mire vélni, azt hiszem, akkor kaphatták meg a kért rádiót, biztosan zenét fogtak rajta.

Másnap át kellett költöznünk az épület ellenkező oldalára. Figyelmünket felhívták arra, hogy túl közel vagyunk, veszélyes tartózkodni ezen az oldalon. Ezért utána csak ritkán, szinte földön kúszva lopakodtunk vissza, ha valamilyen szükséges dolgot ki akartunk vinni az ideiglenesen kijelölt helyre.

Szerdán történt, hogy egyik lány váratlanul az ablakhoz ment, s a szeméttel telt vödröt kidobta, majd hirtelen átlendítve magát, a zászlórúdba kapaszkodva kiugrott az ablakon és lehuppant a járdára. A közelben készültségben levő mentőautó

orvosai, ápolói azonnal segítségére siettek, s perceken belül kórházba került, ahol megfelelő orvosi ellátásban részesítették.

Az idegosztály főorvosa (dr. Samu István) már többször bement a lányokhoz, vizet, élelmet és gyógyszert vitt nekik, addig, amíg a gengszterek megengedték neki. Ő is bekísérte a lányt a mentőautóval, aki lábtörést szenvedett. Operáció előtt néhány percig tudott vele beszélni, így sikerült a legfontosabbakról tájékozódnia, hogy mi történt eddig a szobában; a híreknek nagy hasznát vette az akció parancsnoka.

Több lövés dördült el

Jó is, hogy akkor már nekünk sem engedték meg, hogy a helyünkön dolgozzunk, mert minden érthető ok nélkül ***óriási robajra lettünk figyelmesek, egymás után több lövés dördült***, nagy visszhangot keltve a szinte üres térségben. Mit, vagy kit akartak lelőni? Ekkor már teljesen kihalt volt az épület utcai része, csak elbarikádozva, a mesterlövészek tartózkodtak a kijelölt helyükön, készen, a parancsra várva.

A városháza emeleti részén elhelyezkedő díszterem ablakainak nagy része a főutcára nyílik, ahonnan jól szemmel lehet tartani azt a helyiséget – ahol a túszok és fogvatartóik tartózkodtak, s onnan jól be lehetett látni az irodákba. A nagyterem bejárati ajtajától jobbra állt egy hagyományos ruha- és kabátakasztó; ráaggatva kabáttal-kalappal. A merénylők azt hihették, tán valaki ott áll, a sarokban. Rácéloztak, és a terem falában hosszú ideig jól látható volt a 10-15 centi mély lyuk, ahová a lövedék becsapódott. A mellette levő elnöki irodába is belőttek.

Az események után azonnal elrendelték az épület teljes kiürítését. A Városházáról mindenkit hazaküldtek; a hátsó udvar felé hagytuk el munkahelyünket. Tanácselnök is átköltözött a Pártszékházba. Senki sem maradt az épületben, a szolgálatban lévőkön és természetesen a mesterlövészeken kívül.

Ezután már csak közvetve tudtuk az eseményeket követni. Beosztásomnál fogva azonban még ezután is, mindenről tájékoztattak.

Egyre több intézkedésre került sor az utca túloldalán, ahol a „főhadiszállást” berendezték. Most már az egész város tele volt máshonnan iderendelt rendőrökkel, nyomozókkal, különféle tanácsadókkal és szakértőkkel.

Mindenütt rendőrkordont állítottak. A fogva tartott lányok szüleit sem engedték be a városba. Azok, szegények minden nap elzarándokoltak, és a város határánál posztra helyezett rendőröket ostromolták újabb hírekért, érdeklődtek és könyörögtek, hogy bejöhessenek újabb hírekért.

Ostromállapot uralkodott a máskor csendes kisvárosban. A hírszolgálatot országos szinten leállították. Sem rádió, se TV, sem újságok nem tudósíthattak a történtekről. Csak egy ízben engedélyeztek néhány, szinte semmitmondó rövid közleményt megjelentetni. Pedig nemcsak a fiúk várakoztak türelmetlenül a szobában elzárva, hanem a város lakói is érdeklődéssel várták a híreket, nem szólva az ország többi részén lakókról, hogy mi történik tulajdonképpen, mert néhányunkon kívül senki sem tudott semmiről. Borzasztó volt a napokig tartó várakozás.

Túszok

KÉPZELHETŐ, mit éltek át a fogva tartott lányok. Ivóvíz, tisztálkodási lehetőség, váltás ruha, élelmiszer nélkül, és csak néhány alkalommal kaptak lehetőséget arra, hogy kintről kaphassanak valamit. Dr. Samu, a kórház pszichiátriai osztályának főorvosa vállalkozott rá már az első napokban, hogy bemegy hozzájuk megnézni, milyen egészségi állapotban vannak és vizet, némi élelmiszert vitt nekik.

De mit számított az? Sokan voltak, számukra nem elegendő az a kevés víz, amit néha beengedtek a túszejtők. Néhány perc alatt minden elfogyott. Utána előfordult, hogy sokáig semmit sem kaptak. Étlen-szomjan, rettegésben teltek nappalok és éjszakák.

Az első nap után a toalettre sem tudtak kijárni. Szörnyű állapotok uralkodtak a szobában, ahol annyi ember egy helyiségben, napokig tisztálkodási lehetőség nélkül tartózkodott, s amíg a vödör vizet nem kapták meg, addig a sarokban végezték el a vissza nem tartható szükségleteiket. Utána már a vödröt használták erre a célra, s azt, amikor a kopasz tusztartó kegyesen megengedte, kiönthették az ablakon át a járdára…

Tiszta ruhájuk hamar elfogyott, mert nem mehettek vissza saját szobájukba, s azt használták, amit ebben a szobában lévő szekrényekben találtak. Azt sem engedték meg, hogy az egyik, szívbeteg lány áthozza gyógyszerét a szobájából. A félelem, amit át kellett élniük, amikor a két kamasz többször rájuk fogta a fegyvert, s azzal fenyegetőzött, hogy kivégzi őket, egyre jobban felőrölte az idegeiket. Később elmondták, hogy naponta többször letérdeltették, vagy fal felé fordították őket; többször megígérték, hogy mindnyájukat kivégzik. Rettenetes volt, amikor minden ok nélkül rájuk fogták a félelmetes fegyverüket, máskor csak úgy, csupa szórakozásból csattogtatták, idegesítetve őket a „játékszerükkel."

Minden a két fiú hangulatától függött, sosem tudhatták, mit tehetnek, mit nem? Nem engedték őket aludni. Mikor látták, ha valaki elálmosodott és behunyta a szemét, fegyverrel lökdösve ébresztgették. Volt, amikor két egész napon át, éjjel-nappal, az ajtó elé helyezett emeletes ágyon kellett szótlanul, némán ülniük. Ezt akkor rendelték el, amikor kívülről valaki azt mondta, ha nem adják meg magukat, rájuk törik az ajtót. Válaszul kiszóltak, hogy nyugodtan törjék be, vagy lőjenek, mert ott ülnek sorban a lányok. Gyakran még azt sem engedték meg, hogy szóljanak egymáshoz. Aki megmukkant, azt megrugdosták, vagy a fegyverrel lökdösték.

Érthető, hogy napok múlva a lányok már teljes letargiába estek. A legfiatalabb öngyilkosságon törte a fejét. Később aztán már mindenről lemondva, semmit sem vártak, azt hitték, ütött az utolsó órájuk, s itt végzik ki őket. Még azt is csak félve kérdezték meg, hogy írhatnak-e szüleiknek búcsúlevelet. Arra

gondoltak, hogy azzal is telik az idő. Miután kegyesen engedélyezték túszulejtőik, szinte valamennyien szomorú és kétségbeejtő búcsúlevelet írtak szüleiknek – néhányan a szerelmüknek – csak pár sort. Mikor kiadták a leveleket, a parancsnok úgy döntött, hogy azokat nem továbbítják, ne keseredjenek el még jobban a hozzátartozóik.

Egy csinos, magas, szőke lány volt köztük, aki régebbről tetszett az idősebb fiúnak. Gyakran kísérgette, helyesebben kifejezve – követve őt, sokszor várta az állomáson, mikor otthonról megérkezett a kollégiumba, de a lány nem állt vele szóba. A kollégiumban volt egy tábla, amelyre ki szokták írni, ha valaki levelet vagy csomagot kapott. Egy alkalommal neki is jött egy különös levelezőlap ismeretlen valakitől. Most visszaemlékezett arra, hogy csak egy barátságos megszólítás volt rajta, és az a szó: „VENDETTA". Azt se tudta, mit jelent. Tanárnőjétől érdeklődött, aki megmondta, hogy vérbosszú a jelentése. Az aláírás pedig: ***Al Kapóne*** (így: Al Capone helyett.) Akkor az egészet nem értette. Most eszmélt rá, hogy a levelezőlapot csakis ez a kopasz fiú küldhette neki.

Most egy alkalommal magához rendelte, és kedveskedve, kivételezve akart hozzá közeledni. Mindezt ő nem fogadta el, – megmondta neki, hogy csak úgy bánhat vele is, mint a többi lánnyal.

A fiú kitett magáért, mivel nem tett a kedvére, azzal büntette meg, hogy meztelenül kellett az ágy teljesen csupasz sodronyára feküdnie, és egész éjjel nem mozdulhatott el onnan. Reggel felé a lány kijelentette, hogy nem hajlandó tovább ott feküdni, még ha agyonlövi, akkor is fölkel onnan.

Csütörtök

A fiúk hajthatatlanok. A lányok teljesen kimerültek. De nemcsak nekik fogyott el testi-lelkierejük, hanem a kirendelt orvosoknak, ápolóknak, a rendőröknek és mindenkinek, aki már közel egy hete éjjel-nappal szolgálatban állt.

A válságstáb tárgyal. Birtokukban van a gáz, de – főként dr. Samu ideggyógyász-főorvos tanácsára – elvetették annak bevetését, mivel kiszámíthatatlan következményekkel járhatna. Nemcsak egészségügyi szempontból, de azért is, mivel ha a fő-kolompos fiú észrevenné, elég egy másodperc, és halomra lövöldözhetnék túszaikat.

Végül más döntés született, de minden titokban maradt az utolsó percig.

Péntek

Mindenféle hír elterjengett a városban, az utolsó napok történéseit már nem tudtam figyelemmel kísérni. Rokonságunk körében haláleset történt. Péntek reggel Budapestre utaztam, temetésre. Még abban sem voltam biztos, hogyan sikerül kijut-nom a városból. Az autóbusz-állomást áthelyezték a vasút-állomás előtti térre. Ott kellett buszra szállnom.

Temetés után a testvéreim és az egybegyűlt rokonság hihetetlenül hallgatták a történteket, mert a hírzárlat miatt alig szivárgott ki valami. Arra gondoltak addig, mivel annyira hihetetlen volt, hogy az a néhány mondat csak kósza hír lehet.

Temetés után, szép napos időben, koradélután mentem az Engels-térre. A Balassagyarmatra induló autóbusznál vára-kozva, azonnal otthon éreztem magam. Ugyanis a sok idegen (az események miatt érdeklődők), városi és környékbeliek várakoztak az indulásra, akik mind az „eseményekről" társa-logtak amúgy „nógrádias tájszólással". Szókincsük ugyan-is az „sz", a „b" és „f" betűvel kezdődő, az emésztéssel és a nemi élettel kapcsolatos trágár kifejezések bő tárházából állt.

Mikor felültem az autóbuszra, hazafelé az ülőszomszé-domtól hallottam a hírt, hogy otthon végre, véget ért a dráma, s már az autóbusz is a megszokott helyre, nem a vasútállomás-hoz érkezett.

Elhúzódott az ügy

A fiúk nem adták meg magukat, lehetetlen kéréseiket pedig nem akarták, de nem is lehetett teljesíteni. Ezért a válságstáb olyan pontos tervet dolgozott ki, amivel a lányok életét nem veszélyeztetik. Ez a terv az utolsó percig titokban maradt, erről csak a parancsnok és helyettese tudott. Várni kellett az akció indítására, mivel a kopasz fiút baleset érte. De úgy is lehet mondani, hogy az egyik lánynak az idegei felmondták a szolgálatot. Kileste, hogy a „vezér" mikor tesz valami olyat, amikor ő akcióba léphet. A következő eset legalább két nappal hosszabbította meg kegyetlen fogságukat.

Akármennyire fáradtak, fásultak voltak, azért mindig azon törték a fejüket, hogy valamit nekik is tenni kellene. Arra figyeltek, hátha végre a nagyobb elálmosodik, elfárad.

De ő nagyon éber volt, szinte csoda, hogy ennyi ideig bírt figyelni mindenre, éjjel-nappal készenlétben állni. Ők sem tudhatták, hogy odakint mire készülnek, és biztosan tartottak a lányoktól is. Hiába voltak fegyvertelenek, mégis többen voltak, és elkeseredésükben ki tudja, nem készülnek-e valamire. A fiatalabb fiút egy alkalommal rá akarták venni, hogy fejezzék be az akciót, mert teljesen képtelenség, hogy követeléseiket teljesítsék. Ő talán hajlott volna rá, végül mégsem tett semmit.

Már annyira elgyengültek, fáradtak, és kimerültek voltak mindnyájan, arra gondoltak, hogy ilyenkor minden, akarva-akaratlanul megtörténhet. És eljött a perc.

A kopasz letette gépfegyverét az asztalra, lábait kényelmesen kinyújtva ráhelyezte. Jót nyújtózott, megropogtatta az elgémberedett csontjait. Úgy érezte, mintha fekvő helyzetben jobban tudna pihenni.

És ez a rövid kikapcsolódás elég volt ahhoz, hogy a lány villámként ott termett mellette, fölmarkolta a géppuskát. A fiút annyira meglepte az egész, hogy szinte megbénította a lány merészsége. A lány kicsit gondolkozott. Bármit is tettek ellenük a fiúk, azért megölni, rálőni képtelen lett volna. A fiú

feje fölé emelte a fegyvert, nem sújtott le vele, inkább csak ráejtette a nehéz vasat, de így is megsérült a fejbőre az egyik füle mellett.

Mindketten megijedtek, mindnyájukban elhűlt a vér. Lehet, hogy már mindennek vége? Most már nemcsak fenyegetik, hanem valóban kivégzik őket? De – ki tudja miért – a fiú megőrizte nyugalmát.

A lányok viszont társukhoz ugrottak, körülvették őt, és a testükkel védték egymást.

Dermedt csend borult a szobára…

A fiúk uralkodtak magukon. Most nem éltek megtorlással, nem rugdosták a lányokat, mint máskor. Arra gondolt a vezér is, hogy a félelemtől, az éhezéstől megbolydult a lány agya és nem tudatosan cselekedett.

Kopasz fején viszont a seb elkezdett vérezni. A szekrényfiókban találtak zsebkendőket, azzal letisztították a sebet és a fiú, kezével rányomta a rongyot, hogy a vérzés elálljon. Egész nap fogta a sebet. Aztán észrevette, hogy kutatás közben a szekrényből valami furcsa kötött sapka a földre esett. A sapkán két oldalt fület horgoltak, s úgy nézett ki, mint egy nyuszi feje.

Fogta a nyuszisapkát, fejére húzta. Elég szoros volt rajta, de arra jó, hogy legalább tartja a zsebkendőt, nem kell a kezét folyton a fejsebén tartani.

Ezzel egy időben kint, a parancsnokságon már elkészült a terv a lányok megmentésére, és csak a kellő pillanatra vártak, hogy a mesterlövészek teljesítsék a parancsot. De még ezután is sokáig hiába figyelték az ablakot. Eddig mindig szemmel lehetett tartani a szobát, jól beleláttak a távcsővel. Azt is mindig tisztán ki lehetett venni, hogy ki járkál az ablaknál.

Most a kopasz fiú egy ideje nem mutatkozott. Talán egy nap múlva, furcsa dologra figyeltek föl. Úgy látszott, hogy az egyik lány – ki tudja miért – valamilyen füles-sapkát hord, és azt soha nem veszi le a fejéről. Érdekesnek találták, hogy erre eddig nem figyeltek föl!

Az akció parancsnoka állandó kapcsolatot tart a budapesti központtal. Onnan türelmetlenül érdeklődtek, miért nem történik már valami? Abban megegyezett a véleményük, hogy a lányoknak haja szála sem görbülhet, csak akkor cselekedhetnek, ha a nagyobb fiú kerül a látókörbe, de akkor is csak teljes bizonyossággal.

Így telt el teljes két nap. A parancsnok végigjárta a mesterlövészeket, minden helyen megfordult. Érdeklődött, miket észlelnek? Az egyik azt mondta, hogy neki nagyon gyanús az a nyuszisapkás lány. Talán nem is lány? Ekkor kezdtek mindnyájan jobban vizsgálódni a távcsővel, hogy valóban ki hord a fején sapkát? Valamelyikük azt mondta, hogy az egyik oldalon, a sapka alatt mintha látható volna a fejbőr, néhány napos rövid borostával.

A parancsnok elrendelte, hogy alaposan utána kell járni, mi a helyzet. Teleobjektíves fényképészeket rendeltek ki Budapestről, akik három órán belül megérkeztek Balassagyarmatra. Fényképeket készítettek, azokat kinagyították. Bizonyítást nyert, hogy aki a sapkát viseli – nem lány. Ugyanazt a nadrágot viseli, mint az első napokban, a melle lapos, és az arcán valóban jól látható a többnapos-borostás, kopasz fej.

Ez az idősebb fiú! De minek a sapka a fején? Ki tudja? De most már mindez nem számít.

A parancsnok tárgyalt a fővárosiakkal, utána szigorú készültséget rendelt el. Minden mesterlövész azonnal jelentse, ha olyan helyzet áll elő, amikor teljesen biztos, ha csakis, és csakis ő kerül a látókörbe, s akkor azonnal kiadja a tűzparancsot.

A fiúk rendkívül elővigyázatosan viselkedtek a túloldalon. Annak ellenére, hogy már ők is kimerültek az éhezéstől, szomjúságtól és az álmatlanságtól, de arra nagyon vigyáztak, hogy az ablak közelébe ne mutatkozzanak. Egy alkalommal a nagyobbik kicsit közel lépett az ablak felé, akkor öccse gyorsan elrántotta onnan. – Vigyázz, mert lelőhetnek!

Ólomlábakon járt az idő. Ha ez így megy, ki kell őket csalogatni, de úgy, hogy egyetlen lány se legyen veszélynek kitéve; azt a pillanatot kell kihasználniuk a mesterlövészeknek. Úgy szólt a szigorú parancs, hogy senki mást nem szabad veszélyeztetni, csak a kopasz, az idősebb lehet a célpont!

Megint, egy idő óta csak a lányok mozgását lehet észlelni.

Vihar előtti csend!

PÉNTEKEN, délben jött el a pillanat, de nem csak úgy, véletlenül, hanem gondosan előre megtervezve. A válságstáb eldöntötte: már nem várhattak tovább, öt napja szenvednek bent a lányok. Nincs más választás, meg kell történnie…

Kint az utcán, a városban is mély csend uralkodott egy ideig. ***Vihar előtti csend…*** Már kint és bent is mindenki kimerült, egyiküket sem érdekelte már semmi. A lányoknak megtiltották, hogy bármit tegyenek. De már erejük sem volt semmire, mindnyájan szinte önkívületi állapotba süllyedtek. Az egyik lány fogta vödröt, amit WC helyett használtak, s a szoba közepéig botorkált vele, ki akarta önteni az ablakon, de nem merte megtenni engedély nélkül. Félt. Ki tudja, mi lesz a fiúk reakciója. Olyan idegeseknek látszanak. A nagyobb a rádiót babrálja. Jó lenne valamit hallani. Hátha a déli hírekben bemondanak valamit róluk is? De az csak recseg, és mindig, folyton a szünetjel hallszik… Biztosan kimerült benne az elem.

Minden készen áll

Kint a folyosón síri csend, halkan mozog mindenki, pedig lázasan folynak az előkészületek! A kutyákat csendesen, rövid pórázon kivezették a szobából, ahol addig tartózkodtak – csendre intették; azok pedig orrukat fölemelve, izgalommal körbeszaglásztak a levegőben. Az okos, betanított állatok érezték: nemsokára szükség lesz rájuk!

Mindenki elvégezte a feladatát. Egyik szobában orvosok és más, egészségügyi szolgálatot teljesítők várakoztak. A főorvos

bement hozzájuk és közölte velük, talán nemsokára vége az egésznek, készüljenek föl, mert lehet, hogy menteni kell. Ott álltak mindnyájan életmentésre készen, hordágyakkal. Mindez olyan csendben zajlott le, hogy semmi sem hallatszott be a szobába.

Bent pedig a nyuszisapkás látva, hogy a lányok már nagyon idegesek, megengedte, hogy egy kicsit az ágy körül mozoghatnak, de nehogy az ablak elé menjenek. Beszélni nem engedte őket, mert veszélyes lehet.

Az óramutató közeledik a 12-höz…

A rádióból még mindig a szünetjel hangzik. Milyen furcsa! Mintha máskor nem szólna ilyen sokáig – *jegyezte meg a kopasz idegesen.*

Az akciót országos szinten tervezték meg.

A Kossuth rádióban másodpercnyi pontossággal megszólalt a déli harangszó, azzal egyszerre megkondult Balassagyarmat város valamennyi templomának harangja, még a temetőben is… Mindez különösnek tetszett a városra boruló nagy csend után…

Ugyanakkor elindult egy hatalmas teherautó a park felől, a kollégium előtti széles járda felé. Rettenetes robajjal érkezett az épület elé, zörögve-csörömpölve végig a járdán, s közvetlenül a fal mellett megállt, de tovább zúgott, nyikorgott kegyetlen hangokat hallatva. Szinte kibírhatatlanul dübörgött a szoba csendjéhez viszonyítva.

A hangzavar inkább a környékbelieknek tűnt föl, de a közeli házak lakói semmit nem láthattak az egészből. Már korábban mindenkit figyelmeztettek a várható eseményekre, és szigorúan elrendelték: sem ablakokban, sem kapukban ne mutatkozzanak. Bármi történnék, maradjanak védett helyen, mert a gyerekek nem játék-pisztolyokkal vannak fölszerelve, hanem igazi, messzire (300 méterre) hordó, veszélyes lőfegyverekkel. Így hát az emberek odakint nem tudhatták, mi okozza a nagy zsivajt.

Idegtépő csend

Bent a szobában idegtépő csend uralkodott. Elhangzottak a déli hírek, a nagyobb fiú dühében földhöz vágta a rádiót: Micsoda dolog, hogy „nagy tettükről" még csak meg sem emlékeznek!

Percek teltek el, míg a szinte alélt társaságból valakinek feltűnt, mi ez a lárma odakinti? Az egyik lány tette föl a kérdést. Most már bent a szobában is mindenkinek feltűnt a csend utáni idegtépő dübörgés, ami a falakat is megremegtette, és egyre elviselhetetlenebb lett.

A lány meg csak állt a szoba közepén, félúton, vödörrel a kezében, addig, amíg a vezér hallgatta a rádiót, meg sem mert moccanni. De most alig hallhatóan megkérdezte: – Kiönthetem a vödröt?

A fiú sápadt arccal csak hallgatott, s a lány ezt úgy könyvelte el, hogy lehet, mert ha nem szól, az annyit jelent. Lassan, óvatosan lépkedett vödörrel a kezében az ablak felé, majd hirtelen megállt, a látványtól szinte megkövülve... Szabad kezét szája elé emelve, csak annyit szólt: – Szent Isten! Micsoda tömeg odakint! Tele a tér és az út katonákkal, teherautókkal! Gyertek! Nézzétek!

A lányok indultak volna, de a kisebbik eléjük tartva a lőfegyvert, nem engedte őket tovább. Bátyja felállt, az asztal mellől kilesett, de onnan csak a háztetőkre látott, ahol semmi különöset nem észlelt. *Pedig ha tudta volna, hogy négy helyről lövésre készen várakoznak arra, hogy őt megpillantsák!*

Az egyik lányt maga elé rántotta és kinézett az ablakon.

Szemben, az utca túloldalán, elbarikádolt helyén egyik *mesterlövész* jelentkezett rádióján és katonásan jelenti: ***Alezredes elvtárs! A nagyobb fiú közeledik az ablak felé!***

– Hagyjuk a formaságokat! – szól *a parancsnok*. Csak azt mondja, mi a helyzet! Biztos, hogy száz százalék az esély?

– *Ezer! – válaszolta a mesterlövész.* Aztán *magában tovább suttogott, mintha biztatná a lányt, hogy legyen segítségére. Olyasmit, mintha azt mondaná: Kérlek, segíts nekem!*

Az alezredest idegesítette a suttogás, nem tudta mire vélni. Ezért megkérdezte: – Most mi a helyzet?

– Megvan! – *mondja csendesen.*

A parancsnok még mindig suttogást hall. Már azt hitte, hogy valami baja történt a mesterlövésznek! – Mondja gyorsan, mit lát? De vigyázzon, csak akkor, ha már biztos!

– Tudom!

Közben a szobában a kisebb fiú rémülten vette észre, hogy bátyja az ablak előtt áll!

– Gyere el onnan! Lelőnek! – *kiáltott rá.*

Szemben a mesterlövész: – Parancsnok elvtárs!

– Hallom, mondja!

– Parancsot várok!

– Rajta! Megadom az engedélyt!

És beteljesedett, ami várható volt.

A szobában még egy negyedóra sem telt el a déli harangszó óta, mikor a nagy csattanástól a közelben mindenki elnémult. Azt sem lehetett kivenni, hogy a szobában a nagyobb lőtt-e ki, vagy kintről történt a lövés ide, a szobába. Csak azt látták, hogy a fiú összecsuklik, kezéből kiesett a fegyver… Egy pisszenés, egy jajszó sem hagyhatta el az ajkát. Szempillantás töredékrésze se múlt el, és vége volt. Alatta patakzott a vér. A teremben mindenki holtsápadtan meredt élettelen testére…

Egy pillanatig síri csönd töltötte be a szobát…

Vége a tragédiának!

Akisebb fiú a testvéréhez ugrott és holtsápadt arccal ordította: – Meghalt! – miközben értetlenül, szinte segítséget esdekelve pillantott körbe a szobában, mintha sosem gondoltak volna arra, rémtettük hogyan fejeződhet be.

Közben, amikor a lövés eldördült, kívülről abban a pillanatban beszakították az ajtót és rendőrök, kutyák rohantak be a szobába.

A nagy testvér valóban a padlón, arccal lefelé feküdt, halántékából patakként folyt a vér.

Körülötte rendőrök álltak, felé fordított fegyverrel. A fiú lassan emelkedni kezdett holt testvére mellől, kissé hátrált, miközben szemét le sem tudta róla venni. Talán most fogta föl igazán, mi történt. Eldobta fegyverét, majd mindkét kezét fölemelve, fejét lehajtva fordult a rendőrök felé, halkan suttogva: – megadom magam!

Őrizetbe vették. A fegyvereket összeszedték.

Óriási lárma követte a történteket. A kutyák felszabadulva nyüszítettek és csaholtak. A lányok most kezdtek eszmélni, sírtak, jajgattak, közben egymás nyakába borultak az örömtől, hogy végre, szabadok, és életben vannak! Egyik társuk ijedtében eszméletlenül összeesett. Ölben vitték le őket az orvosok, ápolók és a rendőrök a mentőautókba, amelyek napok óta ott sorakoztak a közelben.

Megjegyzések

Hat nap telt el, végre, mindenki föllélegzett, a város fölébredt rémálmából. Vége a drámának, a függöny legördült!

A kórházban kivizsgálták a lányokat. Orvosok és ápolók szeretettel vették őket körül. Mindenki tisztában volt azzal, mit kellett kiállniuk. Néhány hétig megfigyelés alatt bent tartották őket a kórházban. Némelyikük hamarabb átvészelte szörnyű megpróbáltatásokat, de akadt köztük olyan is, aki évekig viselte a következményeket és álmából riadtan ébredt.

Az országos különítmény tagjai, s mások, akik részt vettek az akcióban, fáradtan értékelték a helyzetet. Igaz, sokáig elhúzódott az ügy, de legfontosabb, hogy a lányok tragédia nélkül úszták meg a szörnyű megpróbáltatásokat. Az egyetlen

áldozatot pedig nem lehetett elkerülni. Egy fiatal, eltévelyedett lélek élete volt ára a lányok szabadulásának.

Az épület előtt összecsődült tömeg szétoszlott. A lányok szülei némileg megnyugodtak, hogy épségben láthatták viszont gyermeküket. Az utcán, a városban helyreállt a rend, megindult az élet. A városközpontban kinyitottak a boltok, megkezdődött a munka a hivatalokban.

A fiúk szülei mindezt nem várhatták meg. Nem tudták megemészteni, hogy ilyen szégyenbe kerültek. Már korábban, amikor a kollégiumban a rendőrkapitány rendreutasította őket, megütötte a férfit a szokatlan parancsoló hang.

– Hogy beszélsz velem? – utasította volna rendre a fiú apja.

– Most én kérdezlek, és én utasítlak!

Furcsa volt annak ilyeneket hallani, aki eddig mindig, mindenkinek parancsolt.

Nem tehettek mást, szégyenkezve, és lehajtott fejjel, szinte menekülve hagyták el az épületet. A felzúdult tömeg, a szülők, akiknek gyermekei bent voltak az épületben, feltartott kézzel, fenyegetőzve vették őket körül. A rendőrök alig tudták őket a lincseléstől megmenteni. Betuszkolták az autóba, lakásukra szállították a házaspárt. Otthon sietve, csendben csomagolták össze holmijukat, és minél kisebb feltűnést keltve, sötét hajnalon leforrázva menekültek el a városból, örökre…

Elbeszélésemből nem hagyhatom ki, mivel az is hozzátartozik, hogy a rendőrkapitányból hamar *kisfiú lett*, amikor a budapestiek átvették az irányítást. Feletteseinek semmiképpen nem tudta megmagyarázni, hogyan történhet meg ilyen eset egy városban, elmozdították pozíciójából.

Úgy hallottuk, a fiúk szülei nevüket megváltoztatva, egy távoli kis városban telepedtek le; akkor titoknak számított, hogy hol (én is, csak sok év elteltével szereztem róla tudomást, hová menekültek). Senki se tudja, hogy az öntelt és gőgös emberek hogyan emésztették meg az eseményeket, belátták-e, hogy valamit nagyon elrontottak? Vagy pedig a papa tovább is, vagy talán még gyakrabban emelgeti-e a teli poharakat, hogy búját feledje? Tanultak-e abból a szörnyű eseményből, amit tulajdonképpen ők idéztek elő, ami megbotránkoztatta, nemcsak a békés kisváros életét, hanem megrázta az egész országot.

Nem tudjuk, hol temették el a fiút, csak néha elejtett szavakból hallottuk, hogy a kórház temettette el a helyi temető, jeltelen sírjába. A szerencsétlen erőszakossága miatt jutott erre a sorsra.

A Balassagyarmati Megyei Bíróság tárgyalta a különleges ügyet. Nagy port vert fel a városban. Ehhez hasonló nem történt eddig, ezért törvény sem született ilyen bűntettre, hiszen az országban ez volt az első túszejtés. Városunk gyakorlott jogászai, a bírók is gondban lehettek, milyen paragrafusok alapján ítélkezzenek.

A fiatal fiú megadta magát, bár ez akkor már nem sokat számított. Őt a testvére irányította. Fogházbüntetést kapott, ha jól emlékszem, tíz évet. Volt neki ideje gondolkodni az eseményeken.

Kolléganőm fia ismerte a Pintye-gyereket, együtt jártak az ipari iskolába. Édesanyja mondta el nekem, hogy azon a bizonyos szombat délután náluk is megjelent a két fiú, kint az utcán beszéltek néhány percig a fiával, de ő megtagadta az akcióban való részvételét. Az események végén azonban őt is letartóztatták, és ötévi börtönbüntetést kapott csupán azért, mivel ismerte a tervüket.

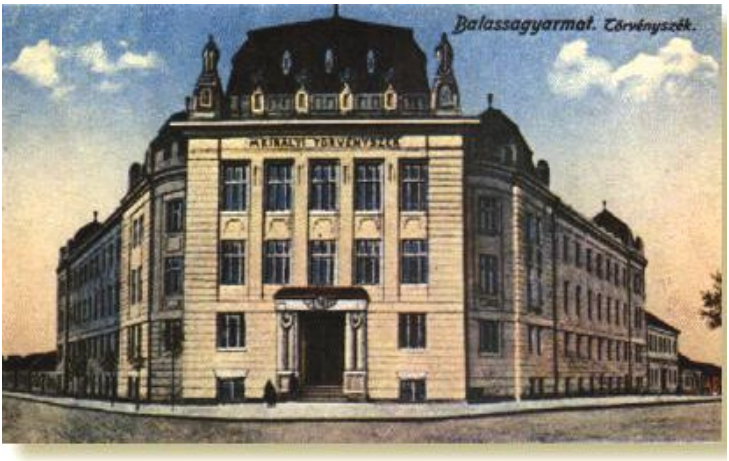

Törvényszék, jelenleg (Megyei Bíróság és Ügyészség épülete).
Korabeli fölvétel

A többi „haver” hasonlóan járt. Akik tudtak a dologról, mindnyájukat elítélték, kit 1-2 évre, de olyan is akadt, akinek hat évet kellett letöltenie. A fiúk ***bűnéül*** azt rótták föl, hogy tudomással bírtak a szervezkedésről, s nem jelentették.

De kérdezem én, ha akkor bármelyik fiú odaáll szülei, vagy bárki elé és azt mondja, hogy a barátom (vagy iskolatársam) fegyverrel fog behatolni a lánykollégiumba, ott túszokat ejt, és így próbálja kikényszeríteni a hatóságoktól, hogy pénzzel, repülővel külföldre távozzék – létezne-e valaki, aki elhinné neki? Inkább azt hiszem, bevinnék az illetőt a Balassagyarmat híres ***Sárgaházának elmeosztályára***, mert bolondnak tartanák, s ott, a zárt osztályon részesítenék kezelésben.

A városban nemsokára új kollégiumot építettek. A Szaléziatyák visszakapták az államtól korábbi tulajdonukat, s az Ady Endre utcából nyíló bejárattal, azon a telken épült fel a korszerű fölszereléssel ellátott kollégium és a lányokat áttelepítették oda, hogy megszabaduljanak a rossz emlékű helytől.

Valaha abban az épületben, az Angolkisasszonyok zárdájában polgári leányiskola működött, az események idején Lánykollégium volt, utána fiúk lakták, ma pedig a Keresztény Általános Iskola kapta meg, mivel az egyház azt is visszakapta az államtól.

Visszhang

A történteket sokáig nem tudták megemészteni a városban és a környéken, de még az országban sem. Évek múlva is beszéltek róla az emberek, hiszen hasonló eset a közelben sem fordult elő. Ilyesmit csak televízióban vagy napi hírekben hallhattunk, de úgy, mint tőlünk távol, az Egyesült Államokban, vagy Távol-keleten lezajlott eseményekről. Híres – vagy egy ideig inkább hírhedt nevű – lett Balassagyarmat. Az emberek egymás között sokáig így emlegették:

DALLAS A GYARMAT vagy **BALASSA-DALLAS**.

Tavaszon beutalóval üdülni mentem Hévízre. Érkezésemkor velem együtt sokan várakoztunk az épület halljában, s míg a bejelentkezésre várni kellett, leültem, beszélgetni kezdtem a várakozókkal. Mikor meghallották, hogy Balassagyarmatról érkeztem, körülálltak és faggatni kezdtek, hogy igaz-e mindaz, amit olvastak és hallottak a túszejtő gyerekekről? Alig hitték, el, hogy valóban megtörtént. Annyira hihetetlennek tartották, hogy szinte még egy szemtanú szavaiban is kételkedtek. Én pedig nem akartam feltűnés középpontjába kerülni, elhúzódtam, és inkább elkerültem az embereket, hogy ne is kérdezzék, honnan érkeztem.

Függelék 1.

1995. március 21.

Hónapokkal ezelőtt a Nők Lapjában megjelent egy cikk, melyben a cikkíró Baja városában, *az első*, Magyarországon történt terrorcselekmény bűntettben hozott ítéletről tesz említést. Mivel az eset hasonlatos volt a Balassagyarmaton 1973-ban lejátszódott túszdrámához, tollat ragadtam, s megírtam, hogy némi tévedést fedeztem föl a cikkében, mivel városunkban ilyen bűncselekmény már történt a 70-es években.

Levelemre kaptam választ, melynek szövegét kivonatosan ismertetem:

„Levele megjegyzéséhez, miszerint Balassagyarmaton már előfordult egy hasonló, ugyanakkor drámaibb eset is, mint a bajai, csak csatlakozni tudok. Nagyon jól emlékszem a városban történtekre, nemcsak a később keletkezett dokumentumregény, vagy az abból készült film kapcsán, hanem azért is, mert érettségiző diákként hallottam az akkor még „pletykaszinten" terjedő hírről, amiről a korabeli sajtó – emlékezetem szerint – jóval később és szűkszavúan tudósított.

Épp ezért érdeklődtem a mostani – bajai – ügy kapcsán az ítélet pontos megfogalmazása iránt. ***Kiderült, a bajai ítélet volt valóban Magyarországon az első terrorcselekmény bűntettében hozott ítélet, ugyanis a balassagyarmati idejében, a magyar jogban ilyen megfogalmazás még nem szerepelt.*** *Az akkori magyar jogban szó sem volt még terrorcselekmény kitételről – épp, mert nálunk olyan nem fordulhatott (addig nem is fordult) elő!*

Sajnos, ebben az értelemben is változnak az idők, s ez tette indokolttá a jog pontosítását, ilyetén módosítását.

Elnézését kérem, ha írásommal – akaratlanul is – felkavartam rettenetes emlékeit, higgye el, nem volt szándékomban!

Köszönöm levelét, már csak azért is, mert eszembe véste azt, hogy ilyen esetben nem ártott volna egy halvány megjegyzés, valami ilyen, amit most tettem Önnek. Csak az állandóan szorító terjedelmi gondok miatt – az eseményből lehetőleg minél több részletet, mégis nem „túlírva" – ez most valóban elmaradt.

Üdvözlettel: Forgách Éva s.k.

Levélcím: 6720 Szeged stb."

Függelék 2.

Kivonat a Zsaru, 2007/20. 8. oldaláról, amelyet az Internetről, a MEK. oszk.hu honlapról másoltam ki, a TÚSZDRÁMA BALASSAGYARMATON c. Dokumentumkötetem mellett találtam.

„BALASSAGYARMATI DRÁMA”

Samu István: Ha egy mód van rá, tárgyalni kell, nem szabad feladni a reményt.

Hideg januári reggel volt 1973-ban, amikor Samu Istvánhoz, a balassagyarmati kórház pszichiátriai és neurológiai osztályának vezető főorvosához bekopogott a Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság vezetőjének helyettese, és a segítségét kérte.

Michna István alezredes elmondta a főorvosnak, hogy a középiskolai leánykollégiumba éjszaka többen behatoltak, és túszokat ejtettek.

Az elkövetők egy levelet juttattak ki a lányok hálóteréből, melyben az állt, engedjék őket külföldre, repülőgéppel Nyugatra, és adjanak néhány millió dollárt a túszok életéért cserébe. Ha követelésüket nem teljesítik, óránként kivégeznek egyet a lányok közül. Samu Istvánt, aki a drámában a tusztárgyaló szerepét vállalta, arra kértük, idézze fel a 34 éve történteket.

Gázos ötlet

A főkapitány-helyettes átérezte a vállát nyomó felelősséget, de tanácstalan volt, meséli a ma 84 éves pszichiáter. A rendőrök még nem ismerték a pontos helyzetet, és a megoldásról sem volt elképzelésük. Azt kérdezték a főorvostól, elaltathatják-e gázzal a túszejtőket, hogy így vérontás nélkül véget érjen a dráma, Samu doktor azonban ezt veszélyesnek ítélte. A rendőrök megpróbáltak behatolni a hálóba, de az elkövetők az ajtóba lőttek. A túszejtők szülei is kudarcot vallottak.

Életemben többször előfordult, hogy a félelemtől agresszív elmebeteggel fel tudtam venni a kapcsolatot és megelőztem a tragédiát – idézi fel az eseményeket Samu doktor. – Kívülről, az ajtó mellől bekiabáltam, ki vagyok, mi vagyok, és fegyvertelenül bemennék, hogy közvetítsek köztük és a hatóságok között. Elmondtam: a helyiek nincsenek felhatalmazva, hogy teljesítsék a követelésüket, jelen pillanatban tehát a túszok kivégzésével nem érnének el semmit.

Beengedtek. Pintye András 19 éves és az öccse, László 17 éves. Az apjuk a helyi határőrkerület párttitkára volt, tőle jutottak a fegyverekhez. Biztosítottam őket, hogy nekem, mint orvosnak, az a célom, hogy semmiképpen ne folyjon vér, ne veszítsék életüket se a túszok, se ők. Nagyon elszántak voltak, és szentül hitték, hogy a követeléseiket a hatóságok teljesítik. A fiatalabb fiú beszélt, nyitottabbnak és értelmesebbnek tűnt a bátyjánál, aki belerángatta a bűncselekménybe. Közben Budapestről magas szintű válságstáb érkezett a városba. Egészen elképesztette őket, hogy mennyire felkészültek a fiúk. Azt remélték, hogy a túszejtők megadják magukat, de hiába várták.

A tetteknek kell hinni. A főorvos nagyon ügyelt, hogy semleges jóakaróként szerepeljen. A Pintye fivérek elgondolásának az volt a lényege, hogy a szocializmusban a legfőbb érték az ember, következésképpen ez az alapelv kizárja, hogy egyetlen túsz is meghaljon. Tehát teljesíteni fogják a követeléseiket, ellenkező esetben ugyanis ők bebizonyítanák, hogy a rendszer

hazudik, nem tekinti a legfőbb értéknek az emberi életet. Ezen túl a médiában minden túszakció kapcsán azt lehet hallani – mondták a testvérek –, hogy a hatalom a bűnös a túszok haláláért, tehát ha ők kivégzik a túszokat, azért a hatalom lesz a bűnös, következésképpen nem fogják kockára tenni a túszok életét, vagyis teljesítik a követeléseiket. Érvelésük egyértelműen a szocializmus igazságosságába vetett hiten alapult. Samu doktor azzal válaszolt, hogy a tetteknek kell hinni, nem a propagandának. A kommunizmus győzelméért mások életét is fel lehet áldozni, még a népirtás is elképzelhető. Ezen aztán a két fiú elgondolkodott.

Hozzátettem még, hogy ügyükben a legmagasabb fórum dönt majd, de ha nekik engednek, azzal precedenst teremtenek hasonló cselekményekhez. Hiába próbálják térdre kényszeríteni a hatalmat, nem fog menni. A fiúk ekkor azt kérték: tudjam meg, mennyit kaphatnak azért, amit eddig elkövettek. A megyei főügyésznek támadt az ötlete, hogy vigyek be egy büntető törvénykönyvet. Úgyis ki-be járkáltam étellel, vízzel, vödrökkel, amibe a szükségüket végezték a túszok. Kiderült számukra: már akkora a büntetés, hogy lehet, jobban járnak, ha a halált választják, nem engednek. Ekkorra a lányok szülei egyre nyugtalanabbak lettek, a közvélemény is zúgolódni kezdett a rendőrség „tehetetlensége" miatt.

Végzetes kíváncsiság. Végül, nem tudom kik, úgy döntöttek, nincs vértelen megoldás, fejezzék be a tárgyalást és meg kell megkezdeni az akciót. Ezt két mozzanat is elősegítette. Egy lány kiugrott az ablakon, erre senki sem számított, szerencsére csak a térde tört el. Elmondta, hogy éjjel a kisebb fiú sírt, visszalépett volna, de fél a bátyjától. A másik esemény az volt, hogy a két túszszedő elaludt, erre az egyik lány felkapta a géppisztolyukat, és az idősebbet fejbe vágta vele. Kisebb sérülést szenvedett, ám a tettet nem torolta meg. Ez arra utalt, hogy az elkövetők nem is akartak senkit megölni, bíztak benne, hogy a zsarolás anélkül is eredménnyel jár. Utólag úgy gondolom, ekkor olyan döntés születhetett, hogy az értelmi szerzőt

likvidálni kell. Így is történt. A mesterlövészek két és fél napon keresztül irányították fegyvereiket az ablakokra. A döntő pillanatban az utcában zajt csaptak, ami felkeltette az idősebbik fivér kíváncsiságát, s amikor az ablakhoz lépett, lelőtték.

„Jaj, meghalok!" – ezek voltak az utolsó szavai. Az öccse azt kiabálta, hogy megadja magát. Az ajtón kívül kutyákkal várakoztak a rendőrök, előre akarták a jószágokat küldeni, de a kutyák nem voltak hajlandók bemenni a terembe.

PÉTERI FOTÓ: NÉMETH Zsaru, 2007/20. 8. o

Zárószavak

(a Túszdrámához)

Dokumentumkötetében Finta Kata fonákjára állította át az ősi latin mondást: *habent sua fata libelli.* Itt magának a témának, az alaptörténetnek van utóélete, éspedig – hála a Szerzőnek – minden eddiginél hitelesebb utóélete. Az alapeset, a balassagyarmati leánykollégium tizenéves leányainak túszdrámája a múlt század hetvenes éveiben a rendszer takargatott szégyene volt. A negatív szereplők kiléte, társadalmi rangja okán ez némiképp érthető is. Ma, bő másfél évtizeddel a rendszer-átalakítás után már korántsem írói bátorságra, sokkal inkább a tanú, a dokumentalista tollforgató belső késztetésére, kötelességérzetének ébredésére van szükség. Finta Kata könyve ennek a nemes kényszernek és az írói tehetségnek az ötvözete.

A túszdrámát Végh Antal is megírta. Krimi-szerű, izgalmas regénye („Könyörtelenül") nyomán Gazdag Gyula Túsztörténet címmel 1989-ben filmet forgatott. Végh Antal (földim is, barátom is volt) az irodalom kommersz eszköztárából dolgozott, de nem is tehetett mást. Olyan információ-foltokhoz engedték hozzáférni, amiből az írói fantáziával támogatva csakis erre a műfajra futotta. Engem, az esemény korabeli mellékszereplőjét a polgári életre is átörökített titoktartási kötelezettség fékezett, és csak a könyv olvastán, a film láttám mondhattam meg: *„Tónikám, nem minden úgy volt..."*

A véletlenül kötődött újkeletű internetes barátság Finta Kata és köztem már a titoktartási kötelezettségem érvényvesztése után kínált számomra elégtételt: megoszthattam az íróval a diákháló drámának azt az apró részletét, amelynek jómagam, a helyszínre vezényelt ifjú tartalékos r. alhadnagy részese voltam.

Különösen hangzik, amit mondok: Finta Katával – noha talán (!?) sosem láttuk egymást – elképzelhető, hogy mégiscsak személyes ismerősök vagyunk. Az 1944-es nyárutón kisgyermekként talán épp ugyanazon a napon, ugyanazon a

vonaton menekültünk szüleinkkel Erdélyből, és mögöttünk másnap már lezárták a román-magyar határt.

Két ember párhuzamos gyermeksorsa (1944), majd két felnőtt ugyanabban a városban fogant tanúsága (1973) és végkifejletként ez az utószó (2006) teszi igazzá, hogy nem csak a könyveknek, az eseményeknek is lehet utóéletük, ha tehetséges dokumentalista kezébe kerülnek. Ezúttal így történt.

Szilágyi Szabolcs

Vége a 9. fejezetnek

A 10. fejezet következik:

Mégegyszer elkövettem 1. rész